

Muzej Franca Rozmana Staneta v Pirničah

Kolumna

**Martin Premk:
Nasilje nad
resnico**

STRAN 7

Aktualno

**Bo novi spomenik
res pripomogel
k spravi?**

STRAN 10

Aktualno

**Huda jama –
kraj
maščevanja**

STRAN 11-12

Ob obletnici smrti poveljnika slovenskih partizanskih enot Franca Rozmana - Staneta

Sanjal je o svobodi in svojem konju

»Borci mojega bataljona niso samo nezamenljivi, temveč so nenadomestljivi!« Te besede narodnega heroja, komandanta slovenskih partizanskih enot in enega najbolj priljubljenih partizanskih poveljnikov Franca Rozmana - Staneta so zapisane na steni njegove domače hiše v Pirničah pri Medvodah, ki je preurejena v muzej. Ob obletnici njegove smrti smo obiskali muzej v spremstvu Vladimirja Bertoncija, predsednika ZZB Medvode, in Franca Severja - Franta, ki je bil kot mlad partizan Stanetov kurir – kot pravi, je spomin na Staneta za vedno v njegovem srcu.

// BESEDILO IN FOTO: **Jožica Hribar**

Do muzeja vodijo lepo označene usmerjevalne table, zanj pa z gledno skrbijo Stanetovi sorodniki, družina Rozman, ki je lani za to svoje poslanstvo prejela posebno priznanje ZZB za vrednote NOB Slovenije. Hiša, v kateri se je leta 1911 rodil legendarni partizanski poveljnik, bo prej ali slej potrebna obnove, stara je približno 200 let in jo vidno načenja vlaga. Obiskovalec pa v muzeju dobi vpogled v življenje in delo Franca Rozmana - Staneta, na voljo je tudi lična brošura v slovenskem in angleškem jeziku. Pred hišo je Rozmanov doprni kip.

To pa ni edini spomenik slavnemu krajanu v občini Medvode. V Pirničah je na velikem spomeniku sredi kraja Rozmanovo ime izpisano z velikimi črkami, **Vladimir Bertoncij** pa nas ponosno popelje tudi v središče Medvod, kjer je s tablo označena stavba, v kateri se je Rozman izučil za peka. Njegov oče Franc je leta 1914 padel na ruski fronti, mama pa je ostala v hudi revščini sama

Hiša v Medvodah, v kateri se je Franc Rozman izučil za peka.

Franc Rozman - Stane se je smrtno ponesrečil 7. novembra 1944 pri preizkušanju novega minometa v Lokvah pri Črnomlju. Tam vsako leto na ta dan poteka spominska slovesnost.

Slovesnost v Lokvah pri Črnomlju (Foto: Danijel Divjak)

s štirimi otroki, ki so morali zelo zgodaj za hlapce in pastirje. Francetov skrbnik je pri njegovih 15 letih postal komunist in udeleženec oktobrske revolucije Tine Rožanc in pomagal mu je, da se je izučil za peka. Zagotovo pa je tudi usodno vplival na njegov svetovni nazor.

Leta 1936 je Franc Rozman odpotoval v Španijo, od koder se je preko francoskih taborišč leta 1941 vrnil v domovino kot prekaljen španski borec. In se seveda takoj vključil v NOB kot vojaški inštruktor. Njegova pot in uspehi v bojnih enotah so odmevali, zaradi znanja in organizacijskih sposobnosti je imel komandant Stane

Štirje Rozmanovi otroci, fotografija je shranjena v muzeju.

kmalu najbolj vzorno urejene in politično zgrajene bojne enote. »Ko sem ga prvič videl, tak majhen močič je bil, nismo mogli verjeti, da je to slavni komandant. Ko pa je spregovoril, je iz njega zasijala neverjetna karizma. Po imenu je poznal vse svoje borce, in kadar koli smo se vrnili iz akcije, je vedno najprej vprašal: 'Ste vsi?'« se ga spominja Franta in pove, da je čas, ko je bil Stanetov kurir, najbolj oblikoval in zaznamoval tudi njega. Franta je tudi pobudnik akcije za postavitve novega spomenika v Ljubljani, na katerem bi bil narodni heroj upodobljen na konju. »Vedno je govoril: 'Po vojni si bom najprej kupil konja,' dajmo ga torej na konja, to si zasluži,« utemeljuje svoj predlog **Franc Sever - Franta**.

Franc Rozman - Stane se je smrtno ponesrečil 7. novembra 1944 pri preizkušanju novega minometa v Lokvah pri Črnomlju. Tam vsako leto na ta dan poteka spominska slovesnost. Tudi letos se je tam kljub slabemu vremenu zbrala res velika množica ljudi, z izbranimi besedami pa se je poveljnika slovenskih partizanskih enot spomnil **Tit Turnšek**, predsednik slovenske borčevske organizacije. ●

Pismo predsedniku

// PIŠE: Zora Konjajev

partizanka v civilni saniteti, zdravnica in družbena aktivistka

Spoštovani predsednik Borut Pahor!

Dobila sem povabilo, da se udeležim uglednih slovesnosti ob pokopu posmrtnih ostankov trupel iz Hude jame. Pojasnila vam bom, kaj me zadržuje, da se dogodka ne bom udeležila. Moralna načela so mi privzgojili mati Primorka, vzgoja na klasični gimnaziji in predvsem vrednote, ki so v drugi svetovni vojni vodile Slovence in Slovenke v boj proti tujemu in njim udinjanim se domačim izdajalcem. Zvestoba pridobljenim moralnim načelom in izoblikovanemu nazoru pri mojih 95 letih je vplivala, da sem se trudoma dokopala do spoznanja, da je največ, kar lahko dosežem pri sebi v odnosu do potomcev nekdanjih domobrancev in njihovih današnjih somišljenikov, le tolerantno sožitje v skupni državi, čeprav se še danes nadaljujejo njihova prizadevanja potvarjanja zgodovine in se povečuje njihovo sovraštvo do partizanov in drugače mislečih.

Sprava, o kateri se toliko razpravlja, bi bila mogoča le ob priznanju domobrancev o lastni zablodi in ob obžalovanju nesreče, ki so jo povzročili domovini. Izražanje ljubezni do sovražnikov je mogoče le na papirju in je pravzaprav grdo licemerstvo.

Prisotnost pri pokopu mi tudi brani pietetni obzir do žrtev, ki jih je utrpela naša družina in ki so jih brezdušno zagrebli. V vojni sem izgubila moža, športnika in pravnika Cveta Močnika - Florijana, narodnega heroja; svaka komponista Francija Šturma; dva mlada Solkanca, Milojko Štrukelj, narodno heroino, in učitelja Miloša Gomiščka, ki ga Nemci dva tedna niso dovolili pokopati. Oba sta bila otroka mojih dveh sestričen, dveh sester. Ne morem pozabiti smrti bratranca Pavla Stritarja, ki so mu nacisti v koncentracijskem taborišču odsekali glavo.

Cerkvenih obredov se ne udeležujem, ker ne želim imeti opravka s skrajno arogantno Rimskokatoliško cerkvijo, ki jo vodi pohlep po kopičenju bogastva in prevzemanju oblasti, čeprav je določena in naj bi bila uveljavljena razmejitev med Cerkvijo in državo.

Upam, da boste razumeli moj odnos do predlagane udeležbe pri pokopu ustašev, esesovcev in drugih okupatorjevih sodelavcev, ki niso predali orožja ob koncu vojne in so končali v Hudi jami. Jaz pa razumem, da današnja generacija ne zmore podoživljati trpljenja, ki so ga domači in tuji sovražniki povzročili v drugi svetovni vojni, in da ne more razumeti, da se tega trpljenja ne da pozabiti.

Ljubljana, 22. oktobra 2016

SVOBODNA BESEDA

6 – 7: Kolumni

Jože Poglajen:

Utrujenost od gledanja opice v kletkah

Martin Premk: Nasilje nad resnico

8 – 14: Aktualno

Dr. France Križanič:

Omejevanje kreditov povzroča škodo

Dr. Maca Jogan:

Spomenik sprave v glavnem mestu Slovenije

Milan Gorjanc: Huda jama – kraj maščevanja

Ob premieri filma Strah

Zgodovinska ura z Antonom Vratušo

in Bogdanom Osolnikom

16 – 17: Spomini

Anica Ločniškar:

Vojne nikoli ne izbrišeš iz spomina

18 – 25: Reportaže

Spomenik slovenskim partizanom v Grčiji

Jožefa Maslo v Ilirski Bistrici ni pozabljena

V žico ujeta Novo mesto

S člani KO ZB Zadobrova – Sneberje po Prekmurju

Ob 75. obletnici Užiške republike

Fotografija na naslovnici: Pred muzejem Franca Rozmana Staneta v Pirničah pri Medvodah (Foto: Jožica Hribar)

SVOBODNA BESEDA je revija ZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZB za vrednote NOB Slovenije
Zanj: Tit Turnšek, predsednik

Uredniški odbor: Janez Alič (predsednik), dr. Maca Jogan, Božo Kovač, Mitja Meršol, Franc Štibernik.

Odgovorna urednica: Jožica Hribar
telefon: (01) 434-46-17

elektronski naslov: svobodna.beseda@gmail.com
Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:

ZZB za vrednote NOB Slovenija,
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana
telefon: (01) 434-44-45; fax: (01) 434-41-17
romana.jemec@zzb-nob.si

Cena: 3 €

letna naročnina: 36 evrov,
trimesečna naročnina: 9 evrov
ISSN 2463-8218.

Transakcijski račun: SI56 0201 0001 8541 225

Davčna številka: SI 84151714

Tisk: Schwarz print, d. o. o. Ljubljana

Srečanje v spomin na Tončko Drobnič

Potem ko smo v Svobodni besedi objavili spomine Tončke Drobnič iz Grahovega, aktivistke in borke Rakovške in Dekliške čete, se je zaradi izjemne odmevnosti prispevka njen sin Andrej Drobnič odločil za pripravo srečanja z maminih nekdanjih soborci, sokrajani iz Grahovega in prijatelji. In tako so se prijetnega septembrskega dne na Andrejevem domu pri Domžalah zbrali ljudje, ki so Tončko poznali, nekateri še iz mladosti, saj so bili sokrajani, drugi iz partizanov, nekateri so jo srečali šele po vojni ali pa so z njo prijateljevali njihovi starši.

V prijetnem razpoloženju so obudili spomine na to izjemno žensko, ki se je med vojno uprla svoji družini in se kljub hudim grožnjam odločila za odhod v partizane. Spominjali so se je

Tončke Drobnič so se spominjali (z leve): Anton Avsec, Vlado Merhar, Jože Simčič - Jelen, Tone Gornik, Lojze Maslo, Silva Črnugelj, Tončkin sin Andrej Drobnič in Ivan Hvala.

kot pogumne borke, poštene in pokončne ženske, tople osebe in iskrene prijateljice. Spomine nanjo so obujali nekdanji borci Jože Simčič Jelen, njen soborec iz Rakovške čete in dolgoletni prijatelj, ki je pomagal urediti Tončkine spomine za objavo. Pa Lojze Maslo, borec v Brkinski četi, aktivist in Tončkin prijatelj, Tone Avsec iz Loške doline, ki je bil skupaj z mamo in dvema sestrama kot otrok v Slivniškem bataljonu po tem, ko so mu ubili očeta. Mamo, obe sestri in le mesec dni starega bratca so belogardisti ujeli v napadu na logor v snežniških gozdovih decembra 1942, njemu se je uspelo skriti in je sam ostal v bataljonu. Prišli so tudi Vlado Merhar, ki zdaj živi v Rogaški Slatini, sicer pa je bil partizan v Rakovski četi, pa Tone Gornik, brat Malke Gornik, Tončkine najboljše prijateljice, ki so jo belogardisti zverinsko ubili. O »teti Tončki« sta pripovedovala Silva Črnugelj, hči Fanike Črnugelj, komandirke Dekliške čete, v kateri je bila borka tudi Tončka Drobnič, obe ženski pa sta ostali tesno povezani tudi po vojni, ter družinski prijatelj Ivan Hvala. Spominov je bilo veliko, saj so med seboj ostali povezani tudi po vojni. Ta prijateljstva so se prenesla še na družine in potomce.

Besedilo in foto: Jožica Hribar

Tesnejše sodelovanje med muzeji

Konec oktobra so se v Ljubljani sešli direktorji treh slovenskih muzejev, ki delujejo na področju novejšje zgodovine: Muzeja novejšje zgodovine Slovenije, Muzeja novejšje zgodovine Celje in Muzeja narodne osvoboditve Maribor.

Srečanje je bilo namenjeno krepitvi medmuzejskega stanovskega sodelovanja, zato so predstavniki omenjenih muzejev podpisali dogovor o sodelovanju. V dogovoru se dr. **Kaja Širok** (za Muzej novejšje zgodovine Slovenije), dr. **Tonček Kregar** (za Muzej novejšje zgodovine Celje) in dr. **Aleksandra Berberih Slana** (za Muzej narodne osvoboditve Maribor) zavezujejo k nemotenemu izvajanju muzejskega poslanstva ob skupnem sodelovanju pri pripravi tematskih razstav in pri snovanju večletnih programskih razstavnih vsebin. Skupna pogodba je podpisana z namenom približevanja novejšje zgodovine javnosti, pospeševanja digitalizacije muzejskega gradiva in zagotavljanja kakovostnejšega dela na tem področju, so sporočili iz Muzeja novejšje zgodovine Slovenije v Ljubljani.

Maša za partizane

Pater **Bogdan Knavs** je tudi letos na začetku novembra v cerkvi sv. Jerneja v Šiški v Ljubljani daroval mašo za padle partizane in njihove svojce. To je bila že druga Knavsova

maša v Ljubljani, prvo pa je pred tremi leti daroval na Sveti gori nad Novo Gorico. Odziv je bil dober tudi letos, maše so se udeležili številni svojci, predsednik in podpredsednik ZZB za vrednote NOB Tit Turnšek in Matjaž Kmecl, prvi predsednik Slovenije Milan Kučan z ženo Štefko ter partizana Franc Sever - Franta in Albin Pibernik.

Med pridigo se je pater Knavs vprašal, za kaj so med drugo svetovno vojno umirali partizani, in odgovoril, da za ideal pravične družbe in za slovenski jezik. »Darovali so svoja življenja, da lahko mi danes govorimo slovensko, pojemo iz globin svoje duše in v molitvi izgovarjamo upajoče besede,« je v uvodu poudaril pater.

Foto: J. H.

Obnova poškodovanega spomenika

Noč pred slovesnostjo na Trebelnem, ko smo 10. septembra letos zaznamovali 74. obletnico ustanovitve IV. SNOUB Matije Gubec, so neznani zlikovci poškodovali spomenik, postavljen v spomin ustanovitve brigade. Spomenik stoji na mestu, kjer je bila 4. septembra 1942 ustanovljena ena najbolj spoštovanih in uglednih partizanskih enot. Krajanji takratnega Trebelnega in okoliških vasi so brigado, ki so jo sestavljali predvsem Dolenjci, sprejeli odprtih rok in srca.

Danes pa... pred slovesnim polaganjem venca in kulturno prireditvijo pri spomeniku smo zrl v spomenik, ki so ga na prošnjo mokronoškega župana Antona Mavra za silo očistili gasilci. Strojno olje ali kakšna druga mastna tekočina je besedilo na spomeniku spremenila v komaj prepoznavne sledi črk. Vandalizem, ki zanesljivo ni rezultat zgolj objestnosti, nas je vse prizadel in zbolel. Zbolelo pa je predvsem peščico še živelih partizanov gubčevcev, med njimi tudi upokojenega generala

Lada Kocijana, ki je kot šestnajstletni partizan prisostvoval slovesni ustanovitvi brigade.

»Ponosen sem na svoje partizanstvo in na svojo Gubčevo brigado, na bojno pot, ki sem jo prehodil z njo. Pogled na poškodovan spomenik me je bolel in hkrati jezil. Odločil sem se, da mu vrnem prvotni videz. Mojster, ki je spomenik obnavljal, mi je povedal, da ga je moral v celoti zbrusiti za več kot tri milimetre in povsem obnoviti napis.« Tako Lado Kocijan. Ni povedal, koliko je za obnovo oziroma popravilo odštel iz svojega žepa, govoril je le o sramotnem onečaščenju spomenika, s katerim je povezano njegovo življenje, njegova mladost.

Z vandalskim dejanjem ni bil onečaščen samo spomenik, onečaščeni in popljuvani so bili partizanstvo in njegove vrednote. Dejanje strahopetcev v zavetju noči – koliko časa se bodo podobna dejanja neraziskano in nekaznovano dogajala? Zato v imenu članov Skupnosti Gubčeve brigade – Lado Kocijan, hvala.

Besedilo in foto: Vesna Bleiweis

Očiščeni in olepšani spomenik

ZZB za vrednote NOB Medvode je pri spomeniku v dolini Ločnica na poti na Katarino pripravila spominsko slovesnost, na kateri so se spomnili 15 partizanov, ki so jih na tem območju ustrelili 11. novembra 1944. Tiste dni je namreč zapadel sneg, okupatorji pa so ob pomoči domačih izdajalcev v snegu opazili sledi in borce izsledili, 15 jih je obležalo pod streli. Na slovesnosti so nastopili učenci podružnične osnovne šole Medvode, člani Pevskega zbora društva upokojencev Medvode, slavnostni govornik pa je bil Vladimir Bertonec, predsednik ZZB Medvode.

Dan pred slovesnostjo pa sta prizadevni članici medvoške borčevske organizacije **Geni Knjifc** in **Zora Vidrih** poskrbeli za ureditev spomenika in njegove okolice. Skrbno sta pometli listje, očistili spomenik in prinesli sveže cvetje. Za njuno prostovoljno delo sta ju pohvalila tako predsednik Bertonec kot tudi borec Franc Sever - Franta, poveljnik Zidanske brigade, ki sta prišla mimo.

Foto: Jožica Hribar

Fotografije z rusko dušo

V Rusiji praznujejo 4. novembra dan narodne enotnosti, s katerim so leta 2005 nadomestili sovjetski praznik ob dnevu oktobrske revolucije. Z novim državnim praznikom želi Rusija pokazati svojo enotnost, ki še nikoli ni bila tako izrazita, kot je prav zdaj, ko doživlja silovite pritiske od zunaj, so zapisali na spletnem portalu RBTH. Na predvečer praznika so v Ruskem centru znanosti in kulture v Ljubljani odprli fotografsko razstavo Rusija: Ljudje, kraji, trenutki, ki je pokazala, kako raznovrstna je v resnici največja država na svetu. Razstavo je pripravila Rossijskaja gazeta oziroma ekipa njenega multime-

Upokojenec Viktor Matvejev se s konjem pelje do najbližjega mesta. Zaradi snežnih zametov jim hrane niso dostavili že dva tedna. Fotografija: Frank Herfort

dijskega projekta RBTH s podporo veleposlaništva Rusije ter Ruskega centra znanosti in kulture v Ljubljani.

»Iz 500 fotografij, ki so se kadar koli uvrstile v multimedijno sekcijo RBTH, smo izbrali 30 fotografij. Ne želimo vam predstaviti Rusije, kot jo vidite v turističnih vodnikih, ampak njeno pisanost,« je pojasnila Jevgenija Marija Škonda, uradna predstavnik projekta RBTH v Sloveniji. Razstava je bila v Ljubljani na ogled do 18. novembra, potem pa se je preselila v dvorano Mestne občine Nova Gorica, kjer bo na ogled do 30. novembra.

Vir: Spletna stran RBTH Slovenija

Jože Poglajen

Utrujenost od gledanja opice v petkah

Svet se zaradi zmage Donalda Trumpa na ameriških predsedniških volitvah (še) ni podrl, kajti kako bo Ameriki in posredno svetu vladal, je še vedno velika neznanka. Toda njegova napoved po izvolitvi, da bo zaprl in izgnal tri milijone ilegalnih priseljencev, kaže, da velike razlike med njegovimi besedami v volilni kampanji in tem, kar bo sledilo, ne bo. Predsednika Trumpa načelno res lahko omejita kongres in senat, toda v obeh predstavniških telesih imajo republikanci večino in verjetno bo tako tudi na vrhovnem sodišču. Imenovanja jastrebov in tistih, ki so se in se še vedno zavzemajo za uveljavljanje ameriških interesov v svetu z vojsko, na ključne funkcije njegove oblasti lahko pomenijo samo to, da trumpovščina ne bo omejena le na ZDA in bližnjo okolico. V tem pogledu je zgovorna Trumpova nedavna izjava, da je »Izrael prava demokracija in branitelj človekovih pravic na Bližnjem vzhodu ter svetilnik upanja za mnoge ljudi«.

Liberalna Evropa je zaskrbljena in zadržana pri čestitkah Trumpu. Ugledni Spieglov komentator Jakob Augestein denimo opozarja, da se je s Trumpom končalo obdobje liberalizma in se začena fašizem. Saj ne, da bi (že zdaj) Trumpu pripisovali, da je fašist, toda njegova napoved »Naredimo Ameriko znova mogočno« je res bolj kot ne zlovešča. Desničarji po svetu in tudi doma pa seveda triumfirajo, Trumpu pojejo slavo in se veselijo (morebitnega) sodelovanja. Celo umirjenega šefa poslancev NSi Mateja Tonina je zaneslo, da je v kamere zanosno zinil, da »če lahko Trump zmaga, lahko zmaga tudi NSi«!

Čeprav je po bitki lahko vsak general, je vendarle treba pritrčiti tistim, ki ocenjujejo, da Trumpova zmaga ni nobeno presenečenje. Za ZDA je trumpovščina samo na videz nekaj novega. Američanom je res desetletja uspevalo po svetu prodajati idealistične podobe svobode in demokracije, a v resnici so tam rasizem, drugorazrednost žensk, prezir in sovraštvo do tujcev temnejše polti in v zadnjem času tudi do muslimanov še vedno doma. Le da tega niso hoteli opaziti, ker se javno izražati takšna mnenja ni spodobilo. Pravi (večinski) obraz Amerike se na primer zrcali v zgodbici, kako je neka Beverly Whaling iz mesteca Clay na svojem Facebooku zapisala, da bo »osvežujoče imeti elegantno, lepo in dosto-

janstveno prvo damo v Beli hiši. Utrujena sem od gledanja opice v petkah.« »Polepšala si mi dan, Beverly,« je bila nad to grobo rasistično zmerljivko navdušena tudi županja mesta Clay.

Ne samo v ZDA, tudi v Evropi imamo kar nekaj trumpov: Berlusconi, Sarkozy, Kaczyński, Orban, Erdogan, populistični brexitarji in tako naprej. Trumpovščine imamo tudi v Sloveniji vse več, nimamo pa (še) slovenskega trumpa. Za zdaj tudi ne kaže, da bi ga kmalu dobili, čeprav podrast zanj obstaja. Nezaupanje v politične elite je približno enako kot denimo v ZDA, kar se kaže v vse manjši volilni udeležbi. Volitev 45. ameriškega predsednika se je udeležilo dobrih 48 odstotkov volivcev. Trumpa je tako za predsednika določila manj kot četrtnina odraslih Američanov. Volitev predsednika republike pri nas se je udeležilo še manj ljudi kot v ZDA, le 42 odstotkov volivcev, tako je tudi Pahorja za predsednika vseh Slovencev izvolila le četrtnina njih.

Američanom je res desetletja uspevalo svetu prodajati idealistične podobe svobode in demokracije, a v resnici so tam rasizem, drugorazrednost žensk, prezir in sovraštvo do tujcev temnejše polti in v zadnjem času tudi do muslimanov še vedno doma. Le da tega niso hoteli opaziti.

Poleg Pahorja bi kandidat za slovenskega trumpa lahko bil Janša, kajti njegovi tviti in izjave so žaljivi in milo rečeno politično nekorektni, kot so Donaldovi. Za najbolj žaljive in nesramne na račun dveh novinark RTV Slovenija si je Janša prislužil denarno kazen. Druge, denimo, da je prvi predsednik Republike Slovenije Milan Kučan zakrknjen zločinec prve kategorije, pa očitno postajajo javno sprejemljive. Trumpovščina je torej doma tudi v SDS, a je med Janšo in Trumpom ve-

likanska razlika. S politiko do zdaj neomadeževani Trump je za množice jeznih in razočaranih edino, čeprav zelo naivno upanje, da bodo tudi oni enkrat postali »veliki«. Janša pa je politik po poklicu, je pripadnik strankarske hobotnice, ki usodo slovenskih državljanov tako ali drugače kroji že tri desetletja, in zato – razen svojih še približno 200 tisoč zvestih podpornikov – ne more nikogar več prepričati, da bi glasoval zanj.

Še en pomemben razlog je, zakaj Janša ne more postati slovenski trump. Če je v ZDA v trumpovski rog trobil le Trump, pri nas to počnejo vsi razen Združene leve. Zato tudi begunci ne morejo biti več priložnost za janšiste, kajti vladajoča koalicija sicer javno ne odobrava njihove govornice sovraštva in odpora do beguncev, zato pa zoper begunce uveljavlja skoraj vse njihove predloge o zidovih, bodečih žicah in izgonu in kar je še arsenalu zoper človekovo svobodo.

Martin Premk

Nasilje nad resnico

Večkrat slišimo, da je bilo med drugo svetovno vojno prav »partizansko nasilje« krivo za sodelovanje z okupatorjem. Kaj pa je vojna sploh kaj drugega kot nasilje? Oziroma kot je to že ob začetkih spreobračanja zgodovine povedal poveljnik 9. korpusa, general Novljan: »Zdaj pravijo, da smo počeli grde stvari. Kaj pa je vojna drugega kot grda stvar?«

Grde stvari so se začele že daleč pred drugo svetovno vojno in pred partizanskim uporom. A dvajsetletno italijansko nasilje nad Primorci, napad na Jugoslavijo ter vsi nasilni ukrepi in raznarodovanje v »ljublanski pokrajini« niso prav nič motili tistih, ki so prijeli za italijansko orožje. Bilo je celo tako, da so se oboroženi oddelki vaških straž oziroma MVAC ustanavljali prav sredi največjega italijanskega nasilja: požigov, ropov, pregonov v koncentracijska taborišča ter množičnega streljanja prebivalstva. Isti ljudje so potem prijeli še za nemško orožje in pri tem jih tudi ni prav nič motilo nemško nasilje. Ni jih motila nemška napadalnost, ki je pahnila v vojno celotno Evropo in nato še ves svet. Ni jih ganilo nasilje, ki se je začelo z bombardiranjem nebranjene Beograda (brez vojne napovedi, kar bi za tiste, ki se tako radi izgovarjajo na mednarodno pravo, moralo pomeniti, da pri nas sploh ni bilo vojne) in nadaljevalo z metanjem onemoglih v krematorije, s pošiljanjem ljudi v izgnanstvo v živinskih vagonih ter z množičnim streljanjem, javnim obešanjem in uničevalnimi taborišči.

Da med drugo svetovno vojno početje odporikov, ki je bilo odgovor na nacistično in fašistično nasilje, ni bilo krivo za sodelovanje z okupatorjem, vedo povedati tudi tuji zgodovinarji. Eric Hobsbawm je ugotovil: »V vsaki državi so fašistična ter radikalna desnica in konservativci, tamkajšnji bogataši in drugi, katerih glavni strah in trepet je bil socialna revolucija, praviloma simpatizirali z Nemci ali se jim vsaj ne postavljali po robu. Prav tako tudi gibanja na ideološki desnici, nekatera so dejansko upala, da bodo imela korist od kolaboracije.«

Največja vojna ali pa največje nasilje v zgodovini človeštva se je končalo z atomskima bombama, petdeset milijoni ali več mrtvih ter na desetine milijonov izgnanih. Tisti, ki so vzeli orožje od okupatorja in mu še prisegli, so vojno končali kot del nemških sil. Zato so bili pred vsem svetom krivi za velikansko nasilje, ki so ga ljudje pretrpeli, ter bili deležni tudi maščevanja. Kar nekaterih ni ustavi-

lo, da ne bi še po vojni z nasiljem poskušali doseči ciljev, ki jim jih ni uspelo med drugo svetovno vojno.

A očitno nikoli ni prepozno, saj se cilje iz druge svetovne vojne poskuša doseči še danes, čeprav nasilje ni več fizično oziroma vojnaško. Danes gre predvsem za vse vrste nasilja nad resnico in zgodovino. Današnji zagovorniki domobrancev oziroma zagovorniki »sprave« za vse krivijo le »partizansko nasilje«. Zato imamo tudi nenehno kazanje lobanj in kosti, razglašanje partizanov za zločince in enačenje komunizma in nacizma. Tudi to ni nič drugega kot oblika nasilja nad ljudmi.

Da gledamo posnetke predsednika države, ko stoji zraven napisosov o »ustaških junakih«, pa ni samo nasilje nad resnico, temveč že nasilje nad zdravim razumom in poniževanje vseh, ki so jih nacisti in fašisti pomorili med drugo svetovno vojno. Pri takšnem nasilju je zelo dejavna tudi naša »javna televizija«, ki nam je to spet dokazala z »dokumentarcem« o Jugoslovanski ljudski armadi. Kdor je mislil, da bo v tem »izdelku« izvedel kaj novega o nekdanji vojski, se je krepko uštel, videlo se je lahko le nasilje nad resnico. Početje »raziskovalnega novinarja«, celo zgodovinarja, ki tako enostransko prikazuje preteklost in potvarja dejstva, težko pojasnimo. Morda le

tako, da to počne po nalogu neke bedne politike in v strahu za lastne koristi. Seveda to s pokončnim novinarstvom ali pa zgodovinsko znanostjo nima nikakršne povezave, ampak to se vodstva naše javne televizije tako ali tako ne tiče. Saj nekateri tam niti ne skrivajo več, da so le hlapci določene »politične opcije«.

In če lahko danes najdemo razumevanje za nasilje med drugo svetovno vojno, ko so bili nekateri prepričani, da počno dobro tudi, če se bojujejo skupaj s smrtnim sovražnikom proti svojemu narodu, za današnje nasilje nad resnico ne more biti razumevanja in ga ne sme biti. Vsa nasilna prizadevanja za spremembo zgodovine le spodbujajo sovraštvo, ki je bilo nekoč že preseženo. Sovraštvo, ki ga niti ne bi bilo, če bi bili vsi pripravljene sprejeti resnico o drugi svetovni vojni, kakršna koli je že bila. Kot pa vemo in vidimo, poraženci niti za hipec še niso pomislili, da bi priznali krivdo in se opravičili za svoje izdajstvo. Namesto tega še vedno na vsemogoče načine skušajo spremeniti zgodovino. Če bi res hoteli povedati resnico, bi to lahko počeli brez nasilja. Resnica za uveljavljanje ne potrebuje nasilja.

Kot je to že ob začetkih spreobračanja zgodovine povedal poveljnik 9. korpusa, general Novljan: »Zdaj pravijo, da smo počeli grde stvari. Kaj pa je vojna drugega kot grda stvar?«

Primerjava učinkov delovanja kreditnega trga v izbrani skupini članic EU

Omejevanje kreditov povzroča škodo

V Sloveniji se bančni krediti realnemu delu gospodarstva (tako imenovanim nefinančnim družbam) tako rekoč neprekinjeno zmanjšujejo. V zadnjem letu so se znižali za 1,5 milijarde evrov ali za 14 odstotkov. Ta proces poteka od julija 2010, ko je Banka Slovenije začela voditi omejevalno kreditno politiko. Na začetku je kazalo, da gre za ekonomsko politično napako – omejevanje kreditov med okrevanjem od recesije je očiten nesmisel – vendar je s časom postalo jasno, da je to konsistentna, k določeni cilju usmerjena dejavnost Banke Slovenije.

za očitno najbolj prizadela Nizozemsko (vzrok je v visoki zadolženosti prebivalstva), medtem ko se je BDP na prebivalca v Avstriji, Nemčiji in na Švedskem do leta 2015 povzpел že precej (od 11 do 19 odstotkov) nad primerljiv obseg v letu 2008. BDP na prebivalca v Sloveniji in na Hrvaškem še ni dosegel svoje ravni iz obdobja pred nastopom zadnje finančne krize. V četrti vrstici tabele tudi vidimo, kaj je omenjene razlike povzročilo. To so bančni krediti. Za

// PIŠE: France Križanič

Kot posledica te politike so od julija 2010 do septembra letos banke, ki delujejo v Sloveniji, iz realnega dela našega gospodarstva umaknile 12,3 milijarde evrov ali 58 odstotkov (!?) vsote, ki je pred šestimi leti zagotavljala počasno okrevanje našega gospodarstva po svetovni finančni krizi.

Septembra letos so bančni krediti realnemu delu slovenskega gospodarstva dosegli samo še devet milijard evrov ali komaj 83 odstotkov slovenskega bruto poslovnega presežka (10,9 milijarde amortizacije in dobička pred obdavčenjem) v letu 2015. To pomeni, da bi lahko podjetja ob prekinitvi investicij, zadržanju plačila dividend in ustrezni olajšavi pri davku od dohodka pravnih oseb v desetih mesecih povsem odplačala dolg poslovnim bankam na Slovenskem. Gospodarstvo pri tako nizkem dolgu glede na ustvarjene presežke ni prezadolženo.

Kako je omejevanje kreditov v Sloveniji učinkovalo na naš relativni položaj glede na nekatere članice EU,

	2015	Slovenija	Nemčija	Avstrija	Nizozemska	Švedska	Hrvaška
BDP/ prebivalec	Tisoč evrov	18.7	37.1	39.1	40.1	45.3	10.4
	% 2015 na 2008	-1	17	11	3	19	-7
Bančni krediti nebančnemu sektorju	% 2016/I na 2009/I	-33,6	11,5	2,5	24,5	62,7	-6,9
Stopnja brezposelnosti	%	9,0	4,6	5,7	6,9	7,4	16,3
Zunanje ravnotežje	Δ 2015 na 2008	4,6	-2,8	1,6	3,2	1,2	7,7
	% v BDP	9,4	7,8	4,0	10,8	4,2	2,7
Inflacija	Δ 2015 na 2008	11,3	1,8	-0,2	2,2	-2,1	10,8
	%	-0,8	0,1	0,8	0,2	0,7	-0,3
Raziskave in razvoj	Δ 2015 na 2008	-6,5	-2,7	-2,4	-2,0	-2,8	-6,1
	% 2015 na 2008	10	9	13	11	8	12
Javnofinančno ravnotežje	% v BDP	2,4	2,9	3,0	2,0	3,2	0,8
	Δ 2015 na 2008	0,8	0,3	0,4	0,3	-0,3	-0,1
	% v BDP	-2,7	0,7	-1,2	-1,9	0,0	-3,2
	Δ 2015 na 2008	-1,3	0,9	0,2	-2,1	-2,0	-0,4

kažejo tile podatki: ↑

V tabeli imamo poleg Slovenije, ki je po BDP na prebivalca v bližini spodnje meje skupine gospodarsko najrazvitejših držav sveta, štiri visoko razvita gospodarstva (od 37 tisoč evrov

Hrvaško in Slovenijo je značilno, da se je ob upadu BDP zmanjšal tudi obseg kreditov bank. Gospodarsko razvitejšim državam (zlasti Švedski in Nemčiji) je bančni nacionalizem, pri katerem je vsaka država poskrbela, da so se njeni

Med opazovanimi državami ima Nemčija več javnofinančnih prilivov od izdatkov, Švedska ima izravnano javnofinančno ravnotežje, Avstrija, Nizozemska in Slovenija so pod maastrihtskim limitom 3 odstotkov deleža javnofinančnega primanjkljaja v BDP, Hrvaška pa je malenkost nad njim.

BDP na prebivalca na leto v Nemčiji do dobrih 45 tisoč evrov letnega BDP na prebivalca na Švedskem) ter Hrvaško na ravni srednje razvitega narodnega gospodarstva.

Med četverico opazovanih gospodarstveno visoko razvitih držav je finančna kri-

zanka plasirali v domače gospodarstvo (prevladujoč odziv članic EU na svetovno finančno krizo), pomagal do hitrejše gospodarske rasti kot drugim opazovanim državam. Čeprav bi moral biti pretok kapitala (kreditov) v EU brez ovir, so se ti vendarle usmerjali znotraj

posameznega narodnega gospodarstva. Pri tem je imelo vsako še svojo specifiko. Na Hrvaškem, na primer, ni bank v domači lasti, v Sloveniji pa je Banka Slovenije s svojo regulacijo kreditov povzročila in še vedno vzdržuje »kreditni krč«. Da naš BDP ni še bolj upadel, so preprečili presežki na tekočem računu plačilne bilance (to so v bistvu novi prihranki), ki jih je ustvaril močan slovenski izvozni sektor.

Prikazani rezultati nadalje kažejo, da imajo Nemčija, Avstrija, Nizozemska in Švedska nižjo stopnjo brezposelnosti kot Slovenija, Hrvaška pa več kot še enkrat višjo. Do leta 2015 se je stopnja brezposelnosti med opazovano skupino držav spustila pod svojo raven v letu 2008 samo v Nemčiji. Razlika v brezposelnosti med obdobjem pred krizo in po njej je največja v Sloveniji in na Hrvaškem. Sta pa ti državi v obdobju po krizi izrazito izboljšali zunanje ravnotežje (razliko med izvozom blaga in storitev ter uvozem – v tabeli prikazano kot odstotek v BDP). Zunanje ravnotežje se je po finančni krizi med analizirano skupino držav poslabšalo le na Švedskem. Od leta 2008 do 2015 so se cene v šestih analiziranih državah povečale približno za desetino, v 2015 je inflacija upadla v bližino ničle (v Sloveniji je prešla v deflacijo).

Delež investicij v raziskave in razvoj (R&D) v BDP kot kazalnik intenzivnosti uvajanja novih tehnologij je na Nizozemskem približno enak povprečju EU, v Sloveniji, Nemčiji, Avstriji in Švedski pa precej nad njim. Hrvaška je po tem kriteriju periferna ekonomija. V obdobju krize so Nemčija, Nizozemska, Avstrija in zlasti Slovenija povečale delež izdatkov za R&D v BDP in tako krepile konkurenčnost svojih gospodarstev, medtem ko ga je Švedska znižala.

Med opazovanimi državami ima Nemčija več javnofinančnih prilivov od izdatkov, Švedska ima izravnano javnofinančno ravnotežje, Avstrija, Nizozemska in Slovenija so pod maastrichtskim limitom 3 odstotkov deleža javnofinančnega primanjkljaja v BDP, Hrvaška pa je malenkost nad njim.

Lahko povzamemo, da je kreditni krč, kot ga je z omejevalno kreditno politiko izzvala in ga še vedno vzdržuje Banka Slovenije, povzročil precej škode, ki ostaja ob sedanjih slovenskih gospodarskih rasti do neke mere zakrita. Opazimo jo lahko šele v mednarodnih primerjavah. ●

Nove oblike zaposlovanja

Prekarnost kot grožnja socialni državi

Na začetku tedna je v Kinu Šiška v Ljubljani potekala okrogla miza z naslovom *Prekarno delo, delavsko organiziranje in četrta industrijska revolucija*. Na njej so skušali odgovoriti na vprašanja, kam posameznike in družbo vodijo nove oblike dela, za katere obstaja skupna beseda prekarno, poenostavljeno rečeno – negotovo, z njim pa se sooča vse več ljudi, predvsem mladih, ne glede na svojo izobrazbo in poklic.

// PIŠE: **Marko Funkl**, predsednik Sindikata prekarcev

Ali je prekarno delo novodobni okupator? Vsekakor. Okupira namreč vse segmente življenja prekarne delavca ali delavke. Obenem ogroža tudi državo in njen obstoj.

Začnimo na začetku. Kaj sploh je prekarno delo? V osnovi je to negotova oblika dela, ki je neredno, slabo plačano in delavcu ne daje možnosti izbire. Današnji čas mladim pri iskanju prve službe ne prizanaša. Slovenija med državami Evropske unije zaseda sramotno prvo mesto glede na količino nestalnih zaposlitev med mladimi (od 15. do 24. leta starosti). Težave tovrstne negotovosti se podaljšujejo tudi v obdobje po 24. letu. Vse več ljudi dela preko s. p.-jev, avtorskih, podjemnih pogodb ali pogodb za določen čas. To seveda pomeni, da takšni delavci po večini ne morejo do posojila za stanovanje, težko se osamosvojijo in posledično je negotovo tudi načrtovanje družine. Ključna težava prekarnosti je poleg vsega naštetega tudi tekmovanje proti dnu.

Danes se pri nekaterih delodajalcih vse pogosteje uveljavlja praksa, da vedno iščejo nekoga, ki je delo pripravljen narediti ceneje. V poplavi prekarne dela so delavci zato, da lahko redno plačujejo svoje položnice, prisiljeni sprejeti dela, ki so izkoriščevalska in mizerno plačana. Na ta način se seveda zaradi nižjih urnih postavk podaljšuje njihov delovnik. Vse več je dela od doma, dela preko računalnika in dosegljivosti za delo ob večerih, koncu tedna in praznikov. S tem se razvrednotijo posamezni poklici in izobrazbe. Prekarni delavec je kar naenkrat suženj dela, njegov delovnik ni več zamejen v osem ur, njegovo plačilo je neredno ali pa ga včasih zaradi vse večje plačilne nediscipline sploh ni. Današnja potrošniško naravnana družba od ljudi zahteva, da so poslov-

neži, da na trgu prodajajo sami sebe in iz sebe naredijo blagovno znamko. Samostojni podjetniki se tako med seboj bojujejo za drobtinice in so razčlovečeni v nenehni tekmi za preživetje.

Drugi veliki izziv je propadanje države. Med samostojnimi podjetniki ali drugimi zaposlenimi za določen čas je vse več takšnih, ki plačujejo minimalne prispevke. Z izgubljanjem klasičnih, fordističnih delovnih mest v tovarnah je individua-

Prekarni delavec je kar naenkrat suženj dela, njegov delovnik ni več zamejen v osem ur, njegovo plačilo je neredno ali pa ga včasih zaradi vse večje plačilne nediscipline sploh ni.

lizacija delavcev rak današnje države. S spodbujanjem fleksibilnosti politiki vede ali nevede uničujejo državo. Z nižjimi vplačili za pokojninsko in zdravstveno zavarovanje bo denarja za javno zdravstvo in vzdržan pokojninski sistem vse manj. S tem se bo krčila socialna država in vse več bo privatnih storitev. V prvi vrsti lahko zaradi spodbujanja prekarnosti čez čas pričakujemo privatizacijo zdravstva in šolstva ter vse manjšo vlogo države in seveda tudi lokalne skupnosti. Ta bo ob takšnem nadaljevanju svoje mesto prepustila mednarodnim korporacijam, ki že danes s pomočjo prostotrgovinskih sporazumov skušajo vplivati na spremembe zakonodaje v posameznih državah. Prekarnost je tako eden vidnejših simptomov nepravilne razdelitve svetovnih bogastev, in če se ne bomo bojevali za delavske pravice in dostojno življenje vseh delavcev, bo srednji razred še hitreje propadal, peščica nesramno bogatih pa bo vse bolj bogatela. ●

Spomenik sprave v glavnem mestu Slovenije

Bo novi spomenik res pripomogel k spravi?

V Ljubljani naj bi se kmalu začela graditev spomenika sprave oziroma spomenika žrtvam vseh vojn. K spomeniku, ki naj bi ustrezal najvišjim zahtevam državnega protokola, naj bi polagali vence tudi visoki predstavniki tujih držav. Gre torej za pomembno javno zadevo, zato so se v javnosti spet pojavila različna vprašanja in pomisleki, ki jih zamisel tega spomenika sproža že vrsto let. Vrh javnega obravnavanja je nedvomno odprto pismo gospodu predsedniku RS Borutu Pahorju, ki sta ga objavila dva univerzitetna diplomirana inženirja arhitekture (M. Kovač in P. Kerševan: Spomenik sprave ali spomenik žrtvam vseh vojn, Delo – SP, Prejeli smo, 15. 10. 2016, str. 31) in v katerem prosita za odgovor, ali je spomenik »namenjen spravi slovenskega naroda ali žrtvam vseh vojn«.

// PIŠE: dr. Maca Jogan

Po njunem utemeljenem prepričanju bi bil za spomenik »žrtvam vseh vojn« potreben nov razpis (ker da izbrani načrt spomenika ne ustreza razpisnim pogojem), spomenik sprave pa v našem glavnem mestu ni potreben.

K obilju utemeljenih pomislekov naj dodam še nekaj misli v zvezi z vprašanji, kako in zakaj je ta dvojna namembnost predvidenega spomenika sploh mogoča in čemu naj služi. Odgovore na ta vprašanja moramo poiskati v zapletenih družbenih okoliščinah, v katerih sta se uveljavili zamisel spomenika in njena snovna uresničitve.

Dvojna namembnost spomenika ni nastala v praznem prostoru in tudi ni le posledica arhitekturnih prijemov, temveč se navezuje na pričakovano vlogo spomenika v odnosu do (sedanjih in prihodnjih) »uporabnikov«: bil naj bi spodbuda za optimizem, za nov začetek družbe s točke nič, neobremenjen s sporočilnostjo, brez političnih in družbenih konotacij; kot nevtralen naj bi spodbujal in ohranjal spravo (kar je podaril tudi predsednik RS 2015). In kaj povezuje spravo z žrtvami vseh vojn? Odgovor: vključitev teh žrtev je nujen pogoj za uresničevanje pričakovane upravne vloge. V nadaljevanju si oglejmo, kako poteka ustvarjanje te »enotnosti v dvojnosti«.

V bistvu se izenačitev žrtev povezuje s prepričanjem, da obstaja nevtralen

prostor spomina, ki naj bi ga ustvarjale opredmetene likovne stvaritve dokaj abstraktnih oblik. Če se kot glavno sporočilo spomenika ponuja le tragična prekinitev življenja, nikakršne pomenske povezave pa ni z vzroki za takšen množični pojav, potem odpade spraševanje, čemu so bile potrebne tolikšne žrtve, za čigave

Predvideni spomenik s takšno dvojno namembnostjo verjetno ne bo pripomogel k prizadevanjem za zeleno prihodnost, ki bi omogočala sožitje ob različnosti prepričanj in političnih usmeritev.

cilje so padala mlada življenja: ali za narodno, socialno svobodo svojih rojakov ali za pridobitev novih ozemelj in novih množic podrejenih.

Zamisel o dvojni namembnosti spomenika v osrčju Ljubljane se očitno navdihuje v predelani podobi zgodovinske slovenske narodne skupnosti v 20. stoletju s težiščem na prelomnem obdobju druge svetovne vojne oziroma okupacije slovenskega ozemlja. K revizionistični podobi spada tudi skrčenje ciljno neenakega delovanja na tehnični vidik oziroma na trditev (ki je po sebi resnična), da so v vojni vsi pobijali in da

so vse žrtve pač žrtve ne glede na to, za katero »domovino« so padle, ter da je treba imeti enak pietetni odnos do vseh.

Takšna redukcija konkretnih celovitih razmer in hkratno izenačevanje položajev, ki se jih glede na konkretno dejavnost posameznih oseb ne more in ne sme izenačiti, je tudi v samem jedru pravnega projekta. Za nosilce pravnega projekta je prav izenačitev vseh mrtvih, »vseh žrtev« (ker vsakdo enkrat umre in je tu torej večna enakost) nujen pogoj za to, da se lahko pravni proces uresničuje. Hkrati ta namembnost (v spomin »žrtvam vseh vojn«) ustvarja videz nevtralnosti spomenika, s čimer je dodatno podprta »sprava«.

Če upoštevamo, na katerih »žrtvah« temelji pravni projekt, potem gre v primeru dvojne namembnosti tega spomenika dejansko za zanikanje narodnoosvobodilnega boja, upora zoper okupatorje; ostane predvsem povečevanje nasprotnikov NOB in sodelavcev okupatorjev. In po meri zagovornikov tega »nevtralnega« in obče veljavnega določanja »vseh žrtev« je določena sprava (kot druga namembnost). Tako pripisana nevtralnost spomenika vsem žrtvam nastopa kot plašč, za katerim stojita dolgoročna (predstavljena v Izberih življenja) in kratkoročna strategija Katoliške cerkve na Slovenskem.

Predvideni spomenik s takšno dvojno namembnostjo verjetno ne bo pripomogel k prizadevanjem za zeleno prihodnost, ki bi omogočala sožitje ob različnosti prepričanj in političnih usmeritev. Veliko bolj kot dvojni obelisk (delno po španskem frankističnem zgledu) bi v prestolnici države potrebovali spomenik (podobno ženevskemu parku reformacije), neke vrste »narodno izkaznico upora in obstoja«, v kateri bi bili zapisani ključni podatki o prelomnih dogajanjih in vseh njihovih institucionalnih in množičnih (ciljno neenako usmerjenih) nosilcih, od kmečkih uporov in Trubarja do osamosvojitve, z vrhom v času NOB, ko je šlo za gol obstoj narodne skupnosti. Še to: zaradi »vseh žrtev« vseh vojn slovenska narodna skupnost ne bi več obstajala, zaradi trdožive upornosti pa je (za zdaj) preživela. ●

Ob prekopavanju žrtev po vojni pobitih

Huda jama – kraj maščevanja

V oktobru so se pri nas vrstili nekakšni pietetni dogodki, ko so se politiki klanjali nad kostmi padlih sovražnikov v drugi svetovni vojni. Videti pa je bilo kot osladen politično-propagandni šov z udeležbo najvišjih predstavnikov demokracije Slovenije in Hrvaške. Ti nesrečni ljudje naj bi bili nedolžni, saj naj bi bili žrtve »komunističnega nasilja«. Nekateri celo zatrjujejo, da so jih pomorili slovenski partizani. Bratski Hrvati nas obtožujejo, da je Slovenija največja grobnica Hrvatov in da jih v slovenski zemlji trohni nad sto tisoč. V poduk našemu predsedniku in v vednost Sloveniji je treba napisati, kdo so bili ti nesrečniki v Hudi jami.

// PIŠE: Milan Gorjanc

10. maja 1945 je 3. udarna divizija (črnogorska) presekala umik različnih vojsk pri Zidanem Mostu. Sočasno pa je naša Šlandrova brigada zaustavila drugo ustaško kolono v Celju, a je ta nato z grožnjo o požigu mesta izsilila nadaljnjo pot proti Avstriji. Na cesti med Zidanim Mostom in Celjem je obtičala velika množica hrvaških ustašev in domobrancev, civilistov in drugih bežečih vojščakov v Hitlerjevi službi. Naslednji dan sta to kolono obkolili 9. črnogorska brigada, ki se je prebila čez zasavske hribe do Šmarjete pri Rimskih Toplicah oziroma skozi Rečico pri Laškem, ter 5. proletarska brigada (črnogorska), ki je skozi Lovrenc in Jurklošter prispela v dolino Savinje pri Gračnici in pri Laškem. Na zahtevo partizanov, da se množica bežečih v skladu z določili brezpogojne kapitulacije preda, so ti odgovorili z orožjem. Ustaški major je s konja streljal po partizanih na mostu v Zidanem Mostu, pridružila se mu je skupina sto ustašev z mitraljezi po železniški progi. Partizani so vrnili z ognjem iz svojega orožja. Nastal je pokol in nato so se ustaši predali. Toda milosti črnogorski partizani niso poznali, morija se je po majhnih skupinah nadaljevala kar ob cesti. Po besedah pokojnega predsednika črnogorskih borcev, takratnega poveljnika 5. brigade, izrečenih pred leti na prvem srečanju predstavnikov borčevskih organizacij po razpadu Jugoslavije v Novem mestu, nihče ni mogel zaustaviti maščevanja partizanov nad ustaši.

Ozadje

Zakaj tolikšna sla po maščevanju? V bitki na Sutjeski je bila 3. divizija razbita, iz

obročja sta se z velikim žrtvami prebila 5. proletarska brigada in del takratne 10. hercegovske brigade. Padlo je več kot tisoč pripadnikov te divizije. Po preboju so se zbrali na območju vzhodne Hercegovine in se dopolnili z novimi borci – domačini iz Hercegovine. Do Zidanega Mosta so se v dveh letih bojevali še v številnih bitkah in veliko teh borcev je prevzelo poveljstvo nižjih enot v diviziji. 13. maja popoldne je 3. divizija odšla skozi revirje na Gorenjsko, v spodnjem toku Savinje pa je ostala samo njena 7. bri-

Po besedah pokojnega predsednika črnogorskih borcev, takratnega poveljnika 5. brigade, izrečenih pred leti na prvem srečanju predstavnikov borčevskih organizacij po razpadu Jugoslavije v Novem mestu, nihče ni mogel zaustaviti maščevanja partizanov nad ustaši.

gada, ki je zbiral ujetnike in vojni plen. Nemce so odvedli v zbirno taborišče pri Samoboru, razen folksdojčerev iz Banata – jugoslovanskih državljanov – v 7. SS-diviziji princa Evgena. Civiliste so po pregledu napotili nazaj na Hrvaško.

Slovenskih partizanov ob Savinji in v Celju ni bilo. Šlandrova brigada je že 10. maja s tovornjaki skozi Maribor odšla na Koroško in je sodelovala pri zajetju 104. nemške divizije 14. maja na Poljani in naslednji dan pri obkolitvi ustaško-četniške grupacije na Libuški gmajni pri Pliberku. 1. bataljon Kozjanskega odreda se je zaradi grožnje ustašev, da bodo požgali Celje, umaknil globlje na Kozjansko. 1.

bataljon 3. brigade VDV, ki ga danes »vojaški udbovec«, neki Leljak, obtožuje za poboje, pa se je umaknil proti Revirjem.

Ni moj namen opisovati ustaških zločinov nad Srbi poleti leta 1941 v vzhodni Hercegovini, ki je pretežno naseljena s srbskimi prebivalci. Vendar vse pove pismo najzvestejšega fašističnega generala Alessandra Luzana dučeuju Mussoliniju. Pisal ga je po obhodu vzhodne Hercegovine poleti 1941:

»Duče! Moja brezmejna vdanost vam naj mi dovoli odstop od strogega vojaškega protokola. Ko sem obiskal Stolac, Čapljino, Ljubinje in Dubrovnik, sem videl ustaške zločine nad Srbi. Nimam besed, da bi jih opisal. V šoli sem našel zaklane učiteljico in 120 učencev, nihče ni bil starejši od 12 let. Številnim so odsekali glave in jih posadili na klopi, izvlekli so jim čreva in z njimi krasili učilnice kot z novoletnimi trakovi. Klali so jih počasi in jim vmes solili rane. Zločinci so naprej posiljevali učiteljico pred otroškimi očmi, šele nato so začeli klati. Posilili so tudi osemletne učenke. Ves ta čas jim je igral na silo pripeljani orkester Ciganov. Na večno sramoto naše Rimskokatoliške cerkve je sodeloval tudi župnik. Isti

dan so ustaši polovili 700 prebivalcev in jih zmetali v jamo. Peščica preživelih bo močnejša od največje Paveličeve divizije. Izgubili so vse, kar so imeli: otroke, žene, matere, sestre, domove, celo strah pred smrtjo. Smisel njihovega življenja je le še maščevanje, strašno maščevanje, po svoje jih je celo sram, da so sploh preživelii.« (poudarki avtorja).

Pismo je v prevodu nekoliko skrajšano. Pisec omenja približno 300 rešenih moških. Skoraj vsi so bili zatem partizani v 10. hercegovski in 5. proletarski brigadi, pozneje pa po celotni 3. udarni diviziji. To je opis samo iz vasi Prebilovci pri Čapljini. ▴

Zločini

In po vsem tem naj bi ustašem pravično sodili? Je mogoče kdo sodil nedolžnim otrokom ali učiteljici Stani Arnautovič? V prvih dneh avgusta leta 1941 so ustaši zmetali v 13 jam po Hercegovini več kot 4000 civilistov srbske narodnosti ne glede na spol ali starost. Te jame so naše oblasti na začetku 60. let zabetonirale in o teh zločinih se ni govorilo samo zaradi »bratstva in enotnosti«. Leta 1990 so postavili spominsko znamenje in pokopali te žrtve s pravoslavnim verskim obredom.

Junija leta 1992 so pripadniki proustaških HOS (Hrvatske oslobodilačke snage) vas znova do tal požgali in spomenik zravnali z zemljo, pri tem pa povsem uničili skoraj vse zbrane kosti v kostnici. Na srečo so prebivalci zbežali na varno globlje v zgornjo Hercegovino. Letos je bila pogrebna maša, udeležilo se je veliko število Srbov, toda med njim ni bilo predstavnika hrvaških oblasti. Hrvaški predsednici Kitarovičevi bi zagotovo prej bilo mesto tam kot pri Hudi jami oziroma na pokopališču pri Mariboru. V sestavi

HOS, katerega pripadniki so se usposabljali celo v Kočevski Reki z blagoslovom ministra Janše, so bili predvsem Bošnjaki iz Hercegovine. Tudi med ustaši iz leta 1941 je bilo precej Bošnjakov. Nihče še ni odgovarjal za te zločine iz leta 1941 in tudi iz leta 1992 ne.

Naš predsednik je stal ob vencu z napisom Slava našim junakom, škofje so darovali mašo za žrtve »komunističnega nasilja«. Dejansko pa so to kosti okorelih zločincev, ki so morili tudi z blagoslovom Cerkve. ●

Ob premieri kratkega igranega filma Strah

Naj strah ne postane del življenja

V Kinu Šiška v Ljubljani so premierno prikazali kratki igrani film z naslovom Strah, delo režiserja Dejana Baboska. Film je materialno podprla tudi Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije. Film predstavi zgodbo najstnika, ki pade v mrežo zavajanj in laži skrajne desnice, kakršna se je tudi zaradi strahu znova prebudila in med ljudmi zasejala strah. Odločitve glavnega igralca so povzročile posledice, ki jih bo občutil do konca svojih dni. Film izredno lepo prikaže, kaj lahko povzroči radikalno dožemanje strahu pred tujo kulturo in kakšne posledice lahko takšno dožemanje prinese človeku.

// PIŠE: **Mitja Tomažič** // FOTO: **Boris B. Voglar**

Pred premiero so na krajši okrogli mizi udeleženci z različnih zornih kotov spregovorili o svojih pogledih in izkušnjah v zvezi s strahom. V pogovoru so sodelovali Aljaž Verhovnik, v. d. generalnega sekretarja ZZZB NOB, glasbenik in aktivist Rok Terkaj, Metka Naglič iz Amnesty International Slovenija, Faile Pašić Bišić, direktorica človekoljubnega

Težava, s katero se ukvarja današnja družba, je neaktivnost, neangažiranost večine ljudi ob vprašanju nestrpnosti.

Udeleženci okrogle mize pred premiero filma.

dobrodelnega društva UP Jesenice, in Dejan Babosek, režiser filma Strah. Okroglo mizo je vodila Pia Nikolič.

Tematika filma Strah je povezana s skrajno desnico. Njen vpliv se danes hitro povečuje, iz izkušenj in zgodovine pa vemo, kaj lahko prinese politika skrajne desnice. Zato je po mnenju **Aljaža Verhovnika** pomembno, da se spominjamo pogumnih borcev in bork, ki so tvegali svoje življenje za ubranitev svobode in ohranitev vrednot, na katere opozarja ZZZB NOB Slovenije z besedami Nikoli več! Današnja družbo je strah vsega, kar je tuje, in si niti ne daje priložnosti za konkretno spoznavanje tujega. Takšen pogled po mnenju **Faile Pašić Bišić** daje priložnost vnovičnemu vzponu skrajne desnice. Pomen in ozadje begunskega vala, ki je eden od vzrokov za nestrpnost, je lepo ponazoril **Rok Terkaj**. Ta vidi največjo težavo v izkoriščanju, ki ga maloštevilna elita izvaja nad skoraj vsemi ljudmi tega planeta za dosego svojih ciljev oziroma interesov. Druga težava, s katero se ukvarja današnja družba, je neaktivnost, neangažiranost večine ljudi ob vprašanju nestrpnosti. Po mnenju **Metke Naglič** je družba premalo dejavna pri pomoči drugim ne samo doma, temveč tudi v tujini, s čimer dajemo prostor drugim družbenim entitetam, v tem primeru skrajni desnici, da s svojo politiko zapolnijo vrzel, ki je posledično nastala. Družba in njeni posamezniki bi morali začeti misliti v smeri, kaj lahko naredimo za drugega človeka, da bo mirno in srečno živel v skupnem okolju z nami, in kaj nam takšen odnos lahko v prihodnje prinese. ●

Priročnik za preprečevanje grozodejstev

Ozaveščajmo, izobražujmo, spoznavajmo

»Grozodejstva so najhujši zločini zoper človeštvo. Kot mednarodna hudodelstva so opredeljena zato, ker z njimi povezana dejanja prizadenejo samo bistvo človekovega dostojanstva.« Tako je zapisano v brošuri z naslovom »Okvir za prepoznavanje grozodejstev, Priročnik za prepoznavanje«, ki jo je izdalo Ministrstvo za zunanje zadeve, uredila pa jo je veleposlanica mag. Blanka Jamnišek. Brošura je prevod publikacije OZN, pripomogla pa naj bi k razumevanju pojavov, »ki si jih ne želimo in se ne bi smeli dogajati«, kot je v uvodu zapisal zunanji minister Karel Erjavec.

// BESEDILO: Mitja Tomažič

Vsak od nas je pripadnik družbe in kot njen pripadajoči del se mora vsak od nas vprašati, kaj lahko stori za zaščito pred najhujšimi mednarodnimi hudodelstvi, ki se po svetu še kar dogajajo. Kakor pravi Ban Ki Mun, generalni sekretar OZN, je treba biti pozoren na opozorilne znake, saj hudodelstva ne nastanejo spontano, temveč postopoma, po določenem spletu zgodovinskih okoliščin, znanilcev in dejavnikov, ki jih izzovejo.

V brošuri so opredeljeni osnovni pojmi: kaj so grozodejstva, kdo so žrtve grozodejstev, kaj je to genocid, etnično čiščenje, hudodelstvo zoper človečnost,

Zanimiva je ugotovitev, da so družbe, ki so grozodejstva že izkusile, bolj nagnjene k novim grozodejstvom.

kdo so zaščitene skupine ... Izraz grozodejstva se nanaša na tri pravno opredeljena mednarodna hudodelstva: na genocid, na hudodelstva zoper človečnost in na vojna hudodelstva. Z zavezo držav članic OZN, da bodo prebivalstvo zaščitile pred genocidom, vojnimi hudodelstvi, etničnim čiščenjem in hudodelstvi zoper človečnost, so postavili temelje načelu odgovornost zaščititi (R2P – Responsibility to Protect). V povezavi s tem se je izraz grozodejstva razširil še

na etnično čiščenje, ki pravno gledano ni mednarodno hudodelstvo, vendar vsebuje oziroma vključuje dejanja, ki kršijo človekove pravice.

Preprečevanje hudodelstev je predvsem naloge posamezne države. Država mora za to poskrbeti s spoštovanjem načel pravne države in varstva človekovih pravic brez razlikovanja, z vzpostavitvijo državnih institucij, ki bodo delovale odgovorno in zakonito, z izkoreninjenjem korupcije, ki je danes eden hujših »parazitov« v sodobnih družbah, s konstruktivnim pristopom k različnosti ter s podporo raznovrstni družbi. Brez takšnega jamstva lahko v državi nastanejo razmere, ki lahko v prihodnosti pripeljejo do grozodejstev. V takem primeru je treba storiti vse, kar je v naši moči, da se prepreči verjetni razvoj dogodkov. Danes poznamo trinajst dejavnikov tveganj. To so dejavniki, ki povečujejo tveganje ali verjetnost negativnih posledic. Med te štejemo določena ravnanja, okoliščine ali značilnosti, ki pripomorejo k ugodnemu okolju za nastanek grozodejstev ali pa kažejo na možnost, verjetnost ali tveganje njihovega pojava.

Prvi takšni dejavnik so oboroženi spopadi in druge negotove razmere. Med negotove razmere štejemo predvsem razne politične napetosti, negotove gospodarske razmere idr. Sledijo pretekle kršitve mednarodnega prava človekovih pravic in mednarodnega humanitarnege prava. Zanimiva je ugotovitev, da so

družbe, ki so grozodejstva že izkusile, bolj nagnjene k novim grozodejstvom. Zato je treba biti na takšne vzorce še posebej pozoren. Tretji dejavnik tveganja so šibke državne strukture, ki s svojim (ne)delovanjem povzročajo vse hujšo krizo v dotični državi. Pod četrti dejavnik štejemo vzgibe in spodbude, kamor spadajo razne ideologije, politični vzgibi, politizacija zamer, trenj ali nekaznovanosti iz preteklosti ... Sledijo zmogljivosti za izvajanje grozodejstev, odsotnost odvračilnih dejavnikov, ugodne okoliščine za izvedbo grozodejstev in sprožilci. Med dejavnike tveganja spadajo tudi trenja med skupinami oziroma trajna diskriminacija zaščitene skupine. Družba mora biti pozorna na znake, ki kažejo na naklep, da se delno ali v celoti iztrebi neka zaščitena skupina oziroma določena skupina na podlagi narodnostne, etnične, rasne ali verske identitete. Zadnji trije dejavniki so zgolj vrhunec k izvajanju, temu pa sledi razširjen ali sistematičen napad na civilno prebivalstvo.

K brošuri je priložen zelo aktualen dvostranski letak, namenjen otrokom, z naslovom *Če smo otroci begunci v drugih*

ČE SMO OTROCI BEGUNCI V DRUGIH DRŽAVAH, IMAMO PRAVICO, DA ZA NAS POSKRBIJO.

PREDLAGANE AKTIVNOSTI:
pogovor na osnovi aktualnih dogodkov in poročil iz medijev

- Kdo so begunci, azilanti, tujci?
- Ali katerega poznate? Od kod prihaja?
- Kaj naj bolj potrebujejo, kdo naj jim pomaga in kako?
- Kako jim lahko pomagamo mi (Če bi kdo prišel med nas ali pa, je že tukaj)?

Gradivo je pripravljeno na podlagi učnega gradiva in projekta "Naše pravice" iz leta 2005. Slovenija je s tem projektom dejavno omogočila izobraževanje o otrokovih pravicah več kot 180.000 otrokom v šezvih državah v Evropi, Aziji, na Bliznjem Vzhodu, Latinski Ameriki in v Afriki.
Več informacij na spletni strani MZZ:
http://www.mzz.gov.si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/clovekove_pravice_v_slovenski_zunanj_politiki/tematske_prireditelje/izobrazevanje_za_clovekove_pravice_in_nase_pravice/projekt_izobrazevanja_nase_pravice/
Sliko sta narisali Katarina (13let) in Rebecca (11let) Agius Jager, junior ambasadorki UNICEF Slovenije

državah, imamo pravico, da za nas poskrbijo. Gradivo letaka je pripravljeno na podlagi učnega gradiva in projekta Naše pravice iz leta 2005, s tem projektom je Slovenija dejavno omogočila izobraževanje o otrokovih pravicah. Tudi risbica je delo dveh mladih Slovenk: Katarine (13 let) in Rebecce (11 let) Agius Jager, ki sta mladi ambasadorki Unicefa Slovenija. ●

Zgodovinska ura z Antonom Vratušo
in Bogdanom Osolnikom na Otočcu

Aktivisti OF in njihova vloga pri osvobajanju

V Zagradu blizu Otočca še danes lahko vidimo vhod v Beceletovo jamo, okoli katere je KO ZB Otočec letos začela urejati spominski park, posvečen žrtvam fašizma in nacizma, še posebej aktivistom, ki so se v jamo zatekli 22. septembra 1942 med italijansko ofenzivo in postali žrtve izdaje. Po hudem boju je Vinko Paderšič - Batreja prihranil zadnji naboj zase, drugi pa so nasledli pozivom k predaji in bili skupaj z večino aktivistov iz jame v Žlebeh ustreljeni naslednjega dne, 24. septembra 1942. Temu dogodku sta bila letos posvečena dva dogodka.

// PIŠE: **Jožica Jožef Beg**

Spominska plošča, ki spominja na ta dogodek, je obnovljena. 24. septembra pa se je na aktiviste spomnila KO ZB Otočec v sodelovanju z ZZB za vrednote NOB Novo mesto in pripravila okroglo mizo z naslovom *»Aktivisti OF in njihova vloga pri osvobajanju domovine«*. Temo sta zbranim v Kulturnem domu Otočec poskušala osvetliti Bogdan Osolnik in Anton Vratuša, med NOB oba tudi sama aktivista.

V pogovoru, ki ga je vodila članica KO ZB Otočec Jožica Jožef Beg, sta se gosta spomnila narodnega heroja Vinka Paderšiča - Batreje: Bogdan Osolnik je z njim sodeloval kot aktivist OF v novomeškem okrožju, **Anton Vratuša** pa ga je spoznal v Slavističnem seminarju na Filozofski fakulteti v Ljubljani. V spominu mu je ostal kot visok in bojevit mladenič, nekoliko starejši od drugih študentov – klicali so ga »stara bajta«. Po Vratuševih besedah je bil med slavisti »duša zadovoljstva in veselja ter spodbujanja k pripravljenosti za boj«. V Slavističnem seminarju se je pojavljal od časa do časa; odhajal je na Dolenjsko in se vračal v Ljubljano zadovoljen in s pesmijo v pozdrav: »Vse je pomendrano, samo robida, robida v luft, luft štrli.« Po okupaciji se je takoj vključil v OF, pridobil dovoljenje za izselitev iz Ljubljane in začel sodelovati pri organizaciji osvobodilnega gibanja v novomeškem okrožju. Anton Vratuša je medtem deloval kot aktivist OF v Ljubljani, od aprila leta 1942 do kapitulacije Italije pa je preživel v taboriščih

Anton Vratuša, Jožica Jožef Beg in Bogdan Osolnik (Foto: KO ZB Drska)

Gonars, Treviso, Padova in Rab, tako da je za smrt dobrovoljnega kolege, ki je bil »vir spodbujanja in hrabrosti v Slavističnem seminarju«, izvedel šele pozneje, ko je z Raba prispel na Mošun.

Bogdan Osolnik je v uvodnih besedah udeležencem okrogle mize najprej izrazil posebno zadovoljstvo, ker je zgodovinska ura v Otočcu ravno na dan, ko se spominjamo tragedije aktivistov Osvobodilne fronte iz Beceletove jame in herojstva, ki so ga med NOB v ljubezni do domovine pokazali preprosti ljudje. Po njegovem mnenju namreč prevečkrat pozabljamo, da je bil narodnoosvobodilni boj uspešen prav zaradi njihove vsesplošne podpore. Kot aktivist se je srečeval z domačini na terenu, med njimi tudi s Francem Beceletom iz Zagrada, ki je bil eden od predstavnikov šentpeterskega rajona v Kočevju na zboru odposlancev slovenskega naroda (1.–3. oktober 1943). Pomemben trenutek na zboru je bil, ko je Josip Vidmar

Spominska plošča pri Beceletovi jami (Foto: Jožica Jožef Beg)

odposlance izzval, ali kljub vsemu hudemu odobravajo boj proti okupatorju. Takrat je Osolnik, ki je bil član delovnega predsedstva, Beceletu spodbudil, da je prvi nastopil in podprl NOB z besedami, ki jih je gost okrogle mize na Otočcu takole povzel: »Bom jaz povedal, kaj človek lahko stori, če verjame v domovino. Z ženo sva bila štirideset dni v vodnjaku, izgubil sem sina, izgubil sem hčerko, ki so jo ubili, in vendar nisem opusti boja in danes sem pred vami kot borec.« Bogdan Osolnik še vedno ne more skrivati navdušenja, ko pripoveduje o tem, kako se je dvorana dvignila in zaploskala; Becele je bil na Osolnikov predlog soglasno izvoljen za člana častnega predsedstva.

Gosta sta spregovorila tudi o svojem delovanju med vojno in po njej ter o današnjem položaju v Sloveniji. Anton Vratuša je opozoril na pomanjkanje pokončnosti v slovenski politiki in na potvarjanje zgodovine; tudi zato je po njegovem mnenju »osnovna naloga ZZB širiti resnico o NOB in pridobivati mladino – seveda ne za osvobodilni boj, ampak za odgovorno izkoriščanje svobode kot etične vrednote, ki smo si jo sami priborili, ko je bila celotna Evropa Hitlerjeva trdnjava«. Bogdan Osolnik se je kritično ozrl na proslavljanje 25. obletnice osamosvojitve, ko so bile popolnoma prezrte pridobitve NOB, ki so pravzaprav omogočile tudi osamosvojitve Slovenije. Tak odnos škoduje ugledu Slovenije in odnosom v njej. »Danes kmalu ne bo nobenega borca več in nobenega domobranca, sovraštvo pa je še hujše, kot je bilo med vojno.« ugotavlja Bogdan Osolnik in poziva politiko, naj se ne ukvarja s potvarjanjem zgodovine, temveč s težavami, ki mučijo državljane.

Okrogla miza na Otočcu je bila posvečena tudi spominu na žrtve fašizma in nacizma iz vasi na območju sedanje Krajevne skupnosti Otočec. Vsem tem – bilo jih je 98 – so se udeleženci prireditve po dveh urah zgodovine z Bogdanom Osolnikom in Antonom Vratušo poklonili s polaganjem vencev k obema spomenikom na Otočcu, pri Beceletovi jami in pred obeležjem na Beceletovi hiši. ●

Razstava Nikola Tesla – človek prihodnosti

Bil je znanstveni genij in poet znanosti

»Zgodovina znanosti nas uči, da s preučevanjem preteklosti čr-pamo znanje za prihodnost,« je zapisal ob razstavi Nikola Tesla – človek prihodnosti kustos razstave dr. Branimir Jovanović. Razstava iz Muzeja Nikole Tesle v Beogradu gostuje v Cankarjevem domu v Ljubljani. Od pomladi si jo je ogledalo že več kot 23.000 obiskovalcev in je zaradi izjemnega zanimanja podaljšana do 4. decembra.

// PIŠE: Tea Černe

Genialnost in človekoljubnost Nikole Tesle sta vzbujali pozornost, občudovanje pa tudi nelagodje že v času njegovega življenja. Na Teslovo nenavadno osebnost so vplivali štirje odločilni dejavniki: kultura in vrednostni sistem, ki sta bila pridobljena v družini, izobraževanje v evropskih znanstvenih ustanovah in ameriško pragmatično okolje, ki mu je omogočilo uresničiti vse zgodnje revolucionarne izume ter opravljati kompleksne in drage raziskave.

Nikola Tesla se je rodil v vasi Smiljan pri Gospiću v Liki med 9. in 10. julijem 1856 materi Djuki in očetu Milutinu, pravoslavnemu duhovniku. Rodil se je točno opolnoči, zato je pogosto omenjal, da pravzaprav nima rojstnega dne, saj je rojen tako 9. kot tudi 10. julija. Vendar to ni bila edina posebnost, ki ga je spremljala že na začetku življenja. »Povedali so mi, da mi je od rojstva srce bilo na desni strani. Med odraščanjem mi je bilo na obeh straneh in se končno umirilo na levi ... Nikomur ni bilo jasno, kako se je to zgodilo,« je Tesla omenil v govoru 18. maja 1917 ob podelitvi Edisonove medalje.

Že v otroštvu je rad eksperimental. Oče Milutin, paroh pravoslavne cerkve, je želel, da bi Nikola šel po njegovi poti in postal duhovnik. A Nikola je zbolel. Oče se je zaobljubil, da če ljubljani sin ozdravi, mu bo plačal študij, ki si ga bo sam izbral. Tako je Nikola Tesla v letih od 1875 do 1880 študiral za inženirski poklic na Tehniški univerzi v Gradcu in prirodoslovno filozofijo na Karlovi univerzi v Pragi. Bil je izvrsten študent, a nobenega študija ni končal. Leta 1882 je odšel v Budimpešto, nato je v Parizu opravljal raziskave v eni izmed podružnic Edisona. Leta 1884 se je preselil v

ZDA, kjer je najprej delal v laboratoriju izumitelja Thomasa Alve Edisona v New Yorku. Zaradi različnih – tudi finančnih – stališč je bil njun razhod neizbežen. A za drage raziskave je Tesla našel nove sponzorje. Želel je pomagati k razvoju človeštva, ni pa bil njegov cilj obogateti z izumi. Teslove raziskave sta med dru-

Delujoči model brezžičnega prenosa energije. Načrt globalnega sistema brezžičnega prenosa energije je Nikola Tesla moral opustiti zaradi denarnih težav.

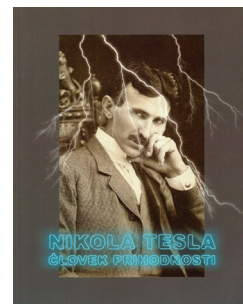
gimi finančno podprla tudi poslovneža George Westinghouse in J. P. Morgan. Že daljnega leta 1900 je objavil študijo *Problem naraščajoče človeške energije*, v kateri je opisal energetske težave človeštva v prihodnosti in predlagal rešitve. Umrl je osamljen in v skromnih razmerah leta 1943 v hotelu New Yorker v New Yorku. Okoliščine njegove smrti so nejasne. Na 11. generalni konferenci uteži in mer

leta 1960 so na predlog profesorja Franceta Avčina z ljubljanske univerze novo mednarodno mersko enoto za gostoto magnetnega polja poimenovali tesla (t).

»Nikola Tesla je bil velik človekoljub – čisti znanstveni genij – poet znanosti. V življenju je počel izjemne, osupljive, čudežne stvari. Preprosto, da bi služil človeštvu in za svoje delo ni ničesar računal. Denar – zanj mu ni bilo mar. Čast – kdo je dovolj časten, da lahko drugega počasti? To je bila njegova drža. Hvaležnost – ni je ne pričakoval ne zahteval,« je strnil nekaj misli v posmrtnem nagovoru tedanji župan New Yorka Fiorello La Guardia. Nagovor je napisal Louis Adamič, slovensko-ameriški pisatelj in politik.

Najpomembnejši Teslov izum na področju radijske tehnike je uporaba visokofrekvenčnega toka v brezžičnem prenosu signalov, ki se uporablja v brezžični telegrafiji, telefoniji in radijski tehniki. Teslov glavni prispevek znanosti je odkritje vrtilnega magnetnega polja, ki ga ustvari polifazni izmenični tok. Njegovo odkritje je ob koncu 19. stoletja omogočilo nagel razvoj v proizvodnji, prenosu in uporabi električne energije, kar je močno spodbudilo razvoj industrije in napredek civilizacije. Teslov sistem polifaznih tokov je doživel v praksi največji uspeh na Niagarskih slapovih, kjer so zgradili tedaj najmogočnejšo elektrarno na svetu. Tesla je izumil tudi asinhronski motor, ki ga imenujejo tudi »vlečni konj industrije«. Kot pogonski motor se še danes uporablja v tovarnah, rudnikih, elektrarnah, pa tudi v gospodinjstvih aparatih, kot so pralni stroji, črpalke za centralno ogrevanje, kosilnice... Njegov najambicioznejši načrt je bil globalni sistem brezžičnega prenosa električne energije. Načrt je moral opustiti zaradi finančnih težav.

Razstava v Cankarjevem domu navdihuje obiskovalce vseh starosti. Na ogled so izbrane replike Teslovih izumov in makete, med drugimi model brezžičnega prenosa energije, model Teslovega transformatorja z izhodno napetostjo dva milijona voltov, Teslov transformator, Teslova ladjica na daljinsko upravljanje. Replike modelov tudi delujejo. Ob četrtkih so organizirana vodstva z demonstracijami delujočih modelov. ●

Spomini **Anica Ločniškar**, rojene Dežman

Vojne ne izbrišeš več iz spomina

Anica Ločniškar, rojena Dežman, se je rodila pred 93 leti. Anica, pravzaprav Ančka, kot jo kličejo, zadnji dve leti prebiva v Domu dr. Janka Benedika v Radovljici. Tukaj, na bližnjem Lancovem, je preživela vse življenje z izjemo obdobja neprostoovoljnega izseljenstva med drugo svetovno vojno. Upokojila se je kot šivilja v tovarni Almira. Gospa Ančka je kljub letom še bistrih misli. S pomočjo dnevnega časopisja, televizije in obiskov sorodnikov in znancev sledi dogajanju doma in v svetu. Rada prebira tudi Svobodno besedo, njena vsebina jo ponese v čase, ki so se ji globoko zarezali v spomin, posebej pa še k dogodkom, ki so kruto posegli v življenje njene družine. To je njena pripoved.

// PIŠE: **Neva Ažman**

Vas Lancovo leži na desnem bregu Save. Začenja se kilometer pod mestom Radovljica, pri mostu čez Savo. Lancovčani so bili vedno zelo povezani z Radovljico. Železniška postaja na progi Ljubljana–Jesenice jim je najbližja.

Po okupaciji in razpadu stare Jugoslavije se je tukaj in v okolici kmalu začelo partizansko gibanje. Borcem je Jelovica podobno kot Pokljuka in Mežaklja dajala dobro zavetje. Veliko zaslug za razvoj odpora proti okupatorjem je imelo že dolgoletno predvojno delovanje učitelja, spoštovane osebnosti, Primorca, komuniste Staneta Žagarja, narodnega heroja. Njegovo ime nosi osnovna šola v Lipnici. Konec julija 1941 je bila najprej ustanovljena Jelovška četa, ki se je na začetku avgusta z Jeseniško četo združila v Cankarjev bataljon. Lancovčani so se vključili v partizansko gibanje kot borci in kot podporniki. Številni spomeniki pričajo o tragičnih dogodkih iz tega časa na samem Lancovem in v njegovi okolici.

Nemci so že julija leta 1941 zaplenili premoženje zavednega Slovence Franca Remca in ga z družino med prvimi z Gorenjskega izselili v Srbijo. Remčevi so imeli na Lancovem žago – večji obrat in skladišče. Da je žaga z vso zmogljivostjo obratovala naprej, so za vodstvo postavili dva Nemca. Priganjala sta k delu, strašila z zaporom, vohunila za gestapo, med domačini sta povzročala dodaten strah in trepet. Na začetku oktobra so borci Jelovške čete obrate žage in skladišče požgali, Nemca pa pozneje ustrelili. Kot odgovor na te dogodke so Nemci čez teden dni iz be-

Druga žena – Marija, rojena Bešter – je bila dvajset let mlajša. Sem se je primožila iz vasi Podblica izpod Jamnika, z višjih obronkov Jelovice. Tudi ona je izhajala s trdne kmetije. Doma so imeli žago in svojo elektriko, kar je bila zasluga njenega iznajdljivega in praktičnega očeta.

Pri Dežmanovih so imeli štiri otroke, hčere Cirilo (22 let), Anico (20 let), Angelo (18 let) in sina Toneta (14 let). Anica je bila že poročena in je pestovala desetmesečnega sinka Nika. Njen mož Hinko Ločniškar, tedaj star 24 let, doma iz Kranja, je bil mornariški častnik stare jugoslovanske vojske. Tedaj je bil že mobiliziran v nemško vojsko.

Zaradi bližine mostu in Jelovice je bilo dogajanje okoli Dežmanove hiše precej

Anica Ločniškar

gunjskih zaporov pripeljali petnajst talcev, med njimi je bila narodna herojka Rezka Dragar, doma iz Črnuč, in jih trinajst ustrelili na Lancovem pri Remčevih. Dva pa so ustrelili potem, ko sta opravila pokope, za pokopališkim zidom v Mošnjah pri Brezjah.

Dežmanova domačija leta 1943

Pred 73 leti je bil gospodar Dežmanove domačije, na kateri je živela Ančka, Valentin, tedaj star 68 let. Bil je tesarski mojster, pri njem je delalo tudi šest delavcev. Imeli so srednje veliko kmetijo. To je bil očetov drugi zakon. Kot vdovec se je znova poročil po koncu prve svetovne vojne, ko se je vrnil iz ruskega ujetništva.

živahno. Pri njih so partizani oddajali in prevzemali pošto. Hiša je imela vhod tudi zadaj, poleg je bil velik skedenj, kar je bilo priročno za skrivno prehajanje. Zaradi zastraženega mostu pa je bilo življenje za družino stresno in nevarno. Dežmanovi so partizanom pomagali tudi s hrano.

Franca, pet let mlajša sestra gospodinje Marije Dežman, se je omožila na kmetijo k Sušnikovim v vas Poljšica, dva kilometra južno od Podnarta, tudi Sušnikovi so med vojno pomagali partizanom.

Tragedija na Poljšici

Po kapitulaciji Italije so poleg rednih vlakov vozili še številni izredni transporti. To je bil čas, ko so partizanski

Spominska plošča na hiši pri Bitencu v vasi Poljšica pri Podnartu

minerji intenzivno izvajali sabotažne akcije na progi Ljubljana–Jesenice. Za to so bili primerni odseki v bližini gozda. Prav med Podnartom in Besnico je bil tak kraj. Zaradi poškodovane proge so vlaki vozili z velikimi zamudami ali pa jih sploh ni bilo. Nemci so prebivalce Poljšice sumili, da sodelujejo s partizani. Tako je na začetku oktobra 1943 na mino spet zapeljal transportni vlak. Človeških žrtev ni bilo, nastala pa je velika materialna škoda, saj so lokomotiva in nekaj vagonov zgrmeli v Savo. Zato pa so se Nemci ponoči kruto znesli nad prebivalci Poljšice.

Prav tistega dne se je Ančkina mati, Marija Dežman, tedaj stara 48 let, namenila z vlakom obiskati sestro Franco Sušnik na Poljščico, ki je prav tedaj pričakovala novorojenčka. Otroka Anica in Tone sta mater Marijo pospremila na železniško postajo. Nameravala se je vrniti še istega dne, a žal se to ni nikoli zgodilo.

V vas Poljšica je ponoči prišla skupina železniške policije iz kranjske postojanke, ki jo je spremljalo nekaj orožnikov iz postojanke v Podnartu. Svoj bes so že pred tem krotili z žganjem, ki ga je bilo polno v nepoškodovanem vagonu. Maščevalno so divjali po vasi od hiše do hiše in sejali grozo. Vdrli so v hišo Sušnikovih, po domače pri Piберку. Ustrelili so gospodarja Alojza in ženo Franco, njeno sestro Marijo Dežman so odvedli v črno kuhinjo in jo tam potolkli s puško. Medtem se je domača sedemletna hčerka Anica skrila med posteljnino. Nemški vojak jo je pozneje odkril, vendar ji je prizanesel. Ustrelili so tudi Jožeta Rozmana, po domače pri Bitencu, njegovo ženo pa so vpricho štirih mladoletnih otrok posilili. V hiše Alojza Beštra, po domače pri Toncu,

Jožeta Beštra, pri Kralu, Janeza Vidica, pri Fištru, in Franceta Kalana, pri Blaževcu, so vrgli ročne bombe. Notranje prostore v hišah so močno poškodovale, na srečo človeških žrtev ni bilo. Hišo sester Katarine, Ane in Pepce Sušnik, ki je bila tedaj prazna, ker so bile vse tri in še Katarinina hčerka Jela zaprte v Begunjah, so požgali. Nasilneži so se vračali po isti poti, v nekatere hiše so še enkrat pogledali. Pri Sušnikovih so pogledali, ali sta oba zakonca mrtva. Ni znano, ali so že prej ali zdaj nosečo ženo prebodli z bajonetom. Povsod so tudi kradli. Izmed vojakov in orožnikov je najbolj divjal komandir z orožniške postojanke v Podnartu. Čez dva dni je na poti na orožniško postojanko padel pod streli partizanov.

Pri Dežmanovih doma na Lancovem so mamo Marijo nestrpno čakali. Hodili so jo čakati k vlakom, ki so vozili z večurnimi zamudami. Niso je dočkali. Naslednji dan se je k njim s kolesom pripeljala Mara Bešter, po domače Toncova s Poljšice, in povedala, da se je pri Sušnikovih nekaj hudega zgodilo. Anica se je potem s tem kolesom takoj napotila skozi Lancovo in po Lipniški dolini na Poljšico. Pokojno mamo so z lojtrnikom odpeljali domov. Dr. Šarec je potrdil, da so mamo s puškinim kopitom udarili po glavi. Pri pripravi pokojnice za mrtvaški oder so pomagali tudi presunjeni sosedi. Na pogrebu se je zbralo veliko ljudi.

Nekaj dni po dogodku je bilo zborovanje v gostilni pri Pogačniku v Podnartu. Navzoče domačine je kreisleiter iz Radvljice skušal prepričati, da so ta grozodejstva storili partizani. Prepovedal je širjenje govoric, da so zločin zakrivali Nemci, in zagrozil s strogo kaznijo.

Domačin izdajalec

V tisti strašni noči je Nemce po vasi vodil domačin, najbližji sosed Sušnikovih, kar mi je povedala gospa Ančka. To so vedeli in vedo vsi domačini, saj so ga takrat videli. Ta oseba je pozneje delala tudi kot aktivist OF. Iz osebnih spisov, ki jih hrani Arhiv Republike Slovenije, je razvidno, da je bila ta oseba leta 1949 obsojena na tri leta odvzema prostosti s prisilnim delom, na izgubo državljan-skih pravic za eno leto po prestani kazni in na odvzem premoženja. Spoznana je bila za krivo, da se je na začetku leta 1943 na žandarmerijski postaji v Podnartu zavezala k sodelovanju z Nemci, da jih bo kot vaški zaupnik obveščala o premikih partizanov, ter da se je večkrat sešla z vodjo gestapa na Bledu, Rozumekom. Obtoženi pa je bil oproščen obtožbe, da je v letu 1944 Nemcem izdal enoto Kokrškega odreda, ki jo je peljal kot terenec čez Savo pod Poljšico in so jo nato Nemci ob prehodu čez Savo napadli, pri čemer je padlo devet in bilo ujetih pet partizanov. O dogodkih na Poljšici pa nič! Tako Poljšičani nikoli niso bili deležni pravičnega zadoščenja.

Izgon Dežmanovih v taborišča

Partizani so bili pogosti obiskovalci pri Dežmanovih, kar ni bilo neopaženo. Marca leta 1944 so jih skupaj z družino Ažman, po domače pri Podnošar, tudi z Lancovega, Nemci s tovornjakom odpeljali v zbirno taborišče v Goričanah pri Medvodah. Tedaj so Nemci izselili tudi prebivalce vasi Mošnje. Čez tri tedne so očeta, brata in sestra Dežman z vlakom odpeljali v Burghausen, Anico z otrokom pa čez naslednje tri tedne v Kochel pri Walchenseeju, tudi na južno Bavarsko. Obema sestrama in bratu Dežman ter sosedu Tonetu Ažmanu se je skoraj takoj po prihodu tja uspelo vrniti na Lancovo in so se takoj pridružili partizanom. Ob koncu vojne so se vsi vrnili živi in zdravi.

Sestra Cirila se je po koncu vojne vrnila iz italijanskega Barija, kamor so jo po poškodbi roke v partizanski kuhinji poslali na zdravljenje. Vrnil se je tudi oče, vrnila se je Ančka z otrokom. Z možem, ki je medtem ušel iz nemške vojske in se pridružil partizanom, se je spet srečala v Zabreznici pri Žirovnici. Tedaj je deloval v Titovi vasi, v partizanskem lesenem taborišču pod Stolom. Izkazal se je kot dober telegrafist. Domača hiša jih je pričakala cela, vendar je bila brez mame tako prazna. Danes nihče od Dežmanovih ne živi več tam. Po vojni so jih čakale nove preizkušnje. ●

Počastili spomin na slovenske partizane na otoku Kefalonija

Slovinci so umirali tudi v Grčiji

Slovenska veleposlanica v Grčiji, Anita Pipan, in predstavniki tamkajšnjih oblasti so ob dnevu spomina na mrtve položili vence pred spomenik slovenskim partizanskim borcem v mestu Kastro na otoku Kefalonija v Jonskem morju. Spominsko ploščo z imeni slovenskih borcev sta leta 2002 postavili vladi Republike Slovenije in Helenske republike.

// PIŠE: **Silvana Knok**

// FOTO: **arhiv Veleposlaništva RS v Helenski republiki**

Zgodovinski oris

Malo je znano dejstvo, da so slovenski partizani delovali tudi v Grčiji in da so se septembra leta 1944 kot samostojna partizanska četa z imenom Primorje tudi uradno vključili v grško brigado ELAS (ELAS – grška narodnoosvobodilna vojska, op. ur.). Skupaj z enotami ELAS-a so se bojevali predvsem v severozahodni Grčiji. S pomočjo ELAS-a se jim je v februarju 1945 posrečilo, da so se preko Albanije vrnil v Jugoslavijo, do Skopja, kamor so dospeli v marcu leta 1945. Junija leta 1945 se je večina vrnila v Ljubljano.

Velika večina slovenskih borcev je bila Primorcev in Istranov, letnik 1923, ki so jih leta 1942 mobilizirale italijanske oblasti in jih najprej namestile v Astijo v Italiji, kmalu pa so jih obvestile, da jih nameravajo premestiti na grško fronto. Temu se je večina uprla in s tem hotela preprečiti odhod. Po prejetju obvestila o premiku so po mestu v času prostega izhoda uničevali in razbijali trgovine, gostilne, avtomobile in slike fašističnih veljakov. Po zidovih in javnih lokalih so pisali protifašistične znake (srp in kladivo) in parole. Italijanske oblasti so zato večino demonstrantov iz Astija 5. marca 1943 premestile. Manjši del mobilizirancev so razorožile in poslale na Sardinijo v tako imenovane posebne bataljone, večji del Primorcev in Istranov pa so zaradi njihovega upornišтва premestile v Grčijo. V mestu Patras so italijanske oblasti na različne predele Grčije dokončno razmestile štiri »posebne kazenske čete«, ki so jih oblikovali že po izgredih v Astiju.

Na Kefalonijo sta bili poslani 215. in 218. »posebna kazenska četa«, tja sta prispeli 25. marca 1943. Tudi tu so jih uporabljali predvsem kot delovno silo za popraviljanje poti in za kopanje zaščitnih

Nemci so nove ujetnike uporabljali kot delovno silo pri graditvi utrd, rogov, pri raztovarjanju tovora in izsuševanju močvirij, kjer so številni zaradi malarije umrli. S pomočjo kurirjev pa je jetnikom uspelo vnovič vzpostaviti zvezo z ELAS-om. Ves čas ujetništva so skušali pripraviti vse potrebno za morebiten pobeg, ko bodo razmere to dopuščale. Dokončno se jim je pobeg posrečil 13. septembra 1944, nato pa so ustanovili svojo partizansko četo Primorje.

Veleposlanica Anita Pipan z delegacijo veleposlaništva in lokalne skupnosti na spominski slovesnosti

jarkov. Primorcem in Istranom je v okviru tajne organiziranosti še naprej uspelo delovati proti italijanski komandi. Povezali so se z grško osvobodilno vojsko ELAS. Primorci in Istrani so se od drugih italijanskih vojakov ločili že na videz, saj običajno niso nosili orožja oziroma streliva, na ovratnikih pa so nosili rdeče znamenje v obliki pike.

Takoj po kapitulaciji Italije so se Nemci izkrcali na otoku. Primorci in Istrani so se jim skupaj z grškim partizanskim gibanjem in s skoraj polovico redne italijanske vojske uprli z orožjem. Vendar so predvsem zaradi letalskih napadov, močnih planinskih odredov in izdajstva italijanskih fašističnih oficirjev morali priznati premoč in so padli v njihovo ujetništvo, nemška divizija Edelweiss pa je nad njimi zagrešila enega največjih zločinov nad vojnimi ujetniki med drugo svetovno vojno. V bojih oziroma po predaji so Nemci postrelili ali drugače pokončali več kot 9000 italijanskih vojakov. Boji so trajali do 21. septembra 1943, v tem času so imeli Nemci proste roke glede novih ujetnikov. Šele 22. septembra je namreč prišel ukaz, da ujetih vojakov ne smejo več streljati. Tudi

O časih italijanske okupacije Kefalonije in o nemškem nasilju je bil po literarni predlogi Louisa de Bernieresa posnet tudi film Corellijeva mandolina s Penelope Cruz in Nicholasom Cageom, ki je bil na programu slovenskih kinematografov in tudi televizije.

Ohranjanje spomina

Predstavniki obeh držav so leta 2002 na otoku postavili spominsko ploščo v spomin na slovenske partizane. Zelo pozitivno pa je, da predstavniki oblasti na Kefaloniji ohranjajo spomin na vojno obdobje na otoku, pred tremi leti so v spomin na tragične dogodke leta 1943 v Evropskem parlamentu organizirali razstavo in konferenco z naslovom Kefalonija – otok miru, solidarnosti in dialoga.

V mestu Argostoliju imajo tudi Spominski muzej o dogodkih med drugo svetovno vojno. V muzeju so predstavljene zgodbe vojakov divizije Acqui. Del razstave je posvečen tudi slovenskim partizanom na Kefaloniji, vključno s fotografskim gradivom, povezanim s slovesnostmi ob odkritju slovenske spominske plošče v letu 2002, na katerih je sodelo-

vala tudi večja delegacija iz Slovenije.

V kraju Kastro je 4. novembra letos slovenska veleposlanica v Grčiji **Anita Pipan** skupaj s podžupanom Kefalonije ob prisotnosti predstavnikov tamkajšnjih institucij položila venec pred spominsko ploščo 25 umrlih in 43 pogrešanim Slovincem. Na komemorativni slovesnosti je bil osrednji govornik prof. Petratos, predstavil je zgodovinska dejstva, povezana s slovenskimi partizani. Krajša nagovora pa sta imela tudi veleposlanica in podžupan.

Slovensko veleposlaništvo je pred komemoracijo poskrbelo tudi za očiščenje spominske plošče in za izobešenje slovenske zastave ter tako poskrbelo za to, da bo plošča vidna in urejena. Ne na-

Spominska plošča z imeni umrlih in pogrešanih Slovincov

zadnje Kefalonijo v poletnih mesecih obiše kar precej slovenskih turistov, saj med Ljubljano in otokom obstaja čarterska letalska povezava Adrie Airways, slovenske turistične agencije pa spominsko ploščo uvrščajo tudi v ponudbo svojih izletov po otoku. ●

Več si lahko preberete na spletni povezavi:

<http://www.primorske.si/Plus/7--Val/Kefalonija,-otok,-kjer-zivi-spomin-na-Elia>

Milan Tičar, oskrbnik bolnišnice Košuta

Želimo, da prihaja čim več domačinov

// PIŠEIN FOTO: Urška Tičar

Na sončno avgustovsko soboto so se tudi letos zbrali udeleženci pohoda do bolnišnice Košuta. Pohod do bolnišnice Košuta pod južnimi obronki Storžiča na nadmorski višini 1034 metrov pripravlja preddvorska borčevska organizacija, razveseljivo pa je, da na pohod prihajajo tudi mladi.

Pod Kališčem je na Kisovcu nekdanja stala partizanska bolnišnica Košuta, ki so jo vaščani obnovili okoli leta 1973. Na skali je zdaj vzdana spominska plošča z napisom: *Na tem mestu je bila partizanska bolnica Košuta in kurirska postojanka S-19.* Ohranjena je lesena baraka z ambulantno opremo. Bolnišnica Gorenjskega in Kokrškega odreda je bila zgrajena 15. aprila 1944 in je delovala do konca vojne. Prvi ranjenci so prišli že 19. aprila 1944. Ker niso imeli zdravnika, so to delo opravljali kar bolničarji. V bolnišnici je umrlo šest borcev, ki so pokopani v bližini pod Kališko skalo. Že deseto leto pa bolnišnico oskrbuje in skrbi za oba pohoda, drugi je zimski v novembru, **Milan Tičar**, ki nam je odgovoril na nekaj vprašanj.

Kako ste postali oskrbnik partizanske bolnišnice Košuta?

Sem praporščak združenja borcev za vrednote NOB Preddvor in beseda s predsednikom borčevske organizacije Marjanom Gorzo je pred desetimi leti nanesla na to, da bo treba urediti okolico bolnice Košuta. Ker rad hodim v hribe, sem pred prvim pohodom odšel pogledat, v kakšnem stanju je. Na začetku je bilo veliko dela: polomljene veje, veliko listja okoli bolnice in na njeni strehi, neočiščena pot ... Vse to smo uredili, zdaj

pa so potrebna le manjša opravila.

Kakšne so vaše naloge med letom?

Pred vsakim pohodom, se pravi trikrat na leto, se odpravim do bolnice, da pregledam urejenost poti. Okoli bolnice počistim veje in pograbim listje s strehe. Na grobišču pobrem sveče in jih odnesem v dolino. Pred kratkim smo namestili žlebove, da voda ne zamaka. Zadnji del bolnice, kjer je že začelo gniti, smo zamenjali z novim stebrom in steno ustrezno zaščitili.

Kakšni so načrti v zvezi z bolnišnico?

Želja in dela je zelo veliko. Malo nas omejuje čas, včasih pa tudi vreme. Na poslopu bolnišnice bo treba prebarvati streho in utrditi temelje, da živali ne bodo zahajale v notranjost. Vsekakor pa želimo povečati obisk domačinov, saj ugotavljam, da se pohodov udeležujejo največkrat le simpatizerji drugih organizacij, ki prihajajo iz okoliških krajev, seveda z izjemo stalnih domačih obiskovalcev, ki na zboru občanov tudi prejmejo priznanje. Pohvalno je tudi to, da enkrat na leto učiteljica Petra Lombar Premru sem pripelje učence planinskega krožka.

Hodi z vami tudi vaša družina?

Na pohod hodita tudi moja vnuka, kar me zelo veseli. Večkrat gre z nami tudi pes Lordi. Organizirani pohodi pa so postali že družinska stalnica, saj so prijetni tudi zaradi druženja, za kar poskrbita naš predsednik Marjan in Anica Gorza. Naj omenim, da je žledolom pred dvema letoma dodobra spremenil dostop do bolnice, a je okolica bolnice ostala nedotaknjena, torej je res na najbolj skritem in težko dostopnem mestu. ●

Partizanska mama Jožefa Maslo v Ilirski Bistrici ni pozabljena

Obnovljeni spomenik in ime vrtca

Jožefa Maslo je sinonim za partizansko mater, njen kip je dolga leta stal pred vrtcem v Ilirski Bistrici, ki je nosil po njej ime. Z graditvijo novega vrtca, zgrajenega tudi z evropskimi sredstvi, je na mestu prejšnjega vrtca zasnovana nova parkovna ureditev, v katero se umešča tudi obnovljeni kip Jožefe Maslo. Slovesno odprtje tega območja je bilo 22. septembra, ko je spregovorila Bernarda Dodič, članica ZB Ilirska Bistrica, venec pa sta k spomeniku položila predsednik ZB NOB Ilirska Bistrica Stanislav Zver in župan občine Ilirska Bistrica Emil Rojc.

// PIŠE: J. H.

Prvega oktobra pa so slovesno odprli povsem nov vrtec, ki nosi ime po Jožefi Maslo. Na slovesnosti sta bila navzoča sin Lojze in hči Marija, dva od štirih še živelih otrok Jožefe Maslo.

Jožefa Maslo se je rodila v družini Novak 16. maja 1891 na Dolnjem Zemonu. Ko je bila stara dvajset let, se je omožila na kmetijo Maslovih v vas Ostrožno Brdo pri Ilirski Bistrici. V zakonu se je zakoncema Francu in Jožefi rodilo

rili dve generaciji družine Maslo. Aretirali so tudi mamo Jožefo in jo zaprli v zapor Avelino v južni Italiji. Mučili so jo, a najbolj jo je prizadela izguba dveh sinov. Tudi to je dostojanstveno prenesla in se po kapitulaciji Italije vrnila na požgan dom. Čeprav bolehnja, je sodelovala s partizani, reševala zapornice, pomagala zbirati sanitetni material za ranjence. Sodelovala je tudi pri graditvi nove partizanske bolnice v Ostroškem gozdu, pozneje imenovane bolnišnice Zalesje.

Z odprtja novega vrtca, desno sedita sin Lojze Maslo in hči Marija Maslo Wabra. (Foto: Stojan Spetič)

enajst otrok: Karel (Drago), Franc, Kristina, Tone, Marija, Edvin, Lojze, Pavle, Jože, Janez in Vera, vse so starši vzgajali v ljubezni do domovine. Sinova Drago in Frane sta že leta 1935 pred mobilizacijo v italijansko vojsko pobegnili v Jugoslavijo, zaradi tega so za nekaj časa zaprli očeta, doma pa je vse delo padlo na mamo in mlajše otroke. Vse od začetka vojne je družina sodelovala s partizani. Aprila leta 1942 so aretirali očeta, nekaj dni pozneje pa so jim požgali hišo. V plamenih je izginilo vse, kar sta ustva-

Odprtje novega parkovnega območja in prenovljenega spomenika (Foto: Maja Uljen)

Obnovljeni spomenik Jožefe Maslo

(Foto: Maja Uljen)

3. januarja 1944 so jo Nemci s pomočjo domačega izdajalca aretirali in odpeljali v koncentracijsko taborišče Auschwitz. Tam je po strahotnem mučenju zbolela, sežgali so jo v krematoriju 26. novembra 1944. Bila je stara 53 let.

Maslova družina v Brkinih velja za sinonim zavedne slovenske družine, ki je med vojno plačala visok krvni davek. Otroci, razen štirih najmlajših, so bili v partizanih, dva sta izgubila življenje. Najstarejši sin, Karlo Maslo, je bil legendarni komandir Brkinske čete in pozneje komandant 30. divizije ter komandant Kosovelove brigade. Leta 1953 je bil razglašen za narodnega heroja. Hčeri Kristina in Marija sta bili med prvimi primorskimi partizankami. Celotna najmlajša otroka sta sodelovala s partizani kot kurirčka. ●

Proslava pri spomeniku obešenim partizanom

V žico ujeta Novo mesto

KO ZBV NOV Mestne njive-Ločna-Mačkovec je 24. oktobra organizirala proslavo ob spominu na padle, obešene in pogrešane v oktobru 1943 z namenom ohranjati trajen spomin na dogodke v jeseni leta 1943 na območju mesta, obdanega s 103 bunkerji in žičnatimi ovirami, ki so ga močno branili okupatorji in belogardisti, pozneje domobranci. Žrtve so bili pogosto meščani, ki so pretrpeli številna bombardiranja letal in napade topništva – to je imelo namen pregnati iz mesta partizanske enote 15. divizije, ki so mestu omogočile 43-dnevno svobodo kot prvemu svobodnemu mestu v tedanji pokorjeni Evropi.

// BESEDILO IN FOTO: **Jože Pečnik**

Vsa ta dogajanja imajo na fotografijah in panojih ohranjena v zgodovinskem krožku v OŠ Center (prej OŠ Katje Rupena) v Novem mestu.

Po kapitulaciji Italije in veličastnem partizanskem mitingu na trgu v Novem mestu je 10. septembra partizanska vojska pod vodstvom OF v mestu in okolici vzpostavila vse veje oblasti: gospodarstvo, bančništvo, sodstvo, zdravstvo, izobraževanje, kulturo, varstvo in celo šport. Novo mesto ni bilo industrijsko razvito mesto, imelo je razvito obrtno dejavnost, zato za okupatorja ni imelo večjega gospodarskega pomena, strateško gledano pa je kot središče in največje mesto za širšo Dolenjsko s prehodi v Belo krajino in na Kočevsko bilo pomembna utrdba za okupatorja. Na obleganje mesta se je okupator dobro pripravljaval in s tem vezal nase številne partizanske enote. Tako kot prej Italijani so tudi Nemci mesto obdali z bunkerji in žico. Predvsem po umiku partizanskih enot iz mesta konec oktobra leta 1943 so Nemci skupaj z domobranci močno povečali intenzivnost obrambe, predvsem na Kapiteljskem hribu, Znančevem hribu in samem Marofu.

Na ograji tedanje Koširjeve gostilne so Nemci z 22. na 23. oktober obesili štiri partizane: Rudolfa Štraserja, Jožeta Dragmana iz Regrče vasi, oba zidarska vajenca, Alojza Saška z Zajčjega Vrha, delavca in očeta šestih otrok, ter dijaka Lada Škrbca - Pajka iz Šentjerneja. V noči s 26. na 27. oktober so obesili še dva neznan partizana. Na ograji so žrtve pustili obešene tri dni, nato pa so svojcem pokojnega Saška dovolili pokop na pokopališču na Malem Orehku. Drugi

partizani so bili pokopani na pokopališču v Ločni. V tem času so dva partizana obesili tudi na ograji v Mačkovcu. Tam je bil obešen domačin iz Tomažje vasi, Jože Rodič, drugi pa je bil iz Mirne.

Nemci so skupaj z domobranci močno krepili svojo moč v mestu. Strah jih je bilo napadov partizanov, ki so sklepali obroč okoli mesta. Komanda XV. divizije, borci Cankarjeve brigade in Gubčeve brigade, brigade XII. in X. SNOB, so si

in dveh talcev. Mesto se lahko postavi ob bok veliko evropskim mestom z drugaško pripovedjo partizanskega boja za svobodo v boju skupaj z zavezniki proti silam osi.

Največ pripovedi iz naše preteklosti v času NOB izve pohodnik na trinajst kilometrov dolgi pohodni poti objetega mesta ali uradno NM*v*ŽICI, ki je spominska, turistična, rekreativna in gospodarska pešpot po območjih nekdanjih bunkerjev in topniških mest. Pohodnik dodobra spozna prelepo panoramo mesta, saj je z dvignjenih mest, ki jih je okupator uporabil za topniška gnezda, lepo videti naselja, središče mesta s Kapitljem, vijugavo Krko, tovarnami, športnimi objekti in številnimi turističnimi objekti. Številni pohodniki porečejo, da je bilo mesto heroj, ko spoznajo ta del zgodovine.

Številni obiskovalci proslave so potrdili, da je prav, da se spominjamo tega dela naše preteklosti, in je prav, da smo ponosni na boj partizanov za svobodo in da smo ponosni, da nismo klonili, da smo v podjarmljeni Evropi in svetu znani kot slovenski uporniki.

Nastop učencev na proslavi

zelo prizadevali, da zavzamejo mesto, a jim ni uspelo. Vzrok je treba iskati v pomanjkanju topništva, saj so od Italijanov odvzete topove shranili v gozdovih in jih niso mogli takoj uporabiti pri napadu na mesto v novembru.

O trpljenju in boju meščanov Novega mesta danes izpričujejo zapisi v spominski loži poleg študijske knjižnice s kipom talca, spomenikom pesmi svobode, na ploščah so vklesana imena 129 borcev in bork, šestih narodnih herojev, 53 ubitih in umrlih, 58 žrtev bombnih napadov

Spomenik – danes na Prisojni poti, nekdanj na Cesti herojev – je bil postavljen leta 1957, arhitektka je bila Špela Valentinčič. Danes za spomenik skrbi KO BVNOB Mestne njive-Ločna-Mačkovec skupaj s svojci obešenih in s prebivalstvom Cankarjeve ulice, ki je ena izmed najbolj partizanskih ulic mesta. Skupaj z mentorji in učenci OŠ Center so se spominu na oktober 1943 poklonili z devetimi točkami kulturnega programa, vsi prisotni pa s petjem ob spremljavi harmonike v Danetovih rokah. ●

S člani KO ZB Zadobrova - Sneberje po Prekmurju

Z obiski navežemo stike in stkemo nove vezi

Krajevna organizacija ZB Zadobrova - Sneberje je s 195 člani največja in najdejavnija ljubljanska borčevska organizacija. Vse leto se organizirano v večjih in manjših skupinah udeležujejo številnih spominskih slovesnosti po Sloveniji in tudi preko naših meja, nekajkrat na leto pa pripravijo izlete, ko obišejo manj znane kraje ali območja, kjer so se med drugo svetovno vojno zvrstili pomembni dogodki.

// BESEDILO IN FOTO: Jožica Hribar

Za simbolno slovo od poletja so se sredi jeseni odpravili v Prekmurje. »Ti kraji so nam morda nekoliko manj poznani, predvsem o odporu med NOB na tem območju vemo dokaj malo, imamo pa tam veliko prijateljev. V trajen spomin pa smo s seboj prinesli še darilo, črni gaber, ki smo ga zasadili v Vrto spomina in tovarištva na Petanjcih,« je povedal **Lado Sluga**, predsednik KO ZB Zadobrova - Sneberje. Kar za ves avtobus jih je odšlo na pot, med njimi so bili tudi članica predsedstva slovenske borčevske organizacije Branka

ja velikem sonaravno urejevanem nekdanjem dvoriščnem delu posestva družine Šiftar, tam se prepletajo drevesa in grmičevje, avtohtoni in prineseni z različnih koncev sveta. Po popisu iz pomladi leta 2013 je bilo v Vrto 451 dreves in 70 grmovnic oziroma več kot 200 različnih vrst in sort drevnin. Med njimi je nekaj deset takih, ki zaradi svojih darovalcev in izvora spominjajo na številna krvava prizorišča človeškega trpljenja in umiranja med drugo svetovno vojno ter na kraje številnih pomembnih akcij in dogajanj med NOB. Ti živi naravni

Predstavitve Vrta spominov in tovarištva

Kastelic, ki je tudi predsednica ZZB za vrednote NOB Moste, in podpredsednik Tone Podobnik, podpredsednica ljubljanske mestne borčevske organizacije Julka Žibert, nekaj udeležencev druge svetovne vojne in člani borčevske organizacije.

Petanjci

Vrt spominov in tovarištva na Petanjcih v občini Tišina se razteza na 1,5 hektar-

pniki dajejo Vrto poseben simboli in spominski pomen in s tem posebno dimenzijo, ki ga loči od drugih vrtov. V Vrto najdemo med drugim zimzeleni bršljan, darilo nekdanjega generalnega sekretarja OZN U Tanta, omorike maršala Josipa Broza - Tita, vrtnico Mir, potomko vrtnic, ki so jih delili delegatom na ustanovni konferenci Organizacije združenih narodov v San Franciscu 25. oktobra 1945, tu so drevesa iz števil-

Skupinska fotografija pred spomenikom sredi Murske Sobotne

nih koncentracijskih taborišč, ki so jih v spomin zasadili preživeli taboriščniki ali njihovi svojci, breza iz bližine kraja, kjer je bil rešen pisatelj Prežihov Voranc, in smreka, kjer je padel Karel Destovnik - Kajuh, pa drevesa iz Rašice, Jasenovca, vrtnice iz Čeških Lidic, od Treh žebčev na Pohorju, iz zaporov v Begunjah, Gramozne jame pri Ljubljani, s Čebini, Sutjeske, Kadinjače, Kozare, iz Jajca, Kragujevca, Drvarja, Orlandeta na Norveškem, Leningrada, tu je rasla zahvalna jelka ZDA v zahvalo za reševanje zavznih pilotov v drugi svetovni vojni.

Vsem tem drevninam se je pridružil črni gaber, ki so ga v imenu KO ZB Zadobrova - Sneberje posadili prvoborca Franc Sever - Franta in Polde Maček - Poldać ter Lado Sluga in Julka Žibert. **Ernest Ebenšpanger**, predsednik ustanove dr. Šiftarjeva fundacija, ki upravlja vrt, in podpredsednik **Marjan Šiftar**,

Spomenik v Črnskih mejah

sin dr. Vaneka Šiftarja, ustanovitelja Vrta, sta goste popeljala po vrtu in jim ga predstavila. Srečanja so se udeležili tudi župan Tišine **Franc Horvat, Damir Domjan**, predsednik občinskega odbora ZB Murska Sobota, in **Jože Vidič**, predsednik Pokrajinskega sveta ZB za Prekmurje, in predsednik taboriščnega odbora Šarvar na Madžarskem, kamor je bil kot otrok tudi sam deportiran.

Vsak s svojega zornega kota so predstavila zgodovinsko dogajanje in današnji trenutek občine, ki je ravno na dan našega obiska praznovala občinski praznik.

Izvedeli smo, da so se na območju, kjer se danes razprostira vrt, že pred letom 1941 zbirali prvi aktivisti in uporniki, ki

Gosti in gostitelji: Borut Kruder, Franc Bera, člana ZZB Slovenska Bistrica; Franc Sever - Franta, Aleksander Jevšek, župan Murske Sobote in Marjan Šiftar

so snovali odpor proti Madžarom – Prekmurje so namreč zasedli madžarski okupatorji, ki so s prvimi uporniki tudi kruto obračunali in povsem zatrli organiziran upor v teh krajih. Kot je povedal Vidič, so v Vrtnu letos zasadili tudi drevo iz Šarvarja, v katerega so Madžari med vojno internirali ogromno ljudi, pretežno Primorce, ki so v Prekmurje še pred drugo svetovno vojno pribežali iz fašistične Italije.

V Prekmurju je bila še le pozimi 1944/1945 ustanovljena Prekmurska četa. V njej je bilo 32 borcev, izvedli so več akcij in prodrli vse do Porabja.

Črnske meje

»Zadnje dni marca leta 1945, tik pred osvoboditvijo Prekmurja, je po Madžarski proti zahodu nezadržno prodirala

Eden najbolj impozantnih spomenikov v Sloveniji stoji sredi Murske Sobote.

Rdeča armada. Spone štiriletne madžarske strahovlade so se sicer že trgale, toda fašizem je še strahoval, grozil in moril. 31. marca 1945 so iz soboških zaporov do Črnskih meja prignali dva-

najst vkljenjenih političnih jetnikov – talcev. Med njimi sta bili tudi dve ženski, ena od njih je bila že visoko noseča, zato so ju izpustili, preostale pa ustrelili v bližnjem gozdičku. KO ZB za vrednote NOB Tišina vsako leto na ta dan pripravi v sodelovanju s tukajšnjo osnovno šolo komemoracijo, na katero povabimo tudi še živeče sorodnike tukaj ustreljenih. Vsi so nam zelo hvaležni, da tako

Črni gaber sta posadila prvoborca Franc Sever - Franta in Polde Maček - Poldač.

skrbimo za ta spomenik,« je ob spomeniku v Črnskih mejah, kjer smo se ustavili ob glavni cesti Radenci–Murska Sobota, povedala **Nada Miladinovič**, sekretarka ZZB za Pomurje in Prekmurje.

Murska Sobota

Na malici pri jezeru sta se nam pridružila tudi župan Mestne občine Murska Sobota **Aleksander Jevšek** in **Viktor Vrečič**, predsednik KO ZB Tišina. Vrečič je predstavil delo svoje organizacije in ugotovil, da imajo občutno manj članov kot njihovi gostje, vse to pa je povezano tudi z zgodovinskimi okoliščinami in z dejstvom, da so Madžari po letu 1941 tako rekoč povsem zatrli vsak odpor.

V Murski Soboti smo se ustavili pri največjem ruskem spomeniku v Sloveniji, ki so ga postavili Sovjeti avgusta leta 1945. Načrt zanj je izdelal sovjetski vojni inženir Arončik, kipa vojakov pa kiparja Boris in Zdenko Kalin. Pobudo za postavitev spomenika je dala Sovjetska zveza in je bil prvotno mišljen kot grobnica za 521 sovjetskih vojakov, ki so padli na fronti ob Muri, pozneje pa so se odločili, da bodo padle vojake pokopali v skupni grobnici na pokopališču, spomenik pa je posvečen njihovem junaškemu boju. 25. maja 1980 je bila v bližini spomenika posajena kavkaška smreka v spomin na Josipa Broza - Tita.

Ta mogočni spomenik je, kot je povedal kustos **Franc Kuzmič**, največji ruski spomenik v Evropi, vzdržuje ga mestna občina ob pomoči Rusov, ki ga vsako leto ob obletnici zmage nad fašizmom in nacizmom obiščejo in položijo cvetje. Poleg njega stoji spomenik osamosvojiteljem iz vojne za Slovenijo 1991, kar zaokroža podobo osrednjega murskosoboškega parka, ki nosi ime Trg zmage. Franc Kuzmič nas je s svojo pripovedjo povrnil v čas druge svetovne vojne, govoril je o krutem ravnanju madžarskih okupatorjev, o trpljenju ljudi v taborišču Šarvar in o prodiranju Rdeče armade, ki je, skupaj s partizanskimi četami, ki so leta 1954 že začele prihajati preko Mure, osvobodila Prekmurje. ●

Ob 75. obletnici Užiške republike

Ko so spomini spet oživali

Šli smo na pot v Bosno in Srbijo, na jug naše nekdanje skupne domovine – ob 75. obletnici Užiške republike. Z nami je bil Albin Pibernik, najmlajši udeleženec igmanskega marša, ki je kot deček stal v vrsti, ko so ustanovili 1. proletarsko brigado. Na Igmanu je izgubil mamo Julko, ki je pokopana v Foči. Albin je prišel tja s starši po legendarnem igmanskem maršu. V stavbi bolnišnice, v kateri se je zdravila in umrla njegova mama, je bila pozneje vojašnica, nato zapor. Na novo mestno pokopališče so prenesli tudi posmrtno ostanke igmancev.

// PIŠE IN FOTO: Aleksandra Jankovič

Foča

Do groba Julke Pibernik nas je pospremil prijatelj, namestnik komandirja policijske postaje Zoran Ostojić, ki je poskrbel, da je bila pot do groba, v katerem počiva Albinova mama skupaj s petimi tovariši, pokošena. Peljal nas je tudi v muzej, v katerem spominja na slavne dni iz druge svetovne vojne lepo urejen oddelek, posvečen Foškim predpisom, Foški republiki. Tam je tudi fotografija Julke Pibernik. Ob njej in ob drugih fotografijah in faksimilih dokumentov nam je Albine pripovedoval o vsem, kar je doživel v Foči in pred tem. Iskal je zidni časopis z duhovitim verzom: »Mirno spi tovariš Stari, saj ga čuva Albin mali.« Ob eni od Titovih fotografij nam je povedal tudi, da mu je dal vrhovni komandant takrat sešiti čisto pravo partizansko uniformo in mu podaril celo pištolo, da bi ga po maminu smrti vsaj malo potolažil. Ko je Albinu v Foči

Albin Pibernik na maminem grobu v Foči.

mama umrla za posledicami ozeblin na pohodu čez Igman, je namreč mamelega Albina k sebi za nekaj mesecev vzel Tito. Z Julko Pibernik sta bila stara znanca iz Moskve, oba člana Kominterne. Obisk v muzeju je bil nepozaben,

Izidor Čebrom, Lilijana Pahor in Albin Pibernik so položili venec na slovesnosti v Užicu.

tudi za mladega kustosa, ki je spoznal Albina, živo pričó takratnega dogajanja.

Foča leži zdaj v Republiki srbski. Med zadnjo vojno poškodovane džamije obnavljajo, mestne oblasti mrzlično gradijo novo mestno središče. Ob glavni sprehajalni ulici stoji spomenik kralju Petru I. Vse skupaj se nam je zdelo precej evforično: bil je petek pred referendumom o ohranitvi 9. januarja, dneva Republike srbske, pa pred bližnjimi lokalnimi volitvami 2. oktobra. Srbstvo na vsakem koraku, mladci so iz avtomobilov mahali s srbskimi zastavami. Obet novih napetosti, posledica nacionalizma in verske nestrpnosti. In to kljub grozljivim podobam človeškega trpljenja v muzejskem oddelku, posvečenem zadnji nesmiselni vojni, bratomorni vojni z začetka 90. let minulega stoletja! Še en dokaz, da je zgodovina slaba učiteljica.

Pred spomenikom v Pjenovcu

Pjenovac

Pot nas je vodila naprej proti Romalniji, v Pjenovac. Malo pred Gorazdem nas je z vzpetine nad vasjo Mravinjac, ki spada že v Federacijo BiH, pozdravil lepo urejen spominski park z napisom

Tito, rdečo zvezdo in 88 borovci. Prijazni domačini so nas oskrbeli s sveže stisnjanim jabolčnim moštom in vrečo pravih bio jabolčk. Kmalu smo bili spet v Republiki srbski. Pjenovac je bil kot vas duhov: nekaj hiš, človeka pa nikjer. Iskali smo spomenik padlim borcem 1. proletarske brigade, ki so 21. januarja 1942 tu doživeli pravi pokol. Bili so že postrojeni in pripravljani na odhod, ko so jih obkolili Nemci v belih ogrinjalih. Postali so žive tarče. »Padlo jih je 59, med njimi tudi pet ali šest Slovencev; oče je bil ranjen,« nam je pripovedoval Albin. Spominjal se je tudi železniške postaje – po železnici so spravljali les iz okoliških gozdov.

Vstopili smo na ograjeno in lepo urejeno dvorišče manjšega samostana in cerkve Janeza Krstnika. Nekoliko

stran, v ozadju, stoji spomenik, pravzaprav tisto, kar je ostalo od njega: tri marmorne sohe z imeni treh narodnih herojev, Milana Ilića - Čiče Šumadijskega, Slaviše Vajnerja - Čiče Romanijskega in Dragana Pavlovića - Šilje; njihovih doprskih kipov ni več. Enega je spraval oče Nikolaj, prijazen duhovnik, pop. Ko smo se mu predstavili, nam je orisal dogajanje v današnjem Pjenovcu. Skrbi ga predvsem odhajanje mladih iz te odmaknjene vasice; po šolanju v Han Pijesku si boljše življenje poiščejo tudi v Beogradu. Ob kavi, kozarčku žganja in jabolčnem zavitku nam je zaupal še, da smo prvi obiskovalci spomenika, ki so potrkali na vrata samostana. Menda prinašajo venec sem januarja tudi »neki ljudje« iz Han Pijeska; položijo ga, se zadržijo pet minut in odidejo. Brez besed in brez pozdrava. Morda se nam je želel opravičiti tudi zaradi neurejene okolice spomenika, ki je pravo nasprotje posajenemu cvetju ob cerkvi?

Užice

Proti večeru smo prispeli v Užice. Pričakali so nas tovariši iz užiške borčevske organizacije s predsednikom **Zdravkom Jakšičem**. Naslednji dan smo se udeležili komemoracije v spomin padlim borcem na užiškem partizanskem pokopališču. V imenu ZZB za vrednote NOB Slovenije so venec položili Albin Pibernik, Izidor Čebren, borec 1. prekomorske brigade, in podpredsednica KO ZB NOB Sežana Lilijana Pahor. Sledila je prireditev ob Titovem spomeniku, ki stoji za muzejskim poslopjem in čaka na vrnitev na glavni trg v Užicu. Za to se je z obljubo, da bo prihodnje leto spomenik že tam, kjer bi ves čas moral biti, zavzel poslanec in predsednik užiške Socialistične partije Srbije **Nedo Jovanović**. »Naša dolžnost je prihodnjim rodovom prenesti dediščino pridobitev Užiške republike, pred-

V muzeju v Foči

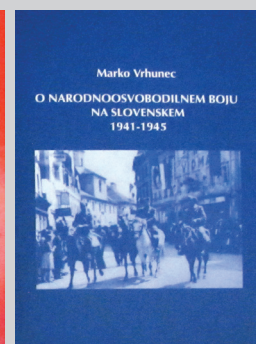
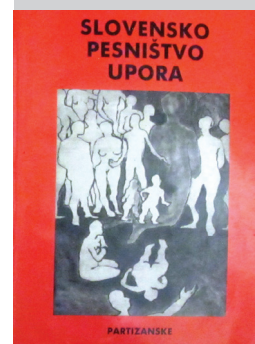
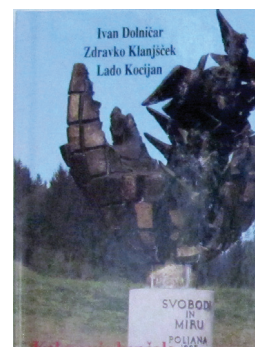
hodnice svobodoljubja in svoboščin. Ni trajala dolgo, samo 67 dni, vendar se takrat nikjer drugje v zaslužnjeni Evropi človekove in vse druge pravice niso spoštovale tako kot v Užicu. Ne smemo dovoliti, da zmagovalci postanejo poraženci, poraženci pa zmagovalci,« je dejal. Ob tej priložnosti je v Srbiji izšla tudi poštna znamka, ki je vzbudila nemalo negotovanja zaradi delavcev, ki naj bi predstavljala borce delavskega bataljona, pa na kapah nimata rdeče zvezde. »Ta je bila simbol partizanske vojske, zato se nam je ni treba sramovati. Nikoli ni predstavljala nič slabega, bila je simbol delovnih in svobodnih ljudi, hkrati pa je del naše zgodovine,« so menili navzoči.

Obiskali smo še poslopje gimnazije, v kateri je bila ustanovljena slovenska četa Ivana Cankarja. Albin se je spomnil, da so tam na tleh tudi spali; pa tega, kako je v Arilje, kjer je njihova družina bivala, Tito poslal avtomobil po njegovo mamo, da jih je pripeljal v Užice. Pa eksplozije, ki je uničila tovarno orožja in streliva in povzročila veliko žrtev ...

Kadinjača

Popoldne smo se odpravili na Kadinjačo. Čudovit spominski kompleks je priljubljeno shajališče okoliških prebivalcev, zlasti mladih, obišče pa ga tudi veliko turistov. Najbrž si bosta srečanje z nami za vse življenje zapomnila mlada obiskovalca iz Požarevca. Čudila sta se predvsem Izidorju Čebrenu, ki jima je kot iz rokava natresel cel kup podrobnosti iz ne tako davne zgodovine njenega mesta. Kako tudi ne, ko pa je kot prekomorec prehodil vso nekdanjo Jugoslavijo in s tovariši osvobajal mesto za mestom, pokrajino za pokrajino! Tudi njega je imel v mislih Albin, ko je govoril o Slovencih, na katere je domovina skorajda pozabila ... Ob tem sem se nehote spomnila mladih primorskih fantov, ki so jih internirali v posebne delovne bataljone in jih odpeljali daleč na jug Italije – nikoli niso dobili orožja, nikoli niso prisegli kot italijanski vojaki, pa jim še danes ne priznajo statusa žrtev vojnega nasilja.

In kaj smo med potjo spoznali? Predvsem to, da je pomembno biti človek. To si ali pa nisi, nacionalnost, barva kože, religija s tem nimajo nič. Pa da nacifašizem spet dviga glavo, da si povsod nekdanji poraženci prizadevajo spremeniti zgodovino v svoj prid in da je zgodovina žal slaba učiteljica. Naše upanje so le dobri ljudje. ●

AKCIJSKA ODPRODAJA KNJIG IZ ZALOGE PO UGODNIH CENAH

Po simboličnih cenah, že od **1 €** dalje, vam nudimo možnost nakupa knjig, izdanih med leti 1992 - 2014 in rahlo poškodovanih knjig starejših letnikov (prašne, odrgnjene).

Tematika: NOB, partizanske enote, vrednote NOB, Jugoslavija, Tito, biografije .....

Popis in prodajne cene knjig so objavljene na spletnih straneh www.zzb-nob.si in www.svobodnabeseda.si.

Knjige lahko kupite na sedežu **ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana**, vsako sredo med **13. in 15. uro in sicer od 2. novembra do 21. decembra 2016**, lahko vam jih pošljemo tudi po pošti (stroške poštnine zaračunamo po veljavnem ceniku Pošte Slovenije).

Za druge informacije smo na voljo na tel. št. 01 434 44 45 ali po e-pošti: romana.jemec@zzb-nob.si.

Komemoracije ob dnevu spomina na umrle

Ljubljana:

Ob dnevu spomina na umrle so se v Ljubljani zvrstile številne slovesnosti s polaganjem vencev, ponekod so komemoracije spremljali krajši nagovori in priložnostni kulturni program v spomin na umrle v prvi in drugi svetovni vojni ter v osamosvojitveni vojni. Na komemoracijah v Ljubljani so bili prisotni gardisti Slovenske vojske in praporščaki. Pri grobnici narodnih herojev in pri osrednjem spomeniku NOB na Žalah so cvetje položili predstavniki vlade, ZZB za vrednote NOB Slovenije in mestnega odbora ZZB ter veteranskih združenj, Mestne občine Ljubljana in stranke Socialnih demokratov. Predstavniki ZZB NOB Slovenije so venec položili tudi h kostnici žrtev prve svetovne vojne.

Gramozna jama

Grobnica narodnih herojev

Nagovor Tita Turnška na Žalah

Na osrednji spominski slovesnosti pri spomeniku NOB na ljubljanskih Žalah je bil govornik **Tit Turnšek**, predsednik slovenske borčevske organizacije, v kulturnem programu pa so zapeli člani Partizanskega pevskega zbora. Cvetje so položili v imenu vlade Anja Kopač Mrak, ministrica za delo, družino in enake možnosti, ter predstavniki veteranskih organizacij, Mestne občine Ljubljana in Socialnih demokratov. Pri spomeniku ustreljenim talcem v Gramozni jami je v kulturnem programu sodeloval kvintet trobil Slovenske policije, predstavniki veteranskih organizacij so nato položili še vence k spomeniku umrlim v vojni za Slovenijo 1991.

Komemoracija na Urhu. (Foto: Ladislav Zupančič)

Polaganje vencev pri ruskem spomeniku na Žalah

Venec so predstavniki ZZB za vrednote NOB Slovenije položili tudi k spomeniku umrlim ruskim vojakom na slovenskih tleh v prvi in drugi svetovni vojni, ki sta ga poleti na Žalah odkrila predsednika Slovenije in Rusije, Borut Pahor in Vladimir Putin. Nekaj priložnostnih besed je spominu na umrle namenil Tit Turnšek. Slovensko in rusko priložnostno pesem so zapeli člani Partizanskega pevskega zbora. Predstavniki ruske ambasade so položili venec tudi k spomeniku NOB.

Prvega novembra pa so se množično poklonili spominu žrtvam na Urhu nad Ljubljano, kjer je spregovoril mag. **Mitja Bervar**, predsednik državnega sveta. **Besedilo in fotografije: Jožica Hribar**

Cvibelj:

Na Cviblju nad Žužemberku so na spominski slovesnosti v organizaciji številnih borčevskih organizacij in Občine Žužemberk počastili spomin na več kot 2000 slovenskih in tujih junakov, ki so dali življenje za svobodo in domovino. Pred spomenik z grobnico, v kateri so pokopani posmrtni ostanki padlih, med njimi so tudi vojaki iz Avstrije, Belorusije, Bosne in Hercegovine, Češke, Črne gore, Hrvaške, Italije, Litve, Madžarske, Makedonije, Rusije, Srbije in Ukrajine, so spominske vence in cvetje položile številne borčevske delegacije in delegacije diplomatskih predstavništev, med njimi tudi predsednik državnega zbora dr. **Milan Brglez**, ki je bil slavnostni govornik.

Poleg številnih praporščakov so na prireditvi sodelovali častna enota Slovenske vojske, mestna godba Novo mesto, člani Duletove četa, Moški pevski zbor Lopar s Primorskega, harmonikar Peter Moravec, recitator Vid Čopi in učenki OŠ Žužemberk. Župan Žužemberka Franc Škufca je v gradu Žužemberk pripravil sprejem za diplomatske in vojaške predstavnike v Sloveniji. **Besedilo in foto: Slavko Mirtič**

Visco, Gonars, Gorica:

Predstavniki slovenske države, med njimi so bili tudi predstavniki ZZB za vrednote NOB Slovenije in novogoriškega območnega odbora ZZB, so se 1. novembra poklonili spominu umrlim internirancem v fašističnih taboriščih Visco in Gonars. Na osrednji slovesnosti v Gonarsu je spregovorila poslanka državnega zbora Teja Ljubič. Slovenska delegacija je položila vence tudi na glavnem goriškem pokopališču. Pred partizansko grobnico sta spregovorila

pokrajinski svetnik Aljoša Sosol in predsednica goriške sekcije VZPI - ANPI Anna Di Gianantonio, pri spomeniku pripadnikom jugoslovanske četrte armade, ki je osvobodila Gorico, pa državni svetnik Zoran Božič. Krajša slovesnost je bila še pri spomeniku glasbeniku Lojzetu Bratužu in njegovi ženi, pesnici Ljubki Šorli. Na fotografiji: polaganje vencev pri kostnici umrlih jugoslovanskim taboriščnikom na pokopališču v Gonarsu.

Besedilo in foto: Jani Alič

Jasenovac:

Pred dnevom spomina na mrtve je spominski park Jasenovac, ki se razprostira na ožjem območju nekdanjega ustaškega koncentracijskega taborišča III Ciglana, obiskala slovenska veleposlanica na Hrvaškem dr. Smiljana

Knez. Spremljala jo je delegacija ZZB za vrednote NOB Slovenije, ki jo je vodil član predsedstva Janez Alič. Veleposlanica je v imenu Republike Slovenije v kripti spomenika Cvet v spomin na slovenske in vse druge žrtve Jasenovca položila venec. Ob tej priložnosti si je ogledala tudi spominski muzej, predstavniki muzeja pa so goste seznanili z najnovejšimi raziskavami pri ugotavljanju števila žrtev Jasenovca. Do zdaj so v knjigi umrlih popisali nekaj več kot 83.000 žrtev, po ocenah pa naj bi ta številka presegla 100.000 mrtvih. Na seznamu v knjigi umrlih je tudi 20.000 otrok in starosti do 14 let in 266 taboriščnikov slovenske narodnosti.

Taborišče je bilo ustanovljeno avgusta leta 1941, prve ujetnike pa so vanj pripeljali iz Sarajeva. Razpuščeno je bilo aprila 1945. Jasenovac je bil kompleks petih večjih in treh manjših taborišč v krogu 240 kilometrov. Po prvotnih podatkih naj bi v Jasenovcu umrlo od 500.000 do 700.000 ljudi. Na fotografiji: Veleposlanica dr. Smiljana Knez in član predsedstva ZB Janez Alič sta položila venec pri spomeniku v Jasenovcu.

J. A.; foto: Boris Nemeč

Kozlarjeva gošča, Ljubljana:

Zelo slabemu deževnemu vremenu navkljub se je tudi letos na spominski slovesnosti pred spomenikom v Kozlarjevi gošči na Ljubljanskem barju zbralo veliko število ljudi, ki so se prišli pokloniti spominu na umrle domačine iz okoliških vasi. Spomenik še posebej spominja na zločine proti nemočnim ljudem, večinoma še otrokom, materam in očetom, ki so jih domači izdajalci v temnih nočeh leta 1943 in 1944 odvlekli z njihovih domov v vaseh na Barju in jih kruto pobili v Kozlarjevi gošči. Večine teh zločinskih domačih izdajalcev, ki jih je vodil France Frakelj, ni nikoli dosegla roka pravice.

Slovesnost je tudi letos pripravila KO ZB Barje, udeležili pa so se župan Ljubljane Zoran Jankovič, prvi predsednik Slovenije Milan Kučan in številni drugi, vključno s sorodniki in znanci kruto pobitih domačinov ter prebivalci barjanskih vasi. Vence so k spomeniku položile delegacije mestne občine Ljubljana na čelu z županom, mestnega odbora ZZB NOB Ljubljana, KO ZB Barje in stranke Socialni demokrati. V kulturnem programu, ki ga je povezovala Mojca Poredoš, so nastopili člani Moškega pevskega zbora Barje, učenci Osnovne šole Vič in Tone Zaletel, zbrane je nagovoril predsednik krajevne organizacije ZB Barje, slavnostni govornik pa je bil **Tone Kovič**, član MO ZZB za vrednote NOB Ljubljana.

Besedilo in foto: Jožica Hribar

Kobarid:

Tradicionalna spominska slovesnost na italijanski kostnici nad Kobaridom je potekala 29. oktobra. Vodja slovenske delegacije je bil državni sekretar na obrambnem ministrstvu, mag. Miloš Bizjak. Italijansko delegacijo je vodil italijanski veleposlanik v Sloveniji Paolo Trichilo. Na slovesnosti se je zbralo veliko članov italijanskih veteranskih organizacij in predstavnikov oblasti iz Furlanije - Julijske krajine in pokrajin Videm, Gorica in Trst. Prisotni so bili tudi člani borčevskih organizacij in delegacije občin iz Posočja. Slovesnost se je nadaljevala na kobariškem pokopališču, kjer so se poklonili tudi padlim borcem NOB in h grobnici položili vence.

Obisk partizanskih grobov in grobov pomembnih mož v Benečiji in Reziji je potekal 31. oktobra. Tam sta dve delegaciji predstavnikov upravne

enote Tolmin in NOB Posočja obiskali pokopališča v Landarju, Špetru, Liesi, Štoblanku, Gorenjem Tarbilju, Černetičih, Tarčmunu, Matajurju, Topolovem, Hlodiču, Podutani, Oborči, Čeneboli, Fojdi in Osojani in Ravenci v Reziji. Na slovesnostih so bili prisotni predstavniki občin iz zamejstva, slovenskih zamejskih organizacij in predstavniki italijanske partizanske zveze ANPI.

Osrrednja slovesnost je potekala v Čedadu, kjer so bile prisotne tudi državna sekretarka Marija Pukl iz Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu, slovenska generalna konzulka v Trstu Ingrid Sergaš in konzulka Tanja Milač. Pred spomenikom, kjer so položili vence, sta prisotne pozdravila župan Čedada Stefano Balloch in predsednik ANPI Elio Nadalutti. Na fotografiji: slovesnost v Matajurju.

Besedilo in foto: Vojko Hobič

Adlešiči:

V Adlešičih so se krajanje zbrali na komemoraciji po maši, ki jo že vrsto let organizira ZZB za vrednote NOV. Padlih borcev, nedolžnih žrtev vojnega in povojnega terorja ter vseh pokojnih sta se v svojih govorih spomnili predsednik adlešiške krajevne organizacije ZB za vrednote NOB Rudi Hotujec in Tončka Jankovič, ki je tudi osvetlila ozadje praznika. V kulturnem programu

so sodelovali pevke cerkvenega zbora, oktet Prelo in recitatorke OŠ Adlešiči. Blagoslov na pokopališču je opravil adlešiški župnik Vinko Guna.

Besedilo in foto: Boris Grabrijan

Senožeče:

Kot vsako leto smo se tudi letos konec oktobra zbrali v Senožečah pri osrednjem spomeniku in se spomnili vseh padlih in žrtev fašističnega in nacističnega terorja. Navzoče je pozdravila Gordana Pavlovič, predsednica krajevnega odbora ZZB NOB Senožeče. Nekaj priložnostnih besed sta povedala

županja Alenka Dolgan Štruel in Mirko Martinčič, predsednik OO ZZB NOB Divača, ki je poudaril, da mlajši rodovi najlepše počastijo spomin na trud in življenje naših predhodnikov z obiskom in postankom pred spomenikom. Dodal je še, da si je za mir vedno treba prizadevati. Za kulturni program so kot že vrsto let poskrbeli Nataša Adam in Ada Škamperle z učenci podružnične osnovne šole in domačim zborčkom ter župnik Pavle Kodelja s kitaro. Vsem se v domačem krajevnem odboru zahvaljujemo za nastop. Istega dne smo kot vsako leto položili venec še k spomeniku v Dolenji vasi in Lažah.

Besedilo in foto: Andrej Škapin

Nova Gorica:

V Rožni dolini pri Novi Gorici pri bajti, kot pravijo domačini mestu, kjer stoji spomenik žrtvam iz NOB tega kraja, smo se na zadnji oktobrski dan zbrali, da bi počastili spomin na pred 75 leti ustanovljeni odbor Osvobodilne fronte in spomin na vse padle domačine med drugo svetovno vojno. Tradicionalne

proslave so se udeležili krajanje Rožne doline, predstavniki lokalne skupnosti in borčevske organizacije. Slavnostni govornik je bil podpredsednik državnega zbora **Matjaž Nemec**, sin pokojnega kiparja Njegovana Nemca, avtorja spomenika. V svojem govoru je poudaril pomen takih proslav v današnjem času, ko se na vse načine poskuša razvrednotiti partizanski boj in rehabilitirati kolaboracija, ki je bila in vedno tudi bo sramotno dejanje povsod po svetu, ne samo pri nas.

V kulturnem programu so sodelovali Ženski pevski zbor Strmica iz Rožne doline, moški pevski zbor Provox in vokalna solistka Polona Kante Paulin ob spremljavi harmonikarja Dejana Vidoviča. Proslavo je pripravila krajevna organizacija ZB Rožna dolina pod vodstvom Boruta Lemuta, program pa je z ubrano besedo povezovala Tjaša Mišček.

Besedilo in foto: Miloš Lozič

Gornja Radgona:

Ob spomeniku NOB na Partizanski cesti v Gornji Radgoni so se na komemoraciji pred dnevom spomina na mrtve spomnili na žrtve nesmiselnih vojn in druge umrle. Slovesnost so pripravili Občina Gornja Radgona, Osnovna šola Gornja Radgona in Združenje borcev za vrednote NOB Gornja Radgona, vodil jo je ravnatelj OŠ Gornja Radgona Dušan Zagorc. V kulturnem programu so nastopili: Ženski pevski zbor Društva upokojevcev Gornja Radgona, učenci Zasebne glasbene šole Maestro Gornja Radgona in recitatorke OŠ Gornja Radgona pod mentorstvom Nade Bezec. Sodelovali so praporščaki borčevskih in veteranskih organizacij in združenj. Priložnostni nagovor je imel župan občine Gornja Radgona **Stanislav Rojko**, delegacija ZZB je ob spomenik položila cvetje, predstavniki drugih organizacij pa so prižgali sveče. Cvetje so delegacije položile tudi k spomenikom prve in druge svetovne vojne ter vojne za Slovenijo. Venec so položili pri spominski plošči

pri Admondu in spominski plošči Janezu Svetini, prvi civilni žrtvi v Gornji Radgoni ter na grobove Maistrovih borcev, jugoslovanskih vojakov, na grob Alojza Gaubeta, žrtve vojne za Slovenijo, ter na grob dr. Antona Trstenjaka in h grobnici msgr. Franca Puncerja, oba sta častna občana Občine Gornja Radgona.

Besedilo in foto: Ludvik Kramberger

Maribor:

Krajevna organizacija ZB NOB Ivan Zagernik - Joco Maribor, Osnovna šola Leona Štuklja Maribor Tabor in Osnovna šola Ludvika Pliberška Radvanje so pred letošnjim dnevom mrtvi obudili spomin na šestdeset talcev, ki so pokopani na starem pokopališču v Spodnjem Radvanju v Mariboru, v bližini obeh osnovnih šol. Spominske slovesnosti se je udeležilo precej krajanov in taborniki Reda Ljubo Šerčer s praporom. Slavnostna govornica **Štefka Meršnik** je spregovorila o Hitlerjevem napadu na Slovenijo leta 1941, o ustanovitvi OF in njenem pomenu za boj Slovencev za osvoboditev izpod okupatorja. Govorila je tudi o usodah talcev v štirih letih bojevanja za osvoboditev in o vsesplošnem ljudskem odporu Slovencev proti okupatorju in izdajalcem, ki je po štirih letih privedel do zmage. Spominsko proslavo so pod vodstvom mentorjev obogatili učenci obeh osnovnih šol z izvirnimi recitali, glasbo in pesmimi šolskih pevskih zborov. Udeleženka NOB Marjanca Gorenšek - Lakota je spregovorila o talcih, ki so bili ob zori svobode, kot je napisano na spomeniku, ustreljeni na Ledini pod Pohorjem in preneseni v

skupni grob v bližini Osnovne šole Leona Štuklja Maribor Tabor, kjer se jih vsako leto spominjamo s hvaležnostjo in globokim spoštovanjem. V njihov spomin so člani KO ZB NOB Ivan Zagernik Joco Maribor položili ob spomeniku tudi venec.

Marjanca Gorenšek – Lakota

Vodice pri Ljubljani:

Na vodiškem pokopališču smo se 28. oktobra poklonili mrtvim in padlim borcem, talcem ter vsem domoljubom iz prve in druge svetovne vojne ter vojne za Slovenijo leta 1991. Spomnili smo se tudi vseh umrlih po vojni, ki so tako ali drugače dali svoj prispevek k miru, svobodi in samostojnosti. Zahvaljujemo se vodstvu Osnovne šole Vodice, mentorjem in nastopajočim na komemoraciji. Slavnostni govornik je bil **Urban Koglar**, član KO ZB Vodice in podpredsednik MO ZZB NOB Ljubljana, ki je opisal odnos današnje družbe do državljanov in državljanek, sodelovali so tudi praporščak in člana veteranskih organizacij.

KO ZB Vodice

Dovje - Mojstrana:

ZB za vrednote NOB Dovje - Mojstrana in KS Dovje - Mojstrana sta ob dnevu spomina na mrtve pripravili žalno slovesnost v spominskem parku na Dovjem. Cvetje in sveče je delegacija odnesla v Drago in Begunje. Žalna slovesnost je bila posvečena vsem pokojnim svojcem, sorodnikom, prijateljem in znancem, ki jim je smrt pretrgala nit življenja. V imenu upravnega odbora ZB za vrednote NOB in KS Dovje - Mojstrana izrekamo zahvalo mladincem krajevnih skupnosti, učencem Osnovne šole 16. decembra Mojstrana in vokalni skupini Triglavski zvonovi, ki so sodelovali na slovesnosti.

Sonja Mirtič; foto: Jože Mirtič

Pivka:

V petek, 28. oktobra, je bila pri kostnici na Habjanovem hribu v Pivki spominska slovesnost v spomin padlim borcem v sklepni operaciji druge svetovne vojne v Pivki in okolici. Slovesnost je pripravil krajevni odbor ZB NOB Pivka. Prisotne je kot slavnostni govornik nagovoril zgodovinar in član Sveta ZZB za vrednote NOB Slovenije dr.

Branko Marušič.

Siniša Čeligoj, foto Mojca Štunf

DRUGI DOGODKI

Ljubljana:

Četrtna skupnost Ljubljana Center in ZZB za vrednote NOB Ljubljana Center sta pri spomeniku talcem v Ulici talcev pri poljanski gimnaziji pripravili spominsko slovesnost v spomin na 24 talcev, ki so jih ustrelili 13. oktobra 1942. Talce, vidne aktiviste OF v Ljubljani, so italijanski okupatorji ustrelili

kot kazen oziroma povračilni ukrep zaradi uboja dravskega bana Marka Natlačna, ki je bil najvišji slovenski politik med vojno.

Slavnostni govornik na letošnji prireditvi je bil partizan **Božidar Gorjan - Bogo**. Kulturni program so pripravili dijaki Gimnazije Poljane, ki so tudi vodili celotno prireditev, sodelovali so še Partizanski pevski zbor, Godba Policije in častna enota Slovenske vojske. Vence so položili predstavniki Mestne občine Ljubljana in mestnega odbora ZZB NOB Ljubljana. Prireditve so se poleg številnih Ljubljančanov udeležili tudi člani ZZB Ajdovščina - Vipava.

Besedilo in foto: Jožica Hribar

Veliko Korinje:

ZZB za vrednote NOB Grosuplje, krajevni odbor Zveze borcev Krka, Občina Ivančna Gorica in PGD Korinj že desetletja skrbijo za srečanja italijanskega in slovenskega naroda na Velikem Korinju. S spoštovanjem in hvaležnostjo se vsako leto spominjamo padlih. Spomenik nas opominja na čase, ko je pri nas, v Evropi in po svetu divjala druga svetovna vojna. Delegaciji vsako leto slovesno položita cvetje k spomeniku padlim slovenskim in italijanskim partizanom. Nagovor italijanskih partizanov ANPI je imel letos **Enjo Pironi**. S skupnim bojem slovenskih in italijanskih partizanov je bila tlakovana tudi sedanja vez med obema državama, ki sta enakopravni članici Evropske unije in drugih mednarodnih organizacij. Ta skupni boj in skupne žrtve za isti cilj so nam danes lahko v opomin, da se vsi skupaj trudimo za mirno življenje v skupnosti.

Krajevni odbor Zveze borcev Krka, ki vsako leto pripravi spominsko slovesnost, se zahvaljuje gostiteljem, PGD Korinj in nastopajočim, predstavni-

kom Slovenske vojske in praporščakom. Program so izvajali: Krški rogisti z vodjem Žanom Pušem, operna pevka Rebeka Radovan, recitatorka Tatjana Zadel, učenci OŠ Stična, podružnična šola Krka z mentoricami Majo Sever, Katjo Čakš, Brigito Langenfus, Nadjo Jankovič Fortuna, Tončko Rajer in

Matejo Jere Grmek, na harmoniko je zaigral Jure Humljan, moderatorka je bila Mateja Jere Grmek, prevajalka Vesna Bašin, Franc Gačnik pa je gonilna sila pri vsakoletni organizaciji srečanja.

Besedilo in foto: Simon Sedevič, predsednik KO ZB Krka

Ravne na Koroškem:

ZB za vrednote NOB Mežiške doline, Občinska organizacija ZB Ravne na Koroškem, je v spomin na ustanovitev Osvobodilne fronte za Guštanj in Prevalje leta 1942 na Navrškem vrhu tudi letos pripravila že 18. pohod in spominsko slovesnost. Pohodniki smo se zbrali v soboto, 15. oktobra, v parku ob Gimnaziji in Muzeju na Ravnah, zbralo se nas je približno 50, večinoma člani z Raven, pa tudi člani krajevnih in občinskih organizacij iz Kotelj, Prevalj, Leš in tudi iz Mežice.

Na kmetiji Navršnik, kjer že nekaj let poskrbijo za pogostitev pohodnikov, so nas pričakali praporščaki, lovci, člani Orkestra harmonikarjev Prežihovega Voranca, pridružilo pa se nam je še nekaj starejših članov, ki so se pripeljali z avtomobili. Prisotna sta bila tudi ravenski župan dr. Tomaž Rožen in podžupan **Aljaž Verhovnik**. Zaradi slabega vremena smo kulturni program izvedli kar na kmetiji Navršnik in ne ob spomeniku, ki stoji na travniški jasi, oddaljeni še dober kilometer.

Po uvodnem nagovoru in pozdravu predsednika ravenske Občinske organizacije ZB za vrednote NOB Maksa Večka in ob nastopu harmonikarjev je spregovoril slavnostni govornik, naš član in podžupan Raven ter v. d. generalnega sekretarja ZZB Slovenije, Aljaž Verhovnik. V svojem govoru je nanašal razloge, ki so v Guštanju dokaj pozno, šele leto dni po ustanovitvi OF v Ljubljani, spodbudili ljudi k uporabi proti okupatorju. Na Navrškem vrhu so se 12. oktobra 1942 v popoldanskem času zbrali Beno Kotnik - Lubas, kmet iz Podgore, ki je bil pobudnik sestanka, Anton Metarnik, nadgozdar grofa Thur-

na, Janko Rožman, glavni računovodja grofa Thurna in tudi nečak škofa Rožmana, Alojz Vinkler, lesni trgovec, ter Vinko Krevh in Pavel Medvešek, ki sta bila delavca v guštanjski železarni. Na sestanku so se dogovorili o začetku upora proti delovanju okupatorja v Mežiški dolini. To nalogo je prevzel Beno Kotnik, ko ga je na domu obiskal Dušan Kveder - Tomaž, pozneje poveljnik NOV in POS, in ga seznanil s smernicami in sklepi, sprejetimi 27. aprila 1941

na ustanovnem zboru OF v Ljubljani. Po končanem programu smo položili venec k spomeniku na Navrškem vrhu. Vrnili smo se pred Mestno hišo na Ravne in prisostvovali občinski proslavi. Kraj Guštanj so leta 1952 preimenovali v kraj Ravne na Koroškem.

Besedilo in foto: Stanislav Ovnič

Dane pri Sežani:

Vaščani Dan pri Sežani, borci in člani ZB za vrednote NOB, društva Tigr Primorske, veterani vojne za Slovenijo in člani drugih domoljubnih in veteranskih organizacij so se v velikem številu odzvali vabilu na prireditev ob 70. obletnici postavitve prvega spomenika v sežanski občini. Spomenik padlim borcem NOB iz vasi Dane pri Sežani je bil postavljen 20. oktobra 1946 in spominja na vaščane, ki so žrtvovali svoje življenje za svobodo.

Zbrane je najprej nagovoril sežanski podžupan in dolgoletni predsednik KS Dane pri Sežani, Rado Pirjevec. Slavnostni govornik pa je bil tajnik odbora Skupnosti IX. korpusa in generalni tajnik Društva Tigr Primorske **Miha Pogačar**, ki je orisal dogodke iz zgodovine vasi. Dotaknil se je razmer med obema vojnama, ko so se vaščani Dan izselili bodisi v Ameriko bodisi v Jugoslavijo in druge države. Nekateri so bili ob začetku vojne v Etiopiji mobilizirani kot italijanski vojaki, vsi so se na srečo vrnili. O drugi svetovni vojni pa je dejal: »Januarja leta 1943 je v Dane prišel Avgust Dugulin - Maks Potokar in v vasi ustanovil odbor OF, ki je imel naloge zbiranja živil, denarja in sanitetnega materiala. Prve dni oktobra 1943 so sklicali množični sestaneke vaščanov, članov OF, in organizirali celico KPS. Po kapitulaciji Italije je bila v vasi organizirana Zveza mladine Slovenije, nato še SKOJ in AFŽ.« Naštel je tudi imena vaščanov, ki so žrtvovali svoje življenje za svobodno domovino. To so bili: Ivan Štok, Ivan Bekar, Herman Jelušič, Stanislav Fabjan, Jožef Miklavec in Karol Zabric. Pred obnovljen spomenik NOB so položili venec. V kulturnem programu je pod vodstvom dirigenta Iva Bašiča zaigrala Kraška pihalna godba.

V vaškem domu pa so odprli dokumentarno razstavo o delovanju od-

mačega Prosvetnega bralnega društva Solnca žar, ki je bilo ustanovljeno leta 1913. Na ogled so številne fotografije in knjige, ki so jih za razstavo prispevali domačini. Knjige so bile last društva Solnca žar, ki so jih prebirali vaščani. Zanimivo je, da so domačini po prepovedi slovenske besede knjige s slovenskimi besedili skrivali in odtrgali platnice s slovenskimi naslovi. Namen tega je bil, da preiskovalci ob morebitnih hišnih preiskavah ne bi odkrili knjig in njihove vsebine. Knjigo so krožile po hišah in z branjem slovensko besedo ohranjali živo. Po ukinitvi društva leta 1926 so knjige razdelili po hišah v Danah, nekaj se jih je ohranilo in pričajo o bridkosti tistega časa. Med deli zasledimo tudi delo Franca Erjavca Slovinci, zgodovinski zapis iz leta 1923.

Besedilo in foto: Olga Knez

Srednja Dobrava:

20. oktobra je na pokopališču ob grobovih padlih potekala tradicionalna spominska slovesnost v organizaciji KO ZB NOB Dobrava - Kamna Gorica in KS Srednja Dobrava. Kljub zelo slabemu in mrzlemu vremenu se je slovesnosti udeležilo dokaj veliko ljudi, ki so med drugim prišli poslušat govor dr. **Boža Repeta**, profesorja na oddelku za zgodovino na Filozofski fakulteti

v Ljubljani. Poleg predstavnikov domače in sosednjih KS ter predstavnikov bližnjih KO ZB NOB sta prireditvi prisostvovala tudi gosta iz Ljubljane, pravnik dr. Ljubo Bavcon (Žagarjev zet) in dr. Dragan Petrovec.

Svojo vlogo so spet zelo dobro opravili nastopajoči učenci in mentorji OŠ

Lipnica (mentorice Polona Frelih, Elizabeta Mikolič, Breda Gašperin, Andreja Kolman, ravnateljica Alenka Cuder) ter praporščaki Milan Štibelj, Anton Mrak, Nail Konjevič in Oskar Kranjec. Ob prigrizku in pijači smo čestitali našemu dolgoletnemu članu Mirku Špendovu za njegov 90. rojstni dan, Alojz Vidic pa je obujal spomine na čase v nemškem izgnanstvu, čemur smo z zanimanjem prisluhnili.

Mira Hladnik, KO ZB NOB Dobrava - Kamna Gorica

Ankaran:

Združenje protifašistov, borcev za vrednote NOB in veteranov Ankanan in Občina Ankaran sta ob 75. obletnici ustanovitve OF pripravila prisrčno slovesnost, na kateri so se poklonili spominu na partizana, pisatelja in kulturnega delavca Milana Gučka. Guček se je rodil 21. junija 1917 v Dobrnju, po gimnazijski maturi pa je opravil enoletni tečaj na Trgovski akademiji v

Zagreb. Že poleti leta 1941 je stopil v partizanske enote, bojeval se je v brigadi Ljuba Šerčerja. Leta 1943 so ga na njegovo željo poslali v slovensko Istro z nalogo, da osnuje mrežo ciklostilnih tehnik. Delal je v tehniki Naš dom v Gabrovici in v tehniki Bistra pod Snežnikom. Po italijanski okupaciji je bil med drugim partizanski komandant Ilirske Bistrice, tajnik okrožnega odbora OF v Brkinih in na območju slovenske Istre. Po vojni je bil prvi direktor Viba filma ter režiser in scenarist številnih dokumentarnih filmov. Po upokojitvi leta 1968 se je preselil v Ankaran. Svoje partizanske spomine je opisal v dveh knjigah: *Jutri bo vse dobro* in *Počakaj do prihodnje pomladi*. Kot urednik in avtor je sodeloval pri zborniku Slovenska Istra v boju za svobodo, najboljše del njegovega literarnega ustvarjanja pa predstavlja monografija o Šerčerjevi brigadi v dveh delih z naslovom *Strmi lazi in Pekoči sneg*. Umril je leta 1986.

Slavnostna govornica na prireditvi je bila dramska igralka **Lara Jankovič**. V kulturnem programu prireditve so nastopili učenci OŠ Ankaran, recitatorka Dana Kavšček, glasbenika Drago Mislej -Mef in Darko Nikolovski ter Tržaški partizanski pevski zbor Pinko Tomažič.

J. H., foto: Bojan Jeram

Ilova gora:

Na začetku novembra leta 1943 sta se na območju Ilove gore naključno znašli Cankarjeva in Ljubljanska brigada ter se skupaj uprli silovitemu prodoru nemških sil. Štiri dni in štiri noči so potekali težki boji; Nemci so nenehno napadali in dovažali vedno nove sile, partizani pa so odbijali napade in menjavali bojne položaje. Toda borci in borke so bili po štirih dneh brez počitka in hrane že čisto izčrpani, zato sta se brigadi peto noč izmaknili in zapustili območje Ilove gore, s seboj pa odnesli tudi vse svoje ranjence. Brigadi sta imeli približno sto smrtnih žrtev, približno toliko pa tudi sovražnik.

V spomin na ta junaški podvig partizanov so borčevske in veteranske organizacije v občini Grosuplje v sodelovanju s tamkajšnjimi kulturnimi društvi in planinskim društvom tudi letos pripravile spominsko slovesnost pri spominskem znamenju ob naselju Velika Ilova Gora. Poleg članov omejenih organizacij se je slovesnosti udeležilo še veliko pohodnikov, številni iz bližnje in širše okolice, pa tudi iz Ljubljane, ter predstavniki borcev Cankarjeve in Ljubljanske brigade.

Ob spomeniku je bilo veliko število praporov in častna straža garde Slo-

venske vojske. Pri grobnici padlih partizanov so se poklonile in položile venca delegacije ZB Grosuplje in borcev obeh brigad. V kulturnem sporedu so nastopili: pihalni orkester Glasbene šole Grosuplje, Moški oktet Grosuplje ter članice in član gledaliških skupin iz Grosuplja z recitacijami. Celoten program je bil na visoki kakovostni ravni, to velja tudi za organizacijo in vodenje prireditve. Slavnostni govornik **Franc Štibernik**, predsednik ZB Grosuplje, je na kratko nanizal zgodovinska dejstva o bojih na Ilovi gori, več besed pa je namenil prizadevanjem za ohranitev pridobitev NOB. Po končani slovesnosti je bilo pri gasilskem domu na Veliki Ilovi Gori še kako uro tovariško druženje ob prigrizku.

Besedilo in foto: Stojan Pertovt

Matavun:

V vasi Matavun v središču Parka Škocjanske jame stoji spomenik padlim borkam in borcem NOB v obdobju od leta 1941 do 1945. Spomenik je bil postavljen v spomin domačinom Matavuna in okoliških vasi: Dan pri Divači, Naklega pri Divači, Podgrada, Škocjana in Betanje, žrtvam fašističnega terorja in umrlim v koncentracijskih taboriščih v Nemčiji. Vodstvo in delavci Parka Škocjanskih jam so maja letos na pobudo Krajevne organizacije in Občinskega odbora ZB Divača plačali obnovo in uredili okolico spomenika. Za to gesto se jim ZB iskreno zahvaljuje.

Besedilo in foto: Nada Grandič

Izjava KoDVOS o pietetnem pokopu žrtev druge svetovne vojne

Ljudje smo razpeti med dva svetova, človeškega in nečloveškega, med preteklost in prihodnost, med ljubezen in sovraštvo, med življenje in smrt. Pri zadnji ima vsak človek pravico do groba, pravico do spoštljivega pogreba ne glede na svojo življenjsko pot. Povezovanje med različnimi svetovi, pa tudi sprava in ustrezno razumevanje preteklosti niso, ko se postaviš na eno stran.

Priče smo pojavom politike, ko se pietetni pokopi mrtvih spreminjajo v odobravanje in celo v oživiljanje ideologij, ki so ljudi za časa njihovega življenja postavljale ali zapeljale na stran okupatorjev. Organizatorji takšnih slovesnosti ob odobravanju najvišjega državnega predstavnika Republike Slovenije prestopajo mejo spodobnosti in politične odgovornosti do naše države in njene zgodovine.

Bojevnike za preživetje, svobodo in bolj pravično družbo, borce proti fašizmu in nacizmu in ljudi, ki so jih podpirali med drugo svetovno vojno, se umešča na stran zgodovine, ki ji ni primere v Evropi. S tem se poskuša redefinirati sodelavce in dele nacifašističnih okupacijskih sil, ki so želele izbrisati slovenski narod in se polastiti slovenske zemlje.

Tudi konec druge svetovne vojne je tako kot po vsej Evropi imel krut obraz. Povsod so zmagovalci preganjali naciste, fašiste in njihove domače sodelavce. Tudi na naših tleh so se zgodila dejanja, za katera je težko najti opravičila. Vendar nam zato danes ni treba početi dejanj na način sprevračanja resnice in zgodovinskih dejstev, pa tudi ne na način, ko ni več pravih odgovorov na vprašanja, ali je bilo sodelovanje z uničujočim okupatorjem dopustno, ga je mogoče pozabiti, zamoščati.

Danes obžalujemo vse smrti med vojno in še posebej ob njenem koncu. Ne moremo pa se priklanjati ideologiji in politiki izdajstva. Podpiramo dostojno slovo od vseh mrtvih, vendar ne na način dodatnega netenja zla in razdora. Še vedno verjamemo, da je mogoče s preudarnim ravnanjem prispevati k skupnemu premisleku o slovenski in evropski prihodnosti.

Predsednika Republike Slovenije pozivamo, da se vzdrži dejanj, ki ne pripomorejo k spravi, krepijo nestrpnost med različno mislečimi v Sloveniji in se, tako kot moderni evropski voditelji, izogiba aktivnosti, povezanih s sprevračanjem zgodovinskih dejstev.

Ne zaradi odrekovanja pietete žrtvam, ampak zaradi politizacije celotne zadeve se predstavniki domoljubnih in veteranskih organizacij, poveza-

nih v KODVOS, nismo udeležili žalne slovesnosti na mariborskem pokopališču ob poslovitvi ob žrtev iz Hude jame; za katere žrtve je šlo, smo povedali že v prejšnji izjavi naše članice (ZZB).

Ljubljana, 28. oktober 2016

Koordinacija domoljubnih in veteranskih organizacij Slovenije:

Društvo TIGR Primorske
Zveza društev civilnih invalidov Slovenije
Zveza društev general Maister
Zveza društev in klubov MORIS
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije
Zveza policijskih veteranskih društev SEVER
Zveza slovenskih častnikov
Zveza veteranov vojne za Slovenije
Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije

Predsedstvo Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je na seji 8. novembra 2016 sprejelo na podlagi 23. člena Statuta Zveze spremembe in dopolnitve Sklepa o osnovah in merilih za razdelitev proračunskih sredstev z naloge v javnem interesu. Prečiščeno besedilo se glasi:

Sklep o osnovah in merilih za razdelitev proračunskih sredstev za naloge v javnem interesu

1. Sredstva, ki so v državnem proračunu RS namenjena Zvezi združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, se s finančnim načrtom Zveze razdelijo na Zvezo in na združenja ter druge kolektivne članke Zveze. V zvezi s financiranjem ima enak status kot drugi kolektivni člani tudi Koordinacija taboriščnih odborov.

2. Združenja in drugi kolektivni člani Zveze, ki želijo participirati pri sredstvih iz 1. odstavka 1. točke tega sklepa za uresničevanje svojih nalog v javnem interesu na področju vojnih veteranov NOB, žrtev vojnega nasilja in vojnih grobišč ter drugih nalog v smislu 7. člena Statuta Zveze, **sporočijo Zvezi vsako leto v skladu z obvestilom Zveze napovednik programa za naslednje leto na obrazcu, ki je sestavni del tega sklepa.**

3. Sredstva bodo združenjem oziroma društvom razdeljena v sorazmerju s številom upravičenih točk po merilih napovednika.

Vrednost točke bo določena tako, da bo vsota sredstev, namenjenih združenjem oziroma društvom, deljena s skupnim številom upravičenih točk po napovednikih vseh združenj in društev ZB.

4. Mestni zvezi Ljubljana pripada 25 % sredstev, do katerih so upravičena združenja na območju mesta, če se združenja z Mestno zvezo ne dogovorijo drugače.

5. Razdelilnik sredstev po osnovah in merilih iz tega sklepa predlaga vsako leto Komisija predsedstva Zveze za finančna vprašanja, sprejme pa jih Predsedstvo na prvi seji, ki datumsko sledi podpisu pogodbe z Ministrstvom za obrambo o pridobitvi sredstev za izvajanje nalog v javnem interesu.

O dodelitvi, razporeditvi in pogojih porabe sklne Zveza z vsakim upravičencem posebno pogodbo.

Zveza bo nakazovala sredstva upravičencem praviloma po isti dinamiki, kot bo pridobivala sredstva iz proračuna. Osnova za nakazila so podpisana pogodba, oddani napovedniki in poročanje o porabi za prejšnje leto in o tekoči porabi, če to zahteva državni organ, ki sredstva dodeli ZZB NOB (vsaj polletno in letno).

6. Sredstva so namenska in se uporabijo izključno za namene, ki jih določata Zakon o vojnih veteranih in Zakon o žrtvah vojnega nasilja, vključno z režijskimi stroški.

Računovodstva upravičencev so dolžna o namenski porabi sredstev po tem sklepu voditi posebno evidenco.

7. Priporočena najnižja enotna članarina je 10 EUR na člana na leto.

Član, ki ima manj kot 400 EUR mesečnih prihodkov, lahko plača samo evidenčno članarino v znesku 1 EUR. Predvsem članom organov organizacije priporočamo, da plačajo tudi prostovoljni prispevek.

Vsa članarina, prostovoljni prispevki, dotacije in vsi drugi prihodki se nakažejo na transakcijski račun združenja, vsi odhodki pa se izvršujejo prek tega transakcijskega računa. To velja tudi za vsa sredstva, ki pripadajo krajevnim organizacijam in odborom enot in služb NOV in POS, a o teh sredstvih odločajo le predsedniki teh enot in združenje vodi posebno evidenco o teh sredstvih.

8.

Pri finančnem poslovanju je treba dosledno upoštevat načelo zakonitosti in s sredstvi skrbno gospodariti.

9.

Z uveljavitvijo tega sklepa preneha veljati sklep o osnovah in merilih za razdelitev proračunskih sredstev za naloge v javnem interesu, ki je bil objavljen v Svobodni besedi št. 1/2015.

Ta sklep velja takoj.

PREDSEDNIK
ZBZ NOB Slovenije
Tit Turnšek

Srečanje predstavnikov ZBZ NOB Slovenije in ANPI iz Trsta

V soboto, 5. novembra, je v Sežani potekalo srečanje med delegacijama ZBZ NOB Slovenije in ANPI iz Trsta. To je srečanje med predstavniki dveh organizacij iz Slovenije in Italije, ki neguje ta tradicijo partizanskega odporiškega gibanja med drugo svetovno vojno.

Vodja slovenske delegacije predsednik ZBZ za vrednote NOB Slovenije dr. Tit Turnšek je ob tej priložnosti povabil predsednika nacionalne ANPI na srečanje v Ljubljano, ki bo predvidoma v januarju 2017. Pogovor je tekel tudi o okrepitevi sodelovanja na lokalni ravni, in sicer med obmejnimi organizacijami ANPI Trst ter Zvezo borcev za vrednote NOB na Primorskem. Predstavniki obeh delegacij so izrazili tudi zaskrbljenost nad vse večjim širjenjem neofašizma ter drugih oblik nestrpnosti v družbi.

Spoštovani predsednik ZBZ NOB, gospod Tit Turnšek,

v današnji izdaji Svobodne misli (21. oktober 2016) je na strani 31 objavljena vaša »Izjava o podpori odstavljenim profesorjem na Univerzi na Primorskem«. Sporočamo vam, da ne drži zapis, da so ugledni profesorji in profesorice na Univerzi na Primorskem dobili odpoved delovnega razmerja, kot ste v izjavi napačno zapisali. Od dvanajstih zaposlenih, ki so v podpis prejeli novo pogodbo o prerazporeditvi, in sicer v 100 % deležu na delovno mesto raziskovalca, je vseh dvanajst pogodbo že podpisalo. V dosedanjih pogodbah so poleg večinskega raziskovalnega deleža imeli tudi 10-30 % pedagoške obveznosti,

kar je skupaj za vseh dvanajst zaposlenih zneslo za 3,68 pedagoškega delovnega mesta.

Dovolite, da znova povemo, da so se prerazporejeni zaposleni na lastno željo odločili za odhod z univerze na nov javni raziskovalni zavod, kamor bodo s seboj odnesli tudi svoje raziskovalno delo. Predvideno je bilo, da bo Vlada Republike Slovenije ustanovila nov zavod, ki bo začel delovati 1. oktobra 2016 in takrat bi lahko s temi raziskovalci uredili nadaljnji način sodelovanja.

S spoštovanjem,

Danijel Božič,

glavni tajnik Univerze na Primorskem

AKTIVNOSTI DELOVNIH TELES IN ORGANOV ZVEZE OD 1. 11. DO 30. 11. 2016

1. Predsedstvo

8. 11. Poročilo o uresničevanju sklepov in potrditev zapisnika prejšnje seje, sklepi o osnovah in merilih za razdeljevanje proračunskih sredstev za naloge v javnem interesu, sklep o povračilu potnih stroškov, poročilo o sestanku delovne skupine v zvezi z administrativnimi potrebami društev oz. združenj, usmeritve za program nalog Zveze v letu 2017, finančne zadeve, druga medsebojna obvestila in dogovori.

Člani predsedstva so se udeležili:

- 1. 11. komemoracij ob dnevu mrtvih na Urhu in v Begunjah,
- 2. 11. maše za padle partizane in vse žrtve druge svetovne vojne v Šiški in Ljubljani,
- 3. 11. sestanka na Vzajemni d. d. Ljubljana o oglaševanju v reviji Svobodna beseda,
- 3. 11. nastopa Partizanskega pevskega zbora v Cankarjevem domu,
- 5. 11. srečanja članov vodstev ANPI v Trstu,
- 7. 11. spominske slovesnosti ob 72. obletnici smrti narodnega heroja Franca Rozmana - Staneta v Lokvah pri Črnomlju,
- 8. 11. premiere filma Strah v Kinu Šiška,
- 12. 11. koncerta partizanskih pesmi v Kobaridu,
- 14. 11. sestanka z vodstvom ZB NOB Medvode,
- 18. 11. državne proslave ob dnevu Rudolfa Maistra v Dornavi,
- 19. 11. prireditve Praznik partizanske pesmi v Festivalni dvorani v Ljubljani,
- 21. 11. odprtja razstave avtorskih del za postavitev spomenika padlim ruskim vojakom na Žalah v Ruskem centru znanosti in kulture v Ljubljani,
- 22. 11. sestanka z vodstvom Desusa,
- 24. 11. predstavitve monografije o Vladimirju Velebitu v Zagrebu,
- 25. 11. sestanka z ministrico za notranje zadeve mag. Vesno Györköös Žnidar o sovražnem govoru,
- 26. 11. prireditve Dnevi AVNOJA v Jajcu,
- 26. 11. proslave ob 75. obletnici ustanovitve odborov OF v Kanalu ob Soči,
- 7. - 30. 11. sestankov s predstavniki Pokrajinskih svetov.

2. Kolegij predsednika

Vsak torek, razen prvega v mesecu

3. Odbor za priznanja

18. 11. Pregled zapisnika in sklepov zadnje seje z dne 17. 6. in dopisnih sej z dne 27. 6., 22. 8. in 14. 9., pregled razdelitve priznanj po regijah v letu 2016 do vključno 18. 11. 2016, obravnava in potrditev prispelih predlogov za priznanja v okviru kvot za 2016, obravnava in potrditev predlogov za podelitev priznanja praporščakom, potrditev načrta za razdelitev kvote zlatih in srebrnih priznanj po regijah v letu 2017, program dela odbora za priznanja v letu 2017, obravnava sprememb in dopolnitev Pravilnika o priznanjih, razno.

4. Komisija za finančne zadeve

29. 11. Potrditev zapisnika prejšnje seje, obravnava osnutka finančnega načrta za leto 2017, razno.

Tit Turnšek

predsednik ZZB NOB Slovenije, na spominski slovesnosti ob obletnici smrti

Franca Rozmana Staneta, Lokve pri Črnomlju, 7. november 2016

»Pod njegovim poveljstvom in poveljstvom drugih slavnih komandantov, kot sta bila Lado Ambrožič-Novljan, Dušan Kveder in še bi

lahko našteval, je iz spontanega upora slovenskega narod zrasla slovenska narodnoosvobodilna vojska, ki je osvobodila velik del slovenskega ozemlja. Pregnala je okupatorje skupaj z izdajalci svojega naroda, ki so se jim priključili in stopili v njihove vrste.

Bojevali smo se z okupatorjem. Na vse mogoče načine bi danes potomci izdajalcev želeli zaničevanja vredna dejanja očetov in dedov prikriti kot nekakšen odpor proti komunističnemu nasilju, kot državljansko vojno proti nekakšni komunistični revoluciji. Ne da se prikriti zločina izdaje, pa tudi vseh grozodejstev, ki so jih zagrešil nad lastnim narodom, ne.

Danes klerofašistični propagandisti blatijo komandanta Staneta, pa tudi Lada Ambrožiča-Novljana in druge voditelje OF in partizanskih enot. O našem boju za obstanek naroda spletajo prav neverjetne laži, nekatere so prav smešne. Ne moreš verjeti, da med te propagandiste spada tudi kakšen univerzitetni profesor, ki je celo 'zaslužen'.

Nobenega nasilja ni bilo. V vojni se ova-duhi in izdajalci likvidirajo, v vseh vojnah je tako, če ne, bi bilo žrtev še več. Sramote kolaboracije se s poplavo laži ne da izprati. NOB je bil tudi boj za boljše in pravičnejšo družbo. Vsak prevzem oblasti, po ne z ustavo predpisani poti, je po definiciji revolucija. S tega vidika je bila že sama ustanovitev OF revolucionarno dejanje, ki so ga podprle vse družbe skupine, vključene v OF. Krščanski socialisti so med vojno celo izdajali časopis Narodna revolucija.

Koloni niso več hoteli biti koloni, dninarji ne več dninarji. Nihče ni več hotel stare kraljevine Jugoslavije, ki je temeljila na hegemoniji. To ni bila nikakršna demokracija, bila je kraljeva diktatura, v kateri so bile delavske in kmečke množice v obupnem socialnem položaju. **Boj za svobodo** in boj za pravičnejšo, bolj **socialno**

družbo sta bila dva vzporedna procesa, med seboj neločljivo povezana.

Z zavezniskim priznanjem Avnoja je bila mednarodno pravno priznana tudi revolucionarna sprememba, ki je nastala tako v Jugoslaviji kot tudi v Sloveniji. Ko pa je revolucionarna sprememba priznana, je priznana tudi suverenost nove oblasti in vsi njeni pravni in državni akti kot legalni, v skladu z mednarodnim pravom, za nazaj od samega začetka.«

Božidar Gorjan - Bogo

partizan, ob spomeniku 24 talcem v Ljubljani 13. oktobra 2016

»Leta 1923 je fašizem prepovedal slovenske šole, leta 1933 še verouk in maše v domačem jeziku. Primorski Slovenci smo se skupaj s tigrovci, slovenskimi duhovniki,

komunisti, vsi združeni v protifašizmu, odločno upirali taki politiki.

Navkljub takim izkušnjam so v ljubljanski stolni cerkvi – nekaj tednov po italijanski zasedbi – zapeli zahvalno mašo za priključitev k fašistični Italiji. Še preden se je organiziran upor dobro začel.

To pa je bilo v popolnem nasprotju z množičnim razpoloženjem Slovencev. Nadškof se je odločil za služenje fašizmu kljub izkušnjam vernikov na Primorskem in Koroškem. V pastoralnem pismu, obveznem za duhovnike, je škof Gregorij Rožman pozval k odločnemu ideološkemu boju proti komunizmu. Upor Slovencev za preživetje je obsodil kot komunizem. Kardinal Rode pripisuje krivdo za strahotne žrtve druge svetovne vojne komunistom. Tako ponavlja Rožmanovo politiko iz leta 1941. Njegov zadnji govor je bil eno samo opravičevanje kolaboracije.

Fašizem in nacizem sta zaupala orožje in organizirala vojaške formacije samo takemu sistemu, ki je užival njihovo popolno zaupanje, to je slovenskemu klerofašizmu. Za smrt enega organizatorja kolaboracije so ustrelili 23 nedolžnih ljudi.

Vendar niso vsi duhovniki sodelovali v tej protislovenski zaroti z nacifašizmom. Duhovniki na Primorskem in v Beneški Sloveniji so bili na strani upora, mariborski škof Tomažič je odrekel sodelovanje s škofom Rožmanom, v Ljubljanski pokrajini je v narodnoosvobodilnem boju sodelovalo 40 duhovnikov, s Štajerskega izseljeni duhovniki so se vračali v domovino, vendar ne

k domobrancem, ampak v partizane. Po mojih izkušnjah s Primorskega, Štajerskega in Koroškega trdim, da je večina vernih ljudi sodelovala z narodnoosvobodilnim gibanjem. Tudi zato smo vzdržali v neenakopravnem boju.«

Dr. Božo Repe

zgodovinar, ob dnevu spomina na umrle na Srednji Dobravi, 20. oktobra 2016

»Ob takih spominjanjih, kot je današnje, se seveda sprašujemo, kaj lahko širši skupnosti pomenijo v današnjem času. Kaj nam pomeni ali kaj bi nam lahko danes pomenil Stane Žagar, ki seveda simbolizira tudi svoje

tovarišice in tovariše ter njihov boj? Kot pedagog je zagovarjal povezovanje učne snovi z življenjem in to tudi uspešno praktical. Pri učencih je spodbujal delavnost in disciplino. S tem bi se strinjali tudi današnji zagovorniki neoliberalističnega koncepta vzgoje in izobraževanja, saj naj bi bil smisel vzgoje in izobraževanja produkcija kadrov za trg, torej od vajencev do visoko izobraženih. Do sem bi Žagarja verjetno današnji neoliberalci brez težav, celo navdušeno posvojili, morda po njem znova poimenovali kakšno novodobno nagrado. A obstaja še drugi, za današnji čas bolj zoprni del. Žagar je zagovarjal vseživljenjsko učenje, kar je lahko težava, saj pomeni dodatni strošek in odsotnost iz produkcijskega procesa. Zagovarjal je pokončnost, načelnost, uporništvu, boj za delavske pravice.

Današnje vrednote so ponižnost, ubogljivost, prekarništvu, skratka, popolna odvisnost najemne delovne sile od lastnikov in kapitala, kot je že bilo med obema vojnama. Že v tistem času je Žagar zagovarjal samoupravljanje, delavsko lastništvo, združništvo. Leta 1931 je ustanovil Gospodarsko zadržno zvezo kot alternativo tedanjim, v mnogočem zaslužkarskim in izkoriščevalskim uradnim zadrugam. Po tekstilni stavki v Kranju so komunisti v Otočah postavili »sumljivo tovarno«, kot so ji rekle oblasti. Kupili so nekaj strojev, začeli proizvodnjo in se organizirali v Tekstilno zadrugo. Res je bilo zaposlenih le približno 12 delavcev, a bil je poskus. Poskus,

kakršnega danes v širšem obsegu uresničujejo nove leve politične sile na izkoriščanih obrobjih Evrope: v Španiji, Grčiji in še kje, sem ter tja celo v Sloveniji. Kriza nas vrača k pozabljenim in omalovaževanim premislekom in praksam, kakršne je soustvarjal Stane Žagar.

Lara Jankovič

dramska igralka, predsednica Gibanja TRS, ob 75. obletnici OF in spominu na Milana Gučka v Ankaranu, 22. oktobra 2016

»Te dni se znova in znova sprašujem, za kaj so se bojevali naše none in nonoti. Mar niso še po hostah ustanavljali kulturnih društev, da so lahko ohranjali, negovali našo besedo? Da so s tem dvigovali moralo, samozavest in neuklonljivo voljo bojevati se naprej? Saj naša kultura je naša identiteta, brez kulture nas ni. To so v skoraj nemogočih razmerah vedeli naše none in nonoti. Se spomnite zame ene najlepših pesmi na svetu – Lipa zelenela je? Ko jo je v Unionski dvorani v Ljubljani v znamenje upora zapel naš Akademski pevski zbor (pozneje Akademski pevski zbor Tone Tomšič), ko so fašisti prepovedali vsakršno slovensko besedo, ker bi bila lahko preveč domoljubna in k uporabi hujškaška? A naši vrli domoljubi so se domislili in zapeli pesem, ki na videz govori o naravi, in tako jo je agresor tudi razumel in se mu ni zdelo škodljiva, v resnici pa je našim borcem po gozdovih sporočala, naj se ne predajo, naj vzdržijo, saj so fašistom štete ure in bo za nas prav kmalu vzcvetela pomlad ... Kakšna zavest! Kakšna pripadnost! Kakšna vera in moč! Kaj lahko naredijo slovenska beseda, slovenska pesem in združeni slovenski duh!

Zakaj je Primorska vstala in se uprla temu, da bi na naši primorski zemlji prevladala tuja beseda? Ker se je zavedala, da bi se z vdajo začelo naše počasno, a gotovo izumiranje. Stephan Hessel, med drugim velik borec za človekove pravice, meni, da je to, kar se nam dogaja pod kapitalizmom, popolnoma primerljivo s fašizmom, ki je seveda danes zamenjal podobo, in bi se morali proti njemu bojevati, kot so se nekoč bojevali proti fašizmu. Zato se moramo zbuditi in dvigniti. Prej nas je ogrožal

vsaj tuji agresor, zdaj nas pa naš lastni.

Čas je, da se Cankarjevi hlapci vrnejo v povesti, slovenski zavedni duh pa naj se spet prebudi in temu brezobzirnemu kapitalističnemu rušenju reče NE! Prebudimo v sebi vrednote, ki v sodobnem svetu namišljenih dobrin in lažnih vrednot izginjajo – solidarnost, povezovanje, tovarištvo, sprejemanje, spoštovanje in strpnost. Prebudimo tega duha OF, partizana in kulturnika Gučka, komisarke Drine in številnih drugih junakov, ki so padli, da smo mi lahko vstali. Ki so se žrtvovali, da smo mi lahko v miru in svobodni. Vsaj delno svobodni, saj se boj za svobodo in mir nikoli ne konča. Ker je pesem osvobajala, še preden smo si svobodo priborili.«

Branko Marušič

član Sveta ZZB za vrednote NOB Slovenije, na slovesnosti v Spominskem parku v Pivki, 28. oktobra 2016

»Sklicevanje na partizanski boj nam je mnogokrat pomagalo pri premagovanju težkih poveljnih položajev. Narodnoosvobodilni boj je bil na primer tudi zgled pri snovanju Teritorialne obrambe, neposredne predhodnice Slovenske vojske, sedanje obrambne formacije Republike Slovenije. Očitno je torej, da je narodnoosvobodilni boj še vedno vsestransko vtakan v družbeno tkivo današnje Slovenije, tudi zaradi naravnosti evropske politike in kljub nekaterim trditvam, da se slovenska državnost začinja šele z nastankom samostojne Slovenije. Še več je drugih in drugačnih primerov, ko se partizanski boj sooča z očitki dela dnevne politike, usmerjenega le za doseganje kratkoročnih ciljev, predvsem pa boja za prevzem vladanja v državi. Nenehno se partizanski boj enači in opredeljuje kot gola komunistična revolucija, uvaja se ločevanje med narodnostno na eni in ideološko opredeljeno sestavino boja na drugi strani. Potem sledijo besede o spravi, ki si jih različno razlagajo in razlagamo, zlasti pa nekateri na način, da bi bila kolaboracija med drugo svetovno vojno čim manj omadeževana in da bi se vsa krivda za grešna dejanja prenesla na partizansko stran. To nikakor ne vodi k spravi,

vi, pa čeprav vrh države išče rešitve tudi med Rimom in Buenos Airesom in pogosto prilagaja in spreminja zakonsko določbo o ločitvi Cerkve od države.

Mislim, da bomo še iskali pota k pomiritvi, k premostitvi razcepa, ki vlada med nami, toda vselej moramo trdno negovati dediščino, ki nam jo je zapustila v hrambo Osvobodilna fronta – ne le zaradi nas in tistih, ki nam bodo sledili, marveč in predvsem zaradi spomina na tiste, ki se jim danes na tem mestu klanjamo.«

Vasja Butina

član društva Novi cvet, na komemoraciji v Stožicah v Ljubljani, 27. oktobra 2016

»Vse to onečaščenje NOB je mogoče tudi zaradi pasivnosti leve in politične sredine, ki se s tem ne želi ukvarjati, pa tudi, resnici na ljubo, nas potomcev in sorodnikov borcev in drugih pripadnikov NOB. Kar mirno gledamo, vsaj večina, kako se vztrajno iz dneva v dan potvarja zgodovinska resnica o NOB, o naših starših in starih starših in povojni državi, kot da je bilo vse zločinsko, slabo in se je začelo dobro, demokratično z letom 1990 oziroma 1991.

Naša naivnost se mora nehati, resnica v takem okolju ne more zmagati sama po sebi. Ljudje, ki nimajo lastnega vedenja o polpretekli zgodovini, ne bodo ob potvarjanju, ki smo mu priče, sami razbrali, kaj je res in kaj ni. Ne morejo, saj organizatorji gonje proti NOB in vse bolj tudi proti voditeljem Slovenije v povojnem obdobju posegajo po znani Göbbelsovi strategiji, da »če dovolj pogosto ponoviš laž, postane resnica«. Da je to strategija, jasno kaže tudi postavitve strankarske, povsem ideološko enoznačne televizije in spletnega medija, kjer tudi po desetkrat in več ponavljajo samo tovrstne prispevke.

Treba bo bolj organizirano stopiti v bran delu in vrednotam, za katere so dali življenje tisoči partizanov, aktivistov in taboriščnikov, med njimi tudi ti, ki so pokopani in napisani na tem spomeniku pred nami. Samo proslave in govori bodo, če se bo ta gonja nadaljevala, premalo. Treba bo za vse primere vlagati ovadbe policiji, tožilstvu ali neposredno na sodišče, lahko tudi proti neznani osebi, ki jih je umorila.«

Pater Bogdan Knavs

v pridigi pri maši za padle partizane in njihove svojce v Ljubljani, 2. novembra 2016

»Veliki evropski pisatelj in humanist Meša Selimović je zapisal, da so v vojni najlaže umirali mladi ljudje. Da, mladostno srce je tisto, ki nosi v sebi ideal lepote in pravičnosti, vzor solidarnosti in prijateljstva. In večina naših partizanskih enot je bila sestavljena iz mladih fantov in deklet! Danes lahko rečemo, da so ti naši dragi, po večini mladi ljudje ljubili ideale, ki so jih nosili v svojem srcu, ter so se bili zanje pripravljene tudi žrtvovati. Zato je prav, da si te vrednote tudi mi prikličemo v zavest. Morda lahko vse njihove lepe želje, sanje, navdušenje in pričakovanja strnemo v tri ideje:

Prva ideja je bila ljubiti in ohranjati slovenski jezik. Kolikšna radost in veselje nas navdajata, ker lahko tudi mi (...) svobodno izgovarjamo svoj materni jezik, ga slišimo po ulicah, v javnih občilih in v naših državnih ustanovah. Naši padli partizani so ljubili naš jezik in zanj tudi umirali.

Njihov drugi ideal je bil pravična družba. K pravičnosti na tem svetu je spadala tudi lepa slovenska domovina, katere gospodarji moramo biti Slovenci in se ne smemo več počutiti tujce na lastni zemlji. Toda naši dragi rajni so sanjali tudi o novi družbi, ki bo pravičnejša, ker bo vsak spoštovan in ker bo vsak imel ne samo hrano in obleko, ampak bo lahko svobodno hodil naokoli, si ustvaril družino in gledal v svetlo prihodnost.

Poleg ljubezni do slovenskega jezika in želje po pravičnejši družbi pa so naši padli nosili v sebi tudi ideal tovarštva in prijateljstva. Bili so sposobni tvegati življenje drug za drugega, in kot vemo, so ga številni tudi izgubili. Želeli so si, da bi bilo njihovo srce svobodno, da bi lahko ustvarili resnično prijateljstvo, družine in da bi se porajalo novo življenje. Nekateri med padlimi so že imeli svoje otroke in tako so umirali tudi za te, ki so jih seveda imeli najraje. Velika večina njih je obiskovala cerkev in poslušala evangelij, zato so poznali odlomek iz Janezovega evangelija, ki pravi: »Nihče nima večje ljubezni, kakor je ta, da kdo da življenje za svoje prijatelje.«

Dr. Ljubica Jelušič

podpredsednica ZZB NOB Slovenije, na letnem koncertu Partizanskega pevskega zbora, v Ljubljani, 3. novembra 2016

»Danes je treba vsakemu pevcu, vsem, ki so kadar koli peli v tem zboru, vsem dirigentom in tem, ki njegovo tradicijo ohranjajo še danes, izreči iskreno zahvalo. Za ves pogum in vse pesmi energije in radosti, ki so nam jih prinesli v 72 letih delovanja. Peli so v boju, peli ob zmagi nad fašizmom in nacizmom, in pozneje ob graditvi poveljne države Jugoslavije.

Takrat je partizanska pesem postala tudi državna pesem. Bila je del šolskega programa in številni smo imeli to srečo, da smo partizanske pesmi spoznali v šoli in doma od staršev. Te pesmi so spremljale našo mladost in odraščanje. Povsem običajno je bilo, da smo na proslavah tudi iz občinstva pritegnili s prepevanjem teh pesmi.

Potem pa so prišle nove generacije, novi časi v iskanju slovenske samobitnosti, graditev samostojnosti in lastne države. Partizanska pesem je počasi izginjala z državnih in lokalnih proslav, le borci se ji na svojih prireditvah niso nikoli odrekli. Občinstva na proslavah so postajala vse bolj sramežljivo tiho. Ko smo šli skozi čas osamosvojitvene vojne, nismo imeli niti ene nove slovenske pesmi, ki bi nastala zaradi boja in za naše borce, teritorialce in miličnike. Vse, kar smo imeli iz svoje bojne tradicije, so bile partizanske pesmi. Pa smo jih osamosvojitelji kdaj zapeli? Ali smo se jih sramovali?

Poznali smo tudi pesmi odpora drugih narodov sveta in imeli smo uporniške družbenokritične balade pop zvezdnikov in pesnikov, kot je Bob Dylan, letošnji Nobelov nagradjenec za literaturo. Na našo vest je trkal z vprašanjem In koliko krogel bo še sproženih, preden bo mir obveljal? Odgovor, moj brat, je v vetru izgubljen, odgovor je v vetru izgubljen! Ta odgovor ni bil nujno pri vseh enako razumljen!«

Tone Kovič

član MO ZZB za vrednote NOB Ljubljana, na spominski slovesnosti v Kozlerjevi gošči 20. oktobra 2016

»Za Kozlerjevo goščo obstajajo dokumentirani spomini, da je Frakljeva tolpa z njegovimi 12 apostoli v noči na 24. november 1943 od hiše do hiše pobirala žrtve v Črni vasi. Naslednje jutro so pobili 12 ljudi v Kozlerjevi gošči. Ti zločinski pohodi so se nadaljevali tudi v naslednjih dneh in mesecih.

Ob teh grozotah se sprašujemo, česa so bile krive nedolžne žrtve podivjanih okupatorjevih pomočnikov. Sprašujemo se, kaj je storila umorjena, komaj 15-letna Vera Škraba, kaj 15-letni dijak Bojan Melik, ki je bil le eden od petih članov družine Melik. Česa je bila kriva 53-letna Marija Verbič iz Podpeči, mati desetih otrok? Žrtev je bila tudi 70-letna Frančiška Čebular z Iga, ki so jo skupaj s še osmimi žrtvami z Iga, Iške in Iške vasi pobili 1. maja 1944. To je le nekaj imen in usod 90 žrtev, ki so bile pobite tukaj v Kozlerjevi gošči in v bližnji okolici in so napisane na tem spomeniku. Pisatelj in duhovnik Fran Finžgar je napisal, da je bilo takšno pobijanje »bolečina vseh bolečin«.

Pri nas pa danes hočemo vse bolj potvarjati zgodovino. Trdijo, da so kolaboranti morali poprijeti za okupatorjevo orožje, da bi se ubranili komunizma. Pa se vprašajmo, koliko so sploh mladi fantje in dekleta, ki so se spoprijeli z okupatorjem, vedeli o tem, kaj je komunizem! Dobro pa so vedeli, da je sodelovanje z okupatorjem zavržno dejanje in navadno izdajstvo.«

SVOBODNA
B E S E D A

**Vsi govori so v celoti
objavljeni na spletni
strani**

www.svobodanabeseda.si

V spomin in opomin

Ob komemoracijah in spominskih slovesnostih si človek znova in znova postavlja vprašanje, zakaj. Če pogledamo samo na morišča, kot so Sveti Urh, Kozlarjeva gošča, grad Lisičje, je njihov skupni imenovalec: umorjeni v imenu Kristusa in za Kristusa! V knjigi Jožeta Vidica Črna roka preberemo: »Ko je Angela Kumše iz Vrbljen svojemu sošolcu Francu Požarju na Lisičjem zabrusila pekočo resnico, da ni daleč dan, ko bodo tudi ti morilci pobiti, ji je odvrnil: mi se borimo v imenu Kristusa in za Kristusa. Kristus nas ščiti in zahteva, da vas pobijemo.« V katerem evangeliju Kristus naroča svojim učencem, da je vse tiste, ki mu ne sledijo ali mislijo drugače, treba pokončati?

Zatorej je danes domobrance, ki so svoj dan začeli s Heil Hitler, častiti in povzdigovati v nebesa, kot je to počel kardinal Rode v Šentjoštu nad Horjulom, žalitev za vse preživele taboriščnike, za tiste, ki so svoje bližnje izgubili v taborišču, za zavezniške vojake, za borce NOB in za vse zavedne Slovence. In ne nazadnje je to žalitev za kristjane, saj je bil v tistem času večinski del slovenskega prebivalstva krščanske vere. In žrtve domobranskega nasilja med civilnim prebivalstvom in partizani so bili večinoma kristjani, ki pa niso nikoli zavzeli odklonilnega stališča do vere, temveč do tistih, ki so ubijali v imenu Boga in vere. Celo papež Frančišek je obsodil vse, ki se vojskujejo v imenu Boga – saj Bog vojne ne obstaja!

V zvezi s trditvami, ki jih je izrekel kardinal Rode, da so komunisti izdali slovenski narod, pa samo odlomek iz spomenice škofa Rožmana, ki jo je 12. septembra 1942 poslal generalu Robottiju, iz katere jasno izhaja, kdo so bili pravi izdajalci: »Italijanska vojska, je sicer že razgnala uporniške tabore in skupine, vendar se jih še veliko skriva v gozdovih ali v vaseh pod krinko miroljubnih državljanov. Italijanski vojaki takšnih ljudi ne prepoznajo. Ker ne razumejo jezika in ker je težko najti posameznike, ki pomagajo skrivačem v gozdovih, bo zelo težko priti do hudodelcev. Za lokalne mlade može pa takšnih ovir ni ali pa jih z lahkoto premagajo.«

In še besede grenkobe pisatelja in duhovnika Frana Saleškega Finžgarja: »Pametni in pošteni so se trudili, da bi se strnil ves narod v boj za osvoboditev. Dobro hoteči možje niso uspeli. Stara zagrizenost je poznala samo prvo in zadnjo besedo – oblast! Rajši so sprejeli,

orožje, obleko in denar od okupatorja, za boj zoper brate Slovence. Razumljivo je trdno krščansko prepričanje, razumljiva kapitalistična usmerjenost, nerazumljiva in po vesoljnem svetu obsojena pa je drznost, da sežeš po orožju smrtnega narodnega sovražnika za boj zoper svoje brate. To je bolečina vseh bolečin.«

Za danes samostojno Slovenijo so bili temelji postavljeni že med NOB in pot do nje je posuta z grobovi zavednih Slovencev, ki so svoje življenje darovali za svobodo in boljše življenje. Mi pa, ki danes živimo tu, v tej samostojni in svobodni Sloveniji, smo njihovi večni dolžniki!

Boris Reven, Ig

Ali je bil Tito res kolaborant?

Kadar napišem kakšen članek za časopis, v katerem branim vrednote NOB in partizane, sem deležen anonimk z vso mogočo vsebino. Nekatere so do skrajnosti žaljive, nekatere me podučujejo, kakšne zverine so bili partizani in kakšni svetniki so bili domobranci, priporočajo mi, naj več berem, itd. Nobenega od teh »modrecev« pa ni toliko v hlačah, da bi se upal podpisati. To pove vse. Priporočajo mi, naj berem glasili Reporter in Demokracijo. Slabšega pa mi res ne bi mogli zaželeli! Kadar katero od njiju morda prelistam, ko čakam v vrsti na pošti, se mi začne temniti pred očmi in tresti se mi začne roke, dvigne se mi tudi tlak. Glasil s tako podlo, pritlehno, zlagano in do skrajnosti napihnjeno vsebino ter prirejenimi fotografijami jaz ne berem. Ponižujejo vse in vsakogar, ki ni po meri SDS. V zadnji številki Demokracije sem med drugim zasledil tudi odgovor na vprašanje novinarja: »Kaj je Milan Kučan?« Neki Janez Janša odgovarja: »Kučan je zločinec prve kategorije.« Iskreno si želim, da bo nekdanji predsednik Republike Slovenije Milan Kučan pojasnil svoje »zločine« na sodišču.

Da se vrnem k naslovu članka! V eni od anonimk mi je nekdo napisal, da kolaboranti niso bili domobranci, ampak Tito. In Tito da je dal ubiti tudi ameriškega predsednika Johna F. Kennedyja!? Ostajam brez besed. Me pa zanima, koliko Nemcev in Italijanov so domobranci postrelili, ko so »branili« domovino! Zakaj so se sestreljeni ameriški piloti tako bali priti v roke domobrancev? Seveda je premalo prostora za vsa vprašanja. Če se vrnem v sedanost: SDS motijo pionirske kape, ki so si jih naredili člani narodno-zabavnega ansambla, ki so

nosili narodne noše. Dalje, SDS predlaga uvedbo vajeniške dobe. Kje ste bili in kaj ste pa delali v letih 2004–2008, ko ste bili na oblasti? Zakaj tega niste naredili takrat, saj vajeništva ni že od uvedbe usmerjenega izobraževanja pred dobrimi tridesetimi leti? Zakaj je nam veteranom Janševa vlada vzela dodatno zdravstveno zavarovanje? Cerarjeva vlada nam ga je zdaj vrnila. Pa je ena od poslank SDS pred dnevi dejala, da je vlada Mira Cerarja kriva za tako slabo stanje duha pri nas. Za tako slabo stanje duha v Sloveniji ste krivi vi s svojim podlim obnašanjem v Državnem zboru, ko se ljudem posmehujete, jih žalite in se iz njih norčujete! To ste počeli ob interpelaciji ministrice za zdravstvo. Poleg že obravnavanih in napovedanih interpelacij, ki jih vlagate v stranki SDS, pričakujem še eno, čisto svežo. Gre za ministra za kulturo Toneta Peršaka. Na državni proslavi v Kopru v čast državnega praznika ob dnevu suverenosti je minister Tone Peršak na tribuni namreč sedel zraven Milana Kučana.

Srečko Križanec, Štore

O delu vlade in nekaterih njenih ministrov

Kot aktivni državljan sem zelo zaskrbljen zaradi odnosa te vlade in njenih ministrstev do vojske, policije, družine, vzgoje in zdravstva. V zvezi s tem mi vzbuja skrb premalo sredstev za vojsko in policijo ter gasilce, kajti s tem sta ogroženi tudi naša varnost in obrambna sposobnost. Prenizke so tudi plače policistov, ki so izpostavljeni vsakršnemu nasilju in so pri tem celo ogrožena njihova življenja. Med njimi so bile celo smrtne žrtve. Skrajno me je pretresla smrt mojega dobrega znanca, policista Igorja Mavserja, ki je bil srčno dober človek in z vsem srcem predan svojemu poklicu.

Zaradi vsega tega so policisti tudi stavkali.

Zaprepaden sem bil v primeru odvzema otrok starim staršem, kjer sta bila otroka v varnem in ljubečem okolju. To sta bili nezaslišana brezsrčnost in zloraba moči državnih organov!

Tudi ministrstvo za zdravje naj čim prej uredi perečo problematiko v zvezi z zdravstvom, predvsem plače bolniških sester in drugega osebja v zdravstvu, kjer so plače prenizke za njihovo človekoljubno in požrtvovalno delo.

Kot vzgojitelj v dijaških domovih sem delal 40 let in sem zdaj zelo zaskrbljen, ▶

ko ugotavljam, kako malo ali pa sploh nič se posveča pozornosti vzgoji v domoljubju – ljubezni do družine in do domovine.

Pričakujem, da bo ministrstvo za izobraževanje končno pojasnilo – kar sem že predlagal v časopisu Dnevnik 20. septembra, kako je mogoče, da Ukrajinec, ki je organiziral protest pred ruskim veleposlaništvom v Ljubljani proti obisku ruskega predsednika Putina v Sloveniji, še vedno dela kot vzgojitelj v dijaškem domu na Viču v Ljubljani. V kaj in kako vzgaja naše otroke? Kako so se kadrovali in kako se kadrujejo vzgojitelji v dijaških domovih?

Sam sem v okviru vzgojnih ur vedno poudarjal predvsem domoljubje in svobodoljubje, ljubezen do družine in do domovine ter veličino naše NOB, ki je zahtevala veliko žrtev – partizani so bili borci za svobodo svojega naroda in našo lepšo prihodnost, v skladu z verzi našega pesnika Otona Župančiča: Bodočnost je vera, kdor zanjo umira, se dvigne v življenje, ko pade v smrt!

Predvsem zdaj je močno treba poudarjati veličino naše NOB, ko se izpostavlja samo tisto, kar prinese vsaka vojna – veliko morijo. Žrtve pa so na obeh straneh – eni krivi, drugi nedolžni. Nesreča pri nas je bila tudi ta, da so v tako imenovani Ljubljanski pokrajini nekateri nasledli rimskemu načelu *Divide et impera* – delaj in vladaj. Storitvi je treba vse, da se ne bi spet zgodila kakšna taka katastrofa, kajti – »grobovi tulijo«, kot je napisal naš pesnik.

Zelo sem bil vesel, ko sem izvedel, da je naš legendarni partizanski komandant Franc Sever - Franta prinesel našo zastavo z rdečo zvezdo na mednarodno proslavo ob praznovanju zmage nad nacifašizmom. Pod to zastavo so se bojevali tudi naši borci med NOB. Ponosen sem, da ga imam lahko za iskrenega prijatelja in kot za svojega starejšega brata.

Metod Škerjanec, Ljubljana

Da ljubezen gre skozi želodec, niso prazne litanije:

tam zgoraj žro se zvezde in brezmejne galaksije,

na Zemlji za plenilce rezervirane so vse gostije;

še pri maši, v svetem čudežu evharistije,

sam vsemogočni Bog se použije ...

le kam naj pred človekom se veselje skrrije?

Edo Tomc, Radovljica

Otroci, največje žrtve vojn

Družina Hrast – družina devetih partizanov

Marsikateri partizan in aktivist NOB se še spominja partizanske družine Hrast, po domače Žvan, z Livka na Kobariškem. Vsa družina je sodelovala v narodnoosvobodilnem boju. Mati Jožefa, po domače Pepa, se je rodila leta 1889 v družini Mohor v vasi Čeplešišče v Beneški Sloveniji. Vzgojena je bila v ljubezni do slovenskega jezika. Učil jo je znani slovenski buditelj Ivan Trinko - Zamejski. Kot mladenka je najprej služila v gostilni pri Krocu na Livku. Tam je spoznala Ivana Hrasta in se z njim poročila na Livek.

// PIŠE: Janko Mlakar

Med prvo svetovno vojno se je Ivan kot vojak avstro-ogrske vojske bojeval na ruski fronti. Leta 1915 je Jožefa s prvima dvema sinovoma, Jankom in Bertijem, odšla v pregnanstvo. Ivan je bil na ruski fronti ranjen, a se je živ vrnil domov. Leta, ki so sledila pod državo Italijo, so bila za zavedno slovensko družino bridka. Zaznamovali so jih vzpon fašizma, prepoved slovenskega jezika in naporno revno življenje. V zakonu se je Jožefi in Ivanu rodilo devet otrok, sami sinovi. Zaradi pomanjkanje so vsi fantje delali kot hlapci in pastirji pri premožnejših kmetih.

Ko se je začela druga svetovna vojna in je nastalo partizansko gibanje, sta imela oče Ivan in mama Jožefa vrata svoje domačije vedno odprta za borce in sodelavce NOB. Od devetih sinov jih je bilo kar sedem v partizanih. Najmlajša dva, še šoloobvezna fantiča, pa sta kot kurirja prečila poti livških vasi v okolici in tudi v Beneški Sloveniji in prenašala pošto partizanom. Preostalih sedem bratov je bilo raztresenih po različnih delih sveta: v Kairu v Egiptu, v Italiji, v Mauthausnu v Nemčiji. Jožko se je bojeval kot pripadnik partizanske mornarice v prekomorskih brigadah in je edini od otrok padel na otoku Pag, drugi so vojno preživeli. Sin Anton Hrast, med domačini bolj znan kot Toni Žvan, je na začetku vojne služil pri konjenici v Torinu in bil pozneje poslan v posebne kazenske delovne enote italijanske vojske. Po zlomu Italije se je vrnil domov in se kot partizan pridružil bataljonu Andreja Manfrede. Bil je dodeljen v VOS in premeščen v 18. bazoviško brigado in pozneje v Briško-beneški odred. Leta 1944

Mama Jožefa Hrast

je bil imenovan za komandirja vojaške postojanke M4 na Livških Ravnah. Po koncu vojne je služboval kot namestnik komandirja postaje Narodne zaščite v takratni coni B na Šentviški Gori pri Grahovem in kot komandir bloka na razmejitveni črti na Mostu na Soči. Svojo delovno dobo je končal na Brdu pri Kranju, kjer je bil odgovoren za varovanje protokolarnega objekta.

Ko je 7. aprila 1945 potekala zadnja bitka med nemško enoto in partizani pod Livškimi Ravnami, so se v njej bojevali kar trije Hrastovi sinovi.

Po osvoboditvi je družino čakalo boljše življenje. Oče Ivan je umrl 1947, mati Jožefa pa leta 1976. Žal so pokojni že tudi vsi Hrastovi sinovi, a spomin na pogumno in zavedno družino je v teh krajih še vedno živ. ●

Martina Jakša

V 91. letu starosti je zapustila semiške gorice in končala svoje plodovito poslanstvo Martina Jakša. Svoje pestro, bogato, različnih preizkušenj polno in dolgo življenje je premagovala s pogumom in optimizmom. V močno osebnost se je utrdila že v otroških letih, skozi katera se je prebijala z mamo Heleno Matozelj. Da je bilo resnično tako, je dokazala s svojim delovanjem med NOB. V Vavpči vasi pri Semiču, kjer sta živeli z materjo, ko se je začela druga svetovna vojna, je od začetka odpora deloval odbor Osvobodilne fronte. Vodila ga je Milka Mihelčič, sestra narodnega heroja Jožeta Mihelčiča. Za OF je delovala skoraj vsa vas, posebno aktivni so bili mladinci. Za partizansko vojsko so zbirali hrano, sanitetni material, denarne prispevke, orožje in še kaj. Opazovali so gibanje okupatorja in prenašali pošto. Oskrbovali so številne partizanske bolnišnice v Kočevskem rogu, med njimi je bila tudi Martina. Opravljala je delo, ki bi jo lahko stalo

življenje. V njenih mislih je bila na prvem mestu zvestoba domovini, njeni kulturi in jeziku. V njenem delovanju ni bilo mladostne vihravosti in nepremišljenosti, verjela je v cilje in vrednote, za katere se je bojevala: v svobodo, požrtvovalnost, tovarištvo, prostovoljstvo, za življenje, za sočloveka ...

Za vse naštetu je zastavila svojo pot tudi po vojni. Kljub družini in zahtevnemu delu tajnice direktorja v semiški Iskri je našla čas za sodelovanje v udarniških akcijah in za delo v različnih društvih: bila je predsednica ZB za vrednote NOB Semič in Društva upokojencev Semič, ena od ustanoviteljev stranke DeSUS ... Neizbrisen pečat pa je zapustila na področju ohranjanja ljudskega izročila. Štirideset let (1945–1985) je delovala v folklorni skupini Semiška ohcet. Bila je njena voditeljica in mentorica, zbirateljica gradiva o svatbenih običajih in oblačilih, šivilja noš, zbirateljica rekvizitov, hišna mati itd. Skozi njeno šolo je šlo več kot sedemsto plesalcev in plesalk. Skupaj so velikokrat uspešno predstavljali sebe, Semič, Belo krajino in Slovenijo po nekdanji skupni državi Jugoslaviji in po Evropi. Pisala je članke za strokovno revijo Folklorist, se nenehno izobraževala, natančno urejala arhiv itd. Njeno kakovostno delo so opazili in cenili tudi v strokovnih krogih. Prejela je Maroltovo listino.

Leta 2001 so ji občani namenili občinsko priznanje za njeno požrtvovalno in odgovorno delo; ZZB za vrednote NOB Slovenije ji je podelila srebrno plaketo. Velikokrat pa so se ji znali na različne načine zahvaliti njeni radoživi in navihani folkloristi. Bila je njihova redoljubna, vedra, optimistična, zupanja vredna hišna mati. Neverjeten spomin je krasil Martino Jakša, ki je še ne tako dolgo nazaj zapisovala spomine na čase pred svetovno vojno, med njo in po njej. Ti bodo – z vsemi njenimi že objavljenimi zapisi – še zelo dolgo ohranjali spomin na Martino.

Rosa Mohar za ZZB Semič in KUD Jože Mihelčič Semič – Folklorna skupina Semiška ohcet

Srečko Šarh st.

Bilo mu je sojeno, da bo odšel v času pohorskih jesenskih pastelov, le nekaj dni po tistem, ko je dopolnil svojih 86 let. Devet Šarhovitih otrok je raslo ob vrednotah, ki so jih obli-

kovale v neuklonljive trdne, delovne in poštene osebnosti. Vse, kar so bili in so imeli, so ustvarili z lastnimi rokami in bistrostjo. Zlo vojne je prineslo tragično spremembo, ki je udarila s hišno preiskavo. Najprej so na domačijo prišli nemški policisti, ki so pri očetu

praporščaku iskali ruški sokolski prapor. Kako simbolično! Ko so si z vojaško zmago podredili državo, je bilo treba za zlom preostanka njenega duha najti in uničiti še njene simbole. Drugič so prišli v zgodnjem jutru na avgustovski dan leta 1942, ko se je družina pripravljala na žetev. Takrat so morali zapustiti dom in že eno naslednjih noči so zveri v človeški podobi otrokom vzele mater. Šli so vsak v svojo smer: mama v koncentracijsko taborišče Auschwitz, kjer je že novembra tistega leta umrla, otroci pa v poseben zbirni center v kraju Frohnleiten pri Gradcu. Tam je spet sledila ločitev, ko so najstarejši trije skrivnostno izginili ter se napotili k očetu na Pohorje in z njim postali najmlajši slovenski partizanski borci.

Srečko je tisto leto dopolnil komaj 12, njegov najmlajši brat Branko pa tri leta. Usoda mu je namenila, da je postal glava preostanka družine, nekakšen angel varuh svojih mlajših bratov in sester, ki so jih nacisti razselili po Nemčiji. Jeseni 1944 mu je uspelo prepričati vodjo taborišča, da so se lahko spet zbrali pod isto streho v Kastlu pri Ambergu. Tam so izvedeli, da je umrla mama, ob koncu vojne, po vrnitvi v Celje, pa še o usodi očeta in treh bratov – borcev Pohorskega bataljona. Srečka je po prihodu v Ruše kar odneslo na izropano domačijo, kjer je začel graditi trden dom novemu Šarhovemu rodu.

Bil je klen in odločen, vedno jasnih mnenj in sporočil, pa najsi je šlo za gospodarske ali politične zadeve. Kot kmet je trpel ob spoznanjih, kako nespametno in neodgovorno ravnamo s tistim, kar se je gradilo desetletja, kot domoljub pa je vedno glasno ne glede na prepričanje poslušalca povedal, kdo je bil kdo v naši zgodovini in da so tisoči umrli, da sta dom in rod preživela. Je pa vsako leto okoli 8. januarja imel svojo pot tja na Tri žeblje pri Osankarici, kjer so padli njegovi najbližji. Tam so bile zanj slovenske Termopile in s svojimi besedami je vedno povedal, da se je tisto tam njegovim »stražarjem zvestim«
zgodilo, »ker je tako veleval ukaz domovine«.

Ko bo na pomlad spet zavelo proti dolini, bo v šelestenju vetra tudi Srečkovo sporočilo. Tisti čuteči ga bodo slišali, kako nam naroča troje: imejte radi Pohorje, delajte in vas nič, kar hudega prinaša čas, ne bo moglo uničiti – in še: čuvajte svojo domovino, kot so jo rod za rodom branili Šarhovi. Ta tri sporočila so večna oporoka Šarhovega rodu, zapisana z nesmrtno iskrenostjo ter pečatena s krvjo.

Stane Kocutar

Milena Kelih - Vlasta

V globoki žalosti smo se na blejskem pokopališču poslovili od partizanke Milene Kelih - Vlaste. Govornik ob njenem grobu, dr. Borut Rus, predsednik KO ZZB Bled, se je v svojem govoru povrnil v leta, ko so v blejski šoli skupaj nabirali znanje. V spominih se je sprehodil skozi mladostniška leta do leta 1941, ko je v državo z oholostjo vdrl nacistični okupator, ki je imel nalogo, da nas iztrebi. Milena se je vključila v odporniško gibanje in postala partizanka.

Milena Cerkvenik se je rodila 20. septembra 1925 v Seža-

ni, že leta 1928 pa je morala bežati s starši iz rodne Sežane, ker se je oče Andrej pridružil tigrovcem, saj ni zmožgal več prenašati fašističnega ponižanja in zatiranja. Bled je postal drugi dom družini. V Mileni je tlela iskra odpora, ki jo je s svojim delovanjem v skupini TIGR prižgal njen oče.

Njeno medvojno delovanje, najprej v mladinski organizaciji Gorje-Bled, jo je utrdilo v odporiškem duhu proti nacističnemu zlu. Pozneje se je vključila v partizanske vrste, v okrožno tehniko, skrito med levim bregom Radovne na po-

bočju Mežaklje, v skalovju nad Njivicami. Nato so se preselili v Srednjo Radovno. V tehniki so natisnili več sto izvodov Slovenskega poročevalca, več sto partizanskih pesmaric in drugih edicij. Varovala jih je previdnost, Pangerčev topol s svojo signalizacijo, predvsem pa so jih varovali prebivalci

Radovne. Skupaj z osebjem in tehniko je bila Milena poslana v Bohinj, v Škrjanc – Emilovo tehniko, pozneje pa v dolino Voje. Tam je kljub hudi zadnji marčevski ofenzivi pričakala svobodo.

Po osvoboditvi je bila njena prva zaposlitev na sedežu občine Bled, leta 1967 pa je bila premeščena na občino Radovljica. Delala je na oddelku za gospodarstvo, do upokojitve pa pri sodniku za prekrške. Sodelovala je v kulturi in krajevni skupnosti Zasip, za kar je ob svoji 90-letnici prejela posebno priznanje. Ko je izgubila moža Rada in sina Dušana ter prestala težko operacijo na srcu, se je odločila za bivanje v domu starejših občanov dr. Janka Benedika v Radovljici, kjer se je med novimi prijatelji prijetno počutila.

Do konca svojega življenja je ostala zvesta načelom NOB, krivice, ki so se dogajale na račun borcev, pa so jo zelo prizadele. Vlasta nam bo ostala v spominu kot izredno pozitivna osebnost, dobra sogovornica in poslušalka ter predvsem kot dobra mami, babica in prababica.

Hčerka Jana Pogačnik

Jana Hribar

Leto dni je že minilo, odkar smo se v Grižah pri Žalcu poslovili od Jane Hribar, ki je vse življenje nosila posledice tega, da je bila ukradeni otrok. Jana se je rodila leta 1942 kot zadnji, šesti otrok staršem Ani in Janezu Berlec v Lokah v Tuhinjski dolini pri Kamniku. Oba starša sta bila borca Kamniškega bataljona, oče je bil pozneje tudi komandant bataljona in leta 1943 odposlanec kočevskega zbora. Zaradi svojega delovanja so starši vseh šest otrok, pet hčera in sina, skrili pri svojih sorodnikih. Zaradi izdaje pa so vse otroke našli

in jih odpeljali najprej v zapore v Kamnik, nato pa v nemška otroška taborišča. Mala Jana je imela le dva meseca, ko je postala ukradeni otrok. Ločili so jo od bratov in sester in jo odpeljali v Leipzic pri Berlinu, kjer so bili otroci, namenjeni za posvojitev pri nemških družinah. Druge Berlečeve otroke so razposlali po različnih taboriščih, ločili so jih namreč po starosti in po spolu.

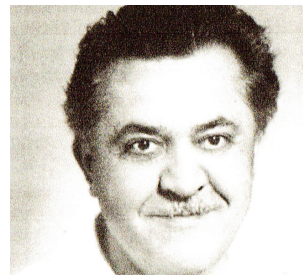
Spomladi leta 1945 pa so v otroško taborišče Saldenburg pripeljali sedem otrok, med njimi je bila tudi tedaj triletna Jana Berlec. Tam je bila tudi njena sestra Slavka, ki se spomni, da je mala Jana govorila le nemško, skupaj z deklico, pa so prinesli tudi fotografijo, na kateri je mala Jana gola, nadzornica v taborišču pa jo iz škropilnice poliva z mrzlo vodo. To je deklici pustilo posledice na zdravju za vse življenje. Po koncu vojne so se vsi Berlečevi otroci vrnili domov, vrnila se je tudi izčrpana in bolehnata mama, ki so jo ujeli kot partizanko in jo poslali v taborišče Auschwitz in nato v Ravensbrück. Doma jih pričakal tudi oče.

Jana se je hitro naučila slovenščine, po vojni je obiskovala tudi šolo in se najprej zaposlila v knjižnici v Kamniku. Po poroki sta z možem nekaj časa živela v Velenju, nato pa v Grižah. Vse življenje je bile bolehnata, saj so taborišča pustila hude posledice na njenem zdravju.

Stanislava Završnik

Ciril Zupanc

V Železnikih na Gorenjskem 29. marca 1925 rojeni partizan in publicist Ciril Zupanc je bil Novogoričan do smrti, umrl je sredi letošnjega poletja. Do konca je bil tesno povezan s Primorsko od tistega poletnega dne leta 1943, ko je kot srednješolec prišel med borce Gradnikove brigade. Po pravici se je zato uvrstil med »za Primorsko zaslužne«. Partizanski

čas je preživel med Gorenjsko kot bорец Gorenjskega odreda, ozemljem 9. korpusa (zaledna oblast) in nalogami komisarja čete v Brdih (komanda mesta Kojsko), na Tolminskem (kobariško vojno področje, komanda mesta Bovec) in na obali severnega Jadrana (Tržič/Monfalcone).

Po končani vojni je ostal v vojaški službi na Primorskem ter začel s činom stotnika leta 1950 obiskovati pehotno oficirsko šolo v Sarajevu. Služboval je v organih vojaške oblasti v Ajdovščini, Sežani in Piranu. Dokončal je srednjo šolo in študiral na vojni akademiji v Beogradu. Bil je v službi na vojnih odsekih v Kopru in Novi Gori, kjer je leta 1965 dočkal upokojitev s činom pehotnega podpolkovnika.

Odločil se je, da bo tudi potlej živel v Novi Gorici. Tam se je posvečal delu predvsem v planinski organizaciji in organizaciji zveze borcev, najbolj pa ga je označevala publicistika, predvsem pisanje o dogodkih in ljudeh iz narodnoosvobodilnega gibanja; pisal je tudi o planinstvu. Napisal je vrsto člankov, objavil pa je tudi samostojne publikacije, kot so *Gradišče in Oševljek v NOB (1971)*, *Praznik neke vasi – Prvačina (1972)*, *Kromberk - Loke v NOB (1974)*, *Zapadnoprimorskookrožje (1974)*, *Kanalski Kolovrat (1974)*, *Kamen na kamen*, ob odkritju spomenika primorskim gradbincem v Renčah (1978) in *Zaščitni bataljon 9. Korpusa NOVJ (1983)*. Pri pisanju pa se ni odrekel rodnim krajem, saj je bil zelo marljiv sodelavec Loških razgledov.

V Novi Gorici se je povsem vživel v njeno družbeno okolje, posegal je tudi aktivno v dejavnosti nastajajočega mesta in občine Nova Gorica. Njegov delež v zgodovini pisju zahodne Slovenije – pisal je veliko na podlagi ustnih virov, ker pisanih virov ni bilo na voljo – ohranja trajno vrednost.

Branko Marušič

90 let Martina Koširja

// PIŠE: **Jože Kavčič**,

Skupnost borcev gorenjskih partizanskih enot

Tovariš Martin Košir je svojo življenjsko pot opisal v spominih z naslovom *Moja pot skozi čas*. V tem delu predstavi okolje pod Zaloško goro, kjer se je rodil v Goričah, v družini malega kmeta delavca. Rodil se je 11. novembra 1926, na sv. Martina dan, v družini s sedmimi otroki. Že v otroških letih je kot pastir služil pri različnih gospodarjih. Osnovno šolo je končal v Goričah.

Okupacija 1941 je zaostila socialne razmere in narodnostno vprašanje, ponemčevanje je bilo prednostna naloga okupatorja. Ljudem pod Zaloško goro so slovenske učitelje in duhovnike zamenjali z nemškimi, ljudje so se počutili ogrožene. Bili so oropani slovenstva in dostojanstva. Ta ogroženost je bila »eden od temeljnih vzrokov za oborožen upor okupatorju«, je zapisal Martin. Junija leta 1943 je kot dobrih 16 let star fant odšel v partizane. Najprej je bil borec v 5. bataljonu Gorenjskega odreda, pozneje v Tomšičevi brigadi. Bil je udeleženec pohoda 14. divizije na Štajersko. Na Koroškem je bil v VDV-bataljonu kot komandir zaščitne čete Pokrajinskega komiteja KPS za Koroško in Okrajnega komiteja KPS za Celovec. V partizanih je bil dvakrat ranjen, najprej septembra leta 1943 v Škocjanu pri Cerknici, drugič pa junija 1944 v Solčavi.

Po osvoboditvi je leta 1947 končal kmetijsko šolo, leta 1951 politično šolo v Beogradu in leta 1960 srednjo eko-

nomsko šolo v Kranju. V teh letih je bil najprej zaposlen v republiškem in nato v zveznem ministrstvu za kmetijstvo v Beogradu. Leta 1947 je kot brigadir gradil progo Šamac–Sarajevo, leta 1951 se je vrnil v Kranj. Dve leti se je kot predsednik Okrajne zadružne zveze aktivno vključeval v organiziranje kmetijskih zadrug na Gorenjskem. Vrsto let je v Kranju in na Gorenjskem profesionalno deloval v vodstvih družbenopolitičnih organizacij in državnih organov. V njih je opravljal najodgovornejše naloge in usmerjal vrsto političnih aktivnosti. Naj omenim akcijo zbiranja sredstev s samoprispevkom občanov, ki so jo v Kranju izvedli prvi v Sloveniji. Akcija je uspela in v Kranju so s tako zbranimi sredstvi zgradili pet osnovnih šol in nekaj vrtcev. Martin Košir je bil takrat predsednik Skupščine občine Kranj.

Vseskozi pa je tudi deloval v okolju, kjer je odraščal in kjer je kljub zavdanja vredni starosti še vedno dejaven. Krajevna organizacija ZB za vrednote NOB Goriče je med najaktivnejšimi v občinski organizacij ZB za vrednote NOB v Kranju. Martin je znal motivirati mlajše krajanje in jih vključiti v članstvo te organizacije.

Po aktivnem delovanju v Kranju in na Gorenjskem je Martin Košir opravljal vrsto najodgovornejših nalog v družbenopolitičnih organizacijah in v državnih organih tako na republiški kot tudi na zvezni ravni, med drugim je bil tudi republiški sekretar za narodno obrambo. To nedvomno kaže, da je bil odgovoren in zaupanja vreden človek ter zavzet družbenopolitični delavec. Ob tem pa velja opozoriti, da je imel ne glede na položaj oziroma funkcijo, ki jo je opravljal, zelo odkrit in pošten odnos do sodelavcev. Številni, ki ga poznamo, vemo, da si je v vseh delovnih in življenjskih okoljih prizadeval za odgovornost, ustvarjaljen odnos do dela in za pristne človeške odnose. To povedo tudi odlikovanja in priznanja, ki so mu bila podeljena. Sam o tem ne govori veliko, rad pa omeni zlato priznanje ZZB za vrednote NOB Slovenije. Očitno mu veliko pomeni. V to priznanje je nedvomno vključenih tudi osem let predsedovanja Skupnosti borcev gorenjskih partizanskih enot v zadnjem obdobju.

NE PREZRITE

V januarju 2017 načrtujemo akcijsko prodajo knjige *Zlomljena krila*. To je dolga zgodba o 237 zavezniških letalih in letalcih, ki so bili sestreljeni in so pristali na slovenskih tleh oziroma obmejnih ozemljih. Letalce so reševali domoljubi in partizani ter jih vodili na osvobojeno ozemlje v Belo krajino. Nobena sosednja država tedaj ni imela niti osvobojenega ozemlja niti partizanskega letališča, kjer bi pristajala zavezniška letala. Pri nas smo vse to imeli.... (avtor Matija Žganjar, 631 strani, 24 x 32 cm)

~~REDNA CENA: 75,00 EUR~~

Aksijska cena: 20,00 EUR*

Stroški pošiljanja po pošti: 4,6 EUR

Vaša naročila sprejemamo do 30. 12. 2016

na tel. št. 01 434 44 45 ali po e-pošti: romana.jemec@zzb-nob.si.

*Aksijska prodaja bo realizirana le v primeru zadostnega števila predhodnih naročil.

VABILA

Ob 73. obletnici zasedanja Avnoja v Jajcu

Muzej drugega zasedanja Avnoja Jajce vabi na tradicionalno prireditev Dnevi Avnoja v Jajcu, ki bo letos potekala od petka, 25., do torka, 27. novembra, v Jajcu v Bosni in Hercegovini. V **petek, 25. novembra, ob 16. uri** bodo v Muzeju drugega zasedanja Avnoja v Jajcu odprli razstavo, posvečeno obnovi Muzeja. V **soboto, 26. novembra, bo od 11. do 13. ure** pri spomeniku v Jajcu potekalo tradicionalno polaganje cvetja borčevskih in protifašističnih združenj in organizacij iz držav nekdanje Jugoslavije. Ob 13. uri se bo v dvorani kulturnega centra v Jajcu začela slovesna akademija, posvečena 73. obletnici drugega zasedanja Avnoja. Ob 14. uri pa bo promocija knjige »Tito i mi – juče, danas, sutra«.

V **torek, 29. novembra, pa bodo ob 13. uri** odprli razstavo: Anna Frank – zgodovina za danes!

Kanal:

KO borcev za vrednote NOB Kanal, Občina Kanal, KS Kanal in Območno združenje ZB NOB Nova Gorica vabijo na spominsko slovesnost, posvečeno 75. obletnici ustanovnega zbora OF za kanalsko območje, ki bo v **nedeljo, 27. novembra, ob 11. uri** v športni dvorani Osnovne šole Kanal. Slavnostni govornik bo Milan Kučan, prvi predsednik Slovenije.

Žužemberk:

Turistično društvo Suha krajina in Cankarjeva založba vabita na predstavitev knjige Edwarda F. Logana, *Skočite, preklete, skočite*, ki bo v **redno, 30. novembra, ob 18. uri** v avli Osnovne šole Žužemberk. Knjiga prinaša pretresljive spomine pilota na deset letalcev sestreljenega letala B-17 med drugo svetovno vojno v Gradencu pri Žužemberku.

Nova Gorica:

Združenje slovenskih častnikov, Območno združenje Nova Gorica, vabi na pohod Po poteh soške fronte, ki bo v **soboto, 3. decembra**, z začetkom **ob 8.30** pred vojašnico na Ajševci. Pohod bo potekal na območju Panovca, pot ni zahtevna. Dodatne informacije Stanko Dužič, 031/373-642

Radovljica:

Združenje ZB za vrednote NOB Radovljica in Odbor Prešernove brigade vabita v **soboto, 10. decembra, ob 11. uri** na spominsko slovesnost ob 73. obletnici boja 3. bataljona Prešernove brigade. Slovesnost bo na kraju boja – pri spomeniku na Goreljku v bližini hotela na Pokljuki.

Celje:

ZZB za vrednote NOB Celje vabi na slovesno akademijo v spomin na osvoboditev političnih zapornikov iz Starega piskra decembra 1944. Prireditev bo v **petek, 16. decembra, ob 18. uri** v Muzeju novejšje zgodovine Celje. V **soboto, 17. decembra**, pa Društvo pohodnikov Stari pisker vabi na tradicionalni Pohod po poti osvoboditeljev od Celja do Šmartna v Rožni dolini. Pohod se bo začel **ob 9. uri** pred poslopjem Starega piskra v Celju.

Cerkno:

ZZB za vrednote NOB Idrija – Cerkno vabi na spominsko slovesnost, ki bo v **soboto, 24. decembra, ob 11. uri** na Nemcih pri Orehku v občini Cerkno. Slovesnost je posvečena prvim padlim borcem NOB na Cerkljanskem v decembru 1941. Slavnostna govornica bo Valerija Skrinjar, borka, pesnica in pisateljica.

Pojasnilo

V zadnji, 12. številki Svobodne besede smo na strani 37, v rubriki Prejeli smo objavili prispevek pod naslovom O spravi. Žal je izpadlo ime enega izmed avtorjev članka; avtorja sta Rastko Plohl in Franko Pleško.

Znova razbili spomenik

Konec minulega tedna so vandali znova razbili ploščo na spomeniku padlim športnikom kolesarjem nasproti tržnice Koseze v Ljubljani. Kot je povedala Zlata Kralj, predsednica KO ZB komandanta Staneta, ki skrbi za spomenik, je bil ta v zadnjih letih že nekajkrat tarča napadov, večkrat so ga polili z oljem ali ga kako drugače onesažili. Člani krajevnih borčevskih organizacij so ga vsakič znova očistili, pogosto s svojimi lastnimi sredstvi, nekajkrat ga je očistilo podjetje Sisapi, vsak napad pa so tudi prijavili na policijsko postajo in na oddelek za kulturo Mestne občine Ljubljana, saj spada spomenik v kulturno dediščino. Avgusta letos so vandali ploščo na spomeniku razbili, a jo je Mestna občina Ljubljana jeseni znova postavila, na njej pa je bilo zapisanih 26 imen športnikov aktivistov, pretežno so bili to predvojni kolesarji, ki so padli med drugo svetovno vojno.

Spomenik stoji ob rekreativni in spominski poti, ki poteka okoli Ljubljane (nekdanja Pot spominov in tovarštva). Umeščen je ob Vodnikovi cesti, v manjšem parku, kjer so klopi in poleti prijetna senca, ob njem pa se radi zadržujejo starejši in mlajši prebivalci. Okolica spomenika je vedno lepo urejena, za to skrbi podjetje Želva, člani ZB komandanta Stane pa večkrat na leto spomenik očistijo in prinesejo rože ter pripravijo krajše komemoracije. ●

Foto: Jožica Hribar

Tudi za leto 2017 je na voljo koledar s fotografijami Josipa Broza Tita. Cena koledarja je 5 evrov + poština. Naročila sprejema Mojmir Lipovšek na telefonski številki 041/769-200

Ob svetovnem dnevu sladkorne bolezni

Diabetes izbruhnil v svetovno epidemijo

Po svetu 14. novembra zaznamujemo svetovni dan sladkorne bolezni. To je bil tudi rojstni dan kanadskega znanstvenika Fredericka Bantinga, ki je izoliral beljakovino, poimenovano inzulin, in za to odkritje leta 1923 tudi dobil Nobelovo nagrado. Po definiciji Mednarodnega združenja za diabetes in Svetovne zdravstvene organizacije je diabetes civilizacijska bolezen, ki je doživela vzpon po drugi svetovni vojni. Združeni narodi so leta 2006 sprejeli resolucijo o diabetesu, v kateri ugotavljajo, da je bolezen prerasla v svetovno epidemijo.

Ob letošnjem svetovnem dnevu diabetesa je Mednarodno združenje za diabetes sporočilo, da je na svetu 415 milijonov odraslih z diabetesom. Strokovnjaki ocenjujejo, da naj bi se to število do leta 2040 zvišalo na 642 milijonov, kar pomeni deset odstotkov odraslega prebivalstva. Z geslom »Diabetes na očeh« opozarja Mednarodno združenje za diabetes v letu 2016 na pravočasno odkrivanje diabetesa, kajti potek bolezni v prvih letih je ključnega pomena za njen izid čez leta. Povišan krvni sladkor namreč povzroča nepopravljivo škodo na ožilju in živčevju, zaradi česar so med najpogostejšimi diabetičnimi zapleti: srčni infarkt, možganska kap, odpoved ledvic, slepota in diabetična gangrena s posledično amputacijo. Prepozna diagnoza pomeni, da bodo imeli številni bolniki z diabetesom tipa 2 ob času diagnoze že vsaj en diabetični zaplet.

Prva leta bolezni so za poznejši izid največjega pomena, žal pa je ena največjih težav pri tej tiho napredujoči bolezni ta, da se bolezen prepozno odkrije. Tako številni bolniki živijo z diabetesom tipa 2, ne da bi se zavedali svojega stanja. Po nekaterih ocenah eden od dveh odraslih z diabetesom ni diagnosticiran, preden dobijo diagnozo in se začnejo zdraviti, kronično povišan krvni sladkor že nepopravljivo okvari ožilje in živčevje do te mere, da imajo številni bolniki ob diagnozi že katerega od diabetičnih zapletov, najpogosteje je to na očeh.

Opozorilni znaki za diabetes

Ločimo dva poglavitna tipa diabetesa: prvi, tip 1, se pojavlja največ pri otrocih in mladostnikih, medtem ko je tip 2

bolezen slabega življenjskega stila, pojavlja se v srednjih letih in napreduje zelo počasi. Kako spoznati diabetes? Pri posameznikih se lahko pojavijo različna opozorilna znamenja, včasih tudi ni očitnih znamenj, vendar je pojav nekaterih znakov bolezni splošen. Izbruh diabetesa tipa 1 je običajno nenaden in dramatičen in vključuje naslednje simptome: nenormalno žejo in suha usta, pogosto uriniranje, značilna je izjemna utrujenost oziroma pomanjkanje energije, prizadeti shujša brez posebnega razloga, rane se počasi celijo, ponavljajo se okužbe in zamegljena slika. Pri veliko bolj razširjenem diabetesu tipa 2 so simptomi lahko isti, vendar so običajno manj izraženi. Napredovanje tega tipa bolezni je postopno in zato težje ugotovljivo. Mnogo ljudi v zgodnji fazi diabetesa tipa 2 ne kažejo nobenih simptomov in je bolezen diagnosticirana šele čez nekaj let, ko so prisotni že številni zapleti.

Do 70 odstotkov diabetesa tipa 2 lahko preprečimo ali odložimo njegov nastanek z uvedbo bolj zdravega življenj-

Svetovni dan diabetesa zaznamujemo 14. novembra, na dan, ko se je rodil kanadski zdravnik Charles Banting, odkritelj inzulina.

skega sloga. Za omejevanje bremena diabetesa v Sloveniji od leta 2012 poteka zdravstveno preventivna kampanja Bodi odličnjak! ki jo v sodelovanju s številnimi partnerji vodi Zavod za izobraževanje o diabetesu.

Naredi test diabetesa

Za omejevanje bremena bolezni je Zavod za izobraževanje o diabetesu letos razvil prvo spletno aplikacijo za oceno ogroženosti z diabetesom. Test je brezplačen in dostopen na domeni diabetes-test.si. Njegova dodana vrednost je, da dobi uporabnik, ki preseže mejno vrednost seštevka točk, tudi napotke, kako ravnati dalje. Test diabetesa je namenjen vsem, še zlasti pa tistim, ki imajo čezmerno telesno težo, diabetes v družini in se premalo gibljejo. ●

Vir: www.diabetes.si

Naročam revijo SVOBODNA BESEDA

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
ZZB za vrednote NOB Slovenije
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Ime in priimek:

Kraj, ulica, poštna številka:

Telefonska številka:

Naročnino bom plačeval(a): (odgovor označite)

četrletno 9 €,

letno
36 €.

Podpis: .....

NAROČILNICA

<p>V noči s 14. na 16. november 1944 se je skupina šestih partizanov oz. aktivistov okrajnega odbora Osvobodilne fronte na Ojle-mesto imno molili židovskim poklonikom partizanov v sam svetlo mestu ter ob pomoči pesnika razročila strahotno posadko zapora. Brez enega izmed njih je uspelo osvoboditi večje število zapornikov, predvsem pa tujcev (nemško poročilo jih navaja 187) ter se po isti poti uspešno vrniti. Tudi veliki obojbenih zapornikov je uspelo uiti plesovalcem, pri čemer na vrzno ali pa se pridružil partizanom. Izbavljeno življenje akcijo so uspešno izvedli (od leve proti desni): Rado Prešinger - Sanko, Ivo Gleser - Brna, Ivan Grobelnik - Ivo, Martin Klavžar - Nando, Joda Zelinka - Ojka, Dominik Lotob - Boris (fotografirani maja 1946).</p>							SVOBODNA BESEDA		PUSČOB-NEŽ	GESLO	LESNATI DELI LANENIH STEBEL, PEZDIR	GRŠKA MATI BOGOV	EMIL ZATOPEK	NAŠA TV-NOVINAR-KA (ERIKA)	PREBI-VALKA BIZELJ-SKEGA	MADŽAR-SKA POVRŠIN-SKA MERA			
							PRINAŠA-NJE HRANE IN PIJAČE GOSTU												
KAR JE PO VREDNO-STI ENAKO DRUGEMU																			
PREPIR												IZIDOR (KRAJŠE) NAŠ NEKD. SMUČAR OŠLAK							
PRVI DEL BIBLIJE ZENSKA, POVRČIL-NA ZRTEV											OBLAČILO, ODEVA								
SVOBODNA BESEDA	SNOV, MATERIVA	ESTONSKI JEZIK	MESTO V KOLUMBIJI (IZ ČRK: AVIEN)	NASPROT-JE VSTO-PANJA	ŠPELA BRAČUN	STAROGR. MESTO IZRAELSKI PISATELJ (EPHRAIM)				NIZEK ŽENSKI GLAS	PEŠČENA MORSKA OBALA						ELFI EDER		
PRIPOMO-ČEK ZA IGRANJE TENISA											KRAJ ZAH. OD AJDOV-ŠČINE KOSARKAR LAKOVIČ								
NASILNEŽ								RAZDALJA PRILAGO-DITVE OČESA GL. PRVINA											
KIBELIN SVEČENIK V GRŠKI MITOLO-GIJI					ZAPISKI S PRED-AVANJ							IVO ANDRIČ OTROK					OTOČEK V MALEM PRES-PAN. JEZERU V GRČIJI		
KRČEVINA, TREBEZ, LAZ, JASA					SREDNJE-AMERIŠKA OTOŠKA DRŽAVA TANTAL				ZG. DEL LEDENIŠ. DOLINE TJASA ANDREE										
IME NEKDANJEGA JAPONSKEGA SKAKAL-CA V DALJINO TAJIME MANJŠI OKRAS NA KAPI						POTRDILO NEKD. AM. ATLET OWENS (NI: HESSE)						KATARINA IVANOVIČ OŽAREK							
CENE ŠTUPAR		GOBA MRAZNICA TRDA TEŽ-KA KOVINA (Cr)									IRANSKA DENARNA ENOTA KRUTI RIM SKI CESAR								
ATEK					SRBSKI REŽISER KUSTURICA TEMNI DEL DNEVA				VOHALNI ORGAN ANGLEŠKA PIVNICA				AMERIŠKA IGRALKA SHERIDAN	EGIPČAN-SKI BOG SONCA					
LASTNOST STAREGA VINA, KI JE PREŠLO VRHUNEC				NADA SEVSEK NICK NOLTE			DOMA SE DRŽEČ ČLOVEK TONE KUNTNER												
POJAV-NOST V ENOJNI OBLIKI							SVOBODNA BESEDA	POPRAV-LJALNICA UR											
MAJHEN KAMEN, KAMENC							SVOBODNA BESEDA	ŽENSKA OBLIKA IMENA BOJAN											

Rešitve križanke pošljite do 19. decembra 2016

Trem izžrebanim reševalcem bomo podarili knjigo.

SVOBODNA BESEDA

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov: ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, s pripisom »nagrada križanka«, do 19. decembra 2016.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Geslo 12. številke SB: _____

Izžrebanji reševalci križanke iz 12. številke revije Svobodna beseda 2016:

1. Rudi Babošek, Slavka Osterca 6, 9252 Radenci
2. Janez Bozovičar, Gogalova 6, 4000 Kranj
3. Katjuša Čeplak, Glinškova ploščad 9, 1131 Ljubljana

Rešitve križanke:

OČALA, UVOD, KERENŠČINA, OTEC, AKTER, PRATIKA, ČA, ATLANT, LAS, ENS, RTIČANI, FOKSTROT, IK, LJ, OPERA, SONJA HENIE, REK, KOTLJE, ANALI, MK, RŠI, EE, UL, RUR, AASEN, ETNOLOG, ME, V RADOVLJICI, KRI, IND, SITA, ETA, INK, VARSTVO, TAJNIKAR, ARAL, ON, ANEKDOTA.

Geslo: ČETRT STOLETJA LECTARIJE V RADOVLJICI.